

Izvještaj o finansijskoj stabilnosti

2019

IZVJEŠTAJ O FINANSIJSKOJ STABILNOSTI ZA **2019.** GODINU

IZDAVAČ

Centralna banka Bosne i Hercegovine
Maršala Tita 25, 71000 Sarajevo
tel. (387 33) 278 100
faks (387 33) 278 229
Internet: www.cbbh.ba
e-mail: contact@cbbh.ba

Za sve informacije kontaktirati:
Odjeljenje za finansijsku stabilnost

Uredništvo:
dr. Senad Softić
dr. Milica Lakić
Želimira Raspudić
mr. Ernadina Bajrović
Vesna Papić
dr. Dejan Kovačević
dr. Belma Čolaković
mr. Amir Hadžiomeragić

Priprema za štampu:
Štamparija Fojnica d.o.o.

Štampa:
Štamparija Fojnica d.o.o.

Tiraž:
70 primjeraka

Publikovanje i umnožavanje u obrazovne i nekomercijalne svrhe je
dozvoljeno uz obavezno navođenje izvora.

© Centralna banka Bosne i Hercegovine | sva prava zadržana

ISSN 1840-4103

Sadržaj

Skraćenice	6
Uvod	7
Izvršni sažetak	8
1. Trendovi i rizici iz međunarodnog okruženja	10
1.1 Trendovi u međunarodnom okruženju	10
1.2 Pregled glavnih rizika u EU i eurozoni	13
1.2.1 Efekti na bankarski sektor	14
1.2.2 Efekti na realni sektor	16
2. Makroekonomski trendovi u BiH	19
3. Vlada	26
4. Domaćinstva	30
5. Preduzeća	38
6. Finansijski posrednici	43
6.1. Bankarski sektor	44
6.2. Nebankarski finansijski sektor	59
7. Finansijska infrastruktura	62
7.1. Platni sistemi	62
7.2. Regulatorni okvir	64
Statistički dodatak	65

Tekstni okvir:

Tekstni okvir 1: Mjere ECB-a na području monetarne politike i nadzora banaka kao reakcija na pandemiju koronavirusa	14
Tekstni okvir 2: Ocjena glavnih makrofinansijskih rizika po finansijsku stabilnost	20
Tekstni okvir 3: Tržište nekretnina kao indikator ekonomske aktivnosti i rizika po finansijsku stabilnost	23
Tekstni okvir 4: Aktivnosti i mjere vlada u BiH za stabilizaciju privrede i ublažavanje negativnih ekonomskih posljedica pandemije koronavirusa	28
Tekstni okvir 5: Mrežna analiza prelijevanja sistemskih rizika	46
Tekstni okvir 6: Testovi na stres	55

Tabele:

Tabela 1.1: Realni BDP, godišnja stopa rasta	10
Tabela 3.1: Indikatori rizika fiskalne održivosti	26
Tabela 3.2: Potraživanja komercijalnih banaka od sektora vlade	30
Tabela 4.1: Potraživanja od stanovništva, kartice	32
Tabela 4.2: Krediti stanovništvu, ročna i valutna struktura	34
Tabela 5.1: Krediti preduzećima, ročna i valutna struktura ostatka duga	41
Tabela 6.1: Vrijednost imovine finansijskih posrednika	43
Tabela 6.2: Pojednostavljeni bilans stanja mikrokreditnih organizacija	60
Tabela 7.1: Transakcije u međeubankarskom platnom prometu	62
Tabela 7.2: Koncentracija transakcija u međubankarskom platnom prometu (HHI)	63

Grafikoni:

Grafikon 1.1: Kretanje referentnih kamatnih stopa vodećih centralnih banaka	12
Grafikon 1.2: Kretanje kursa USD prema EUR	12
Grafikon 1.3: Cijena zlata i kurs EUR/USD	13
Grafikon 1.4: Cijene hrane i nafte	13
Grafikon 1.5: Kretanje cijena dionica banaka majki domaćih banaka	15
Grafikon 1.6: Promjene u javnom dugu izraženom u procentima BDP-a u 2019. godini	16
Grafikon 1.7: Prinosi desetogodišnjih državnih obveznica	17
Grafikon 1.8: Kretanje glavnih tržišnih indeksa	17
Grafikon 1.9: Stopa nezaposlenosti u EU	18
Grafikon 1.10: Izvoz BiH u zemlje glavne trgovinske partnere	18
Grafikon 2.1: Finansiranje deficitu tekućeg računa	20
Grafikon 2.2: Prosječna nominalna neto plata i godišnja stopa inflacije	21
Grafikon 2.3: Promjene u broju zaposlenih po djelatnostima	22
Grafikon 2.4: Stopa nezaposlenosti u zemljama iz okruženja	22
Grafikon 2.5: Obim prometa nekretnina stambene namjene u starogradnji	22
Grafikon 2.6: Indeks cijena nekretnina, godišnji projekci, 2008 = 100	23
Grafikon 3.1: Budžetski saldo sektora generalne vlade BiH, u procentima BDP-a	27
Grafikon 3.2: Javni dug BiH, u procentima BDP-a	27
Grafikon 3.3: Troškovi servisiranja vanjskog duga, u procentima BDP-a	28
Grafikon 3.4: Promet na bh. tržištima kapitala	30
Grafikon 4.1: Zaduženost stanovništva prema finansijskim institucijama	31
Grafikon 4.2: Zaduženost stanovništva prema institucijama i tipu zaduženja, 2019.godine.	32
Grafikon 4.3: Krediti stanovništvu po namjeni i kreditni rast	33
Grafikon 4.4: Novoodobreni krediti stanovništvu	33
Grafikon 4.5: Valutna struktura kredita stanovništvu	34
Grafikon 4.6: Nekvalitetni krediti u sektoru stanovništva po namjeni	35

Grafikon 4.7: Nekvalitetni u ukupnim kreditima stanovništvu po bankama	35
Grafikon 4.8: Stopa defaulta	36
Grafikon 4.9: Novoodobreni dugoročni krediti i prosječne ponderisane kamatne stope	36
Grafikon 4.10: Novoodobreni krediti prema periodu fiksacije kamatne stope	37
Grafikon 4.11: Depoziti stanovništva po ročnosti	37
Grafikon 4.12: Oročeni depoziti stanovništva i kamatne stope na depozite	38
Grafikon 5.1: Potraživanja od preduzeća prema tipu zaduženja na kraju 2019.godine	39
Grafikon 5.2: Potraživanja od preduzeća prema odabranim djelatnostima u 2019. godini	40
Grafikon 5.3: Prosječna zaduženost preduzeća po odabranim djelatnostima u 2018. i 2019. godini	40
Grafikon 5.4: Prosječno dospijeće po kreditima	41
Grafikon 5.5: Učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima preduzeća, po djelatnostima	42
Grafikon 5.6: Godišnja stopa defaulta	42
Grafikon 5.7: Kamatne stope na kredite preduzećima, po bankama	43
Grafikon 5.8: Novoodobreni krediti prema periodu fiksacije kamatne stope	43
Grafikon 6.1: Aktiva i krediti u procentima BDP-a	44
Grafikon 6.2: Promjene najvažnijih stavki bilansa bankarskog sektora	44
Grafikon 6.3: Aktiva bankarskog sektora	45
Grafikon 6.4: Izloženost ka sektoru vlade, po bankama, u 2019. godini	45
Grafikon 6.5: Strana aktiva i pasiva komercijalnih banaka	46
Grafikon 6.6: Tokovi strane pasive u bankarskom sektoru	46
Grafikon 6.7: Sektorska struktura depozita	49
Grafikon 6.8: Struktura ukupnih depozita po preostaloj ročnosti	50
Grafikon 6.9: Dijagram indikatora finansijskog zdravlja bankarskog sektora	50
Grafikon 6.10: Efekat smanjenja regulatornog kapitala na CAR, Q4 2019.godine	51
Grafikon 6.11: Kvalitet kreditnog portfolija	52
Grafikon 6.12: Stopa defaulta u sektoru preduzeća, po bankama u 2019. godini	52
Grafikon 6.13: Stopa defaulta u sektoru stanovništva, po bankama u 2019. godini	53
Grafikon 6.14: Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima, po bankama na kraju 2019. godine.	53
Grafikon 6.15: Dobit bankarskog sektora	54
Grafikon 6.16: Indikatori profitabilnosti	54
Grafikon 6.17: Indikatori likvidnosti	55
Grafikon 7.1: Učešće banaka u međubankarskom platnom prometu u 2019. godini	63

Statistički dodatak:

Tabela A1: Promjene suverenog rejtinga	66
Tabela A2: Indeks cijena nekretnina	68
Tabela A3: Glavne stavke vanjskotrgovinske razmjene roba	69
Tabela A4: Indikatori finansijskog zdravlja	70
Tabela A5: Statusne promjene u bankama u periodu od 2001. do 2019. godine	71

Skracenice

ABRS	Agencija za bankarstvo Republike Srpske	MONEYVAL	Komitet Vijeća Evrope za evaluaciju borbe protiv pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti
AOD	Agencija za osiguranje depozita		
BDP	Bruto domaći proizvod	NACE	Statistička klasifikacija ekonomskih djelatnosti u EU
BHAS	Agencija za statistiku BiH		
BiH	Bosna i Hercegovina	NPL	Nekvalitetni krediti (Nonperforming loans)
BLSE	Banjalučka berza	OPEC	Organizacija zemalja izvoznica nafte
CAC 40	Indeks francuske berze (Cotation Assistée en Continu)	ROAA	Povrat na prosječnu aktivu (Return on Average Assets)
CAR	Stopa adekvatnosti kapitala (Capital Adequacy Ratio)	ROAE	Povrat na prosječni kapital (Return on Average Equity)
CBBiH	Centralna banka Bosne i Hercegovine	RS	Republika Srpska
CET 1	Osnovni kapital prvog reda (Common Equity Tier 1)	RTGS	Bruto poravnjanje u realnom vremenu (Real Time Gross Settlement)
CHF	Švicarski franak	S&P	Standard & Poor's
CPI	Indeks potrošačkih cijena	SAD	Sjedinjene Američke Države
CRK	Centralni registar kredita	SASE	Sarajevska berza
DAX	Indeks na berzi vrijednosnih papira u Frankfurtu (Deutscher Aktien Index)	STO	Svjetska trgovinska organizacija
EBA	Evropska bankarska agencija (European Banking Authority)	TLTRO 3	Targetirani dugoročni krediti za banke (Targeted longer-term refinancing operations III)
ECB	Evropska centralna banka	USD	Američki dolar
EONIA	Prosječna eurska prekonoćna kamatna stopa (Euro Overnight Index Average)	WEO	Svjetski ekonomski pregled (World Economic Outlook)
€STR	Eurska kratkoročna kamatna stopa (Euro short-term rate)	WTI	Cijena brent nafte na američkom tržištu - West Texas Intermediate
EU	Evropska unija		
EUR	Euro		
FBA	Agencija za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine	Zemlje:	
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine	CY	Kipar
FED	Sistem federalnih rezervi	ES	Španija
FTSE	Indeks londonske berze (Financial Times Stock Exchange)	FR	Francuska
GBP	Britanska funta	GR	Grčka
HHI	Herfindahl-Hirschman Indeks	HR	Hrvatska
ILO	Međunarodna organizacija rada (International Labor Organization)	IE	Irska
JRTR	Jedinstveni registar transakcijskih računa	IT	Italija
KM	Konvertibilna marka	PT	Portugal
KWD	Kuvajtski dinar	RS	Srbija
MFT BiH	Ministarstvo finansija i trezora BiH	SI	Slovenija
MKO	Mikrokreditne organizacije	SK	Slovačka
MMF	Međunarodni monetarni fond	TR	Turska

Uvod

Pod finansijskom stabilnošću CBBiH podrazumijeva stanje u kojem finansijski sistem može apsorbovati šokove bez značajnih poremećaja u svom trenutnom i budućem funkcionisanju i čije funkcionisanje nema negativne uticaje na ekonomiju.

Mandat CBBiH za praćenje stabilnosti finansijskog sistema indirektno proizlazi iz Zakona o CBBiH. CBBiH ima aktivnu ulogu u razvoju i implementaciji politike stabilnosti i održivog ekonomskog rasta BiH, kroz osiguranje stabilnosti domaće valute i ukupne finansijske i ekonomske stabilnosti u zemlji. Jedna od temeljnih zadaća CBBiH je uspostava i održavanje odgovarajućih platnih i obračunskih sistema kao dijela finansijske infrastrukture. CBBiH doprinosi očuvanju finansijske stabilnosti kroz zakonom utvrđenu nadležnost koordinacije djelatnosti entitetskih agencija za bankarstvo. CBBiH, u skladu s odlukom Upravnog vijeća, učestvuje u radu međunarodnih organizacija koje rade na učvršćivanju finansijske i ekonomske stabilnosti kroz međunarodnu monetarnu saradnju. Aktivnosti CBBiH na polju praćenja stabilnosti finansijskog sistema obuhvataju i specijalizovanu komunikaciju s relevantnim međunarodnim i domaćim institucijama kojom se osigurava kontinuitet procesa praćenja sistemskih rizika. Doprinos očuvanju finansijske stabilnosti CBBiH daje u okviru članstva u Stalnom komitetu za finansijsku stabilnost BiH.

Publikovanjem Izvještaja o finansijskoj stabilnosti CBBiH nastoji doprinijeti finansijskoj stabilnosti u BiH kroz:

- Unapređenje razumijevanja i podsticanje dijaloga o rizicima za finansijske posrednike u makroekonomskom okruženju;
- Upozoravanje finansijskih institucija i drugih učesnika na tržištu na mogući kolektivni uticaj njihovih pojedinačnih akcija;
- Stvaranje konsenzusa o finansijskoj stabilnosti i poboljšanje finansijske infrastrukture.

Iako je fokus ovog izvještaja na događajima iz 2019. godine, njegov obuhvat je proširen i na najvažnija dešavanja iz prve polovine 2020. godine, u skladu s dostupnim podacima u vrijeme izrade. Izvještaj o finansijskoj stabilnosti za 2019. godinu je organizovan po poglavljima kako slijedi. U izvršnom sažetku su naglašeni najvažniji rizici po stabilnost finansijskog sistema. U prvom poglavlju su predstavljeni glavni trendovi i rizici iz međunarodnog okruženja. U sklopu ovog poglavlja posebno su izdvojeni glavni rizici iz EU i eurozone, te su opisani njihovi efekti na bankarski sektor i realnu ekonomiju ovog geografskog područja, s fokusom na rizike koji mogu imati uticaj na bankarski sektor i realnu ekonomiju BiH. Drugo poglavlje daje pregled trendova i potencijalnih rizika iz domaćeg okruženja koji se odražavaju na funkcioniranje finansijskog sistema u BiH. Treće poglavlje daje pregled glavnih trendova i rizika koji dolaze iz fiskalnog sektora. Četvrto poglavlje ilustruje efekte rizika identifikovane u prethodnim poglavljima na potraživanja od stanovništva. Fokus petog poglavlja su efekti identifikovanih rizika na sektor pravnih lica. U šestom poglavlju se ocjenjuju efekti rizika na stabilnost finansijskog sektora, s fokusom na bankarski sektor. Sedmo poglavlje ilustruje osnovne trendove u finansijskoj infrastrukturi: platnim sistemima i regulatornom okviru. Izvještaj o finansijskoj stabilnosti za 2019. godinu sadrži šest tekstnih okvira: Mjere ECB-a na području monetarne politike i nadzora banaka kao reakcija na pandemiju koronavirusa; Ocjena glavnih makrofinansijskih rizika po finansijsku stabilnost; Tržište nekretnina kao indikator ekonomske aktivnosti i rizika po finansijsku stabilnost; Aktivnosti i mjere vlada u BiH za stabilizaciju privrede i ublažavanje negativnih ekonomske posljedica pandemije koronavirusa; Mrežna analiza preljevanja sistemskih rizika i Testovi na stres.

Na kraju, potrebno je naglasiti da se ovaj izvještaj bavi isključivo pitanjima od značaja za sistemske rizik, jer je nadzor poslovanja finansijskih posrednika, u skladu s važećim zakonima u BiH, zadatak nadležnih supervizora za finansijski sektor. Njegov osnovni cilj je da ukaže na rizike koji dolaze iz finansijskog sistema, kao i makroekonomskog okruženja, te procijeni sposobnost sistema da apsorbuje te šokove.

Izvršni sažetak

Osnovne karakteristike globalne ekonomije u 2019. godini su: nastavak usporavanja globalnog ekonomskog rasta uslijed usporavanja privrednog rasta u razvijenim ekonomijama i zemljama u razvoju i tržištima u nastajanju, slabljenje svjetske trgovine zbog zaoštravanja trgovinskih tenzija, pojačane geopolitičke neizvjesnosti na Bliskom istoku, te provođenje akomodativnih monetarnih politika vodećih centralnih banaka zbog konstantno niskih stopa inflacije. U 2019. godini globalna ekonomija je ostvarila svoj najniži nivo ekonomskog rasta još od početka svjetske ekonomske krize iz 2008. godine. Nekontrolisano širenje koronavirusa krajem 2019. godine i proglašavanje pandemije početkom 2020. godine, dovelo je do značajne kontrakcije u mnogim granama ekonomske aktivnosti, te je izvjesno da će u 2020. godini većina zemalja biti pogodena recesijom. Zemlje EU nisu izuzete iz opštih trendova, a visok nivo javnog duga zemalja eurozone, te proces izlaska Veleke Britanije iz EU koji je u toku, predstavljaju dodatne rizike za ovu grupu zemalja. Ključni rizici po finansijsku stabilnost u eurozoni su slabljenje profitabilnosti banaka, jačanje tržišnih rizika uslijed volatilnosti prinosa na obveznice zemalja s visokim javnim dugom te rast operativnih rizika vezanih za sigurnost podataka.

U 2019. godini rizici iz domaćeg makroekonomskog okruženja blago su oslabili. Vanjske ranjivosti koje proizilaze iz platnobilansne pozicije zemlje su ublažene. Smanjenje ukupnog vanjskog duga BiH, kao i pozitivni pomaci zabilježeni na tržištu rada i nekretnina povoljno su djelovali na finansijsku stabilnost. Međutim, slabiji rast realne ekonomske aktivnosti u odnosu na prethodnu godinu, visoka stopa nezaposlenosti, niska konkurentska pozicija zemlje kao i niska kupovna moć stanovništva ne omogućavaju značajnije ublažavanje rizika iz domaćeg makroekonomskog okruženja. Međunarodne rejting agencije su u 2019. godini zadržale dugoročni kreditni rejting BiH nepromijenjenim, ali je u 2020. godini agencija S&P, u okviru provedene vanredne procjene za većinu zemalja, zbog negativnih ekonomskih posljedica pandemije, smanjila izgledе kreditnog rejtinga za BiH sa pozitivnih na stabilne.

Povoljniji uslovi na tržištu rada doprinijeli su blagom rastu potrošnje i porastu zaduženosti domaćinstava koja je u najvećoj mjeri posljedica rasta zaduženosti stanovništva po kreditima od banaka. Nastavak trenda snižavanja

aktivnih kamatnih stopa povoljno je djelovao na rast tražnje za kreditima, a banke su i u 2019. godini u velikoj mjeri odobravale nemajenske i zamjenske kredite s povoljnijim uslovima otplate. Nastavljeno je blago poboljšanje kvaliteta kreditnog portfolija u segmentu stanovništva, ali je intenzitet reklasifikacije kredita u nekvalitetne kredite bio jači u odnosu na prethodne godine. Rast ukupnih depozita stanovništva u najvećoj mjeri je, kao i prethodnih godina, determinisan rastom iznosa sredstava na transakcijskim računima i depozitima po viđenju, međutim nakon nekoliko godina stagnacije, došlo je i do blagog rasta štednje stanovništva.

Ukupna zaduženost sektora preduzeća u 2019. godini je blago povećana u odnosu na prethodnu godinu. Kamatne stope na kredite zadržale su opadajući trend, što je omogućavalo zaduženje preduzeća po relativno povoljnim uslovima. U finansiranju svojih poslovnih aktivnosti sektor preduzeća se, kao i prethodnih godina najviše oslanjao na kreditnu podršku banaka. Nastavljeno je smanjenje nekvalitetnih kredita u sektoru nefinansijskih preduzeća, a zabilježena je i manja stopa defaulta, što ukazuje na slabljenje kreditnog rizika. Izloženost kamatnom riziku blago je povećana, uslijed nešto intenzivnijeg kreditnog zaduživanja uz promjenjivu kamatnu stopu, dok valutni rizik i dalje ne predstavlja značajan izvor rizika zbog monetarnog režima u BiH.

U 2019. godini u bankarskom sektoru BiH je zabilježen nastavak pozitivnih trendova iz prethodne godine i slabljenje rizika po finansijsku stabilnost koji proizilaze iz bankarskog sektora. Poboljšani su svi indikatori finansijskog zdravlja i zabilježena je umjereni kreditna aktivnost. Preostala ročnost ukupnih obaveza bankarskog sektora blago se poboljšala u odnosu na prethodnu godinu zahvaljujući rastu oročenih depozita u 2019. godini. Uprkos tome, može se ocijeniti da ročna struktura izvora finansiranja trenutno predstavlja jedan od ključnih rizika po finansijsku stabilnost. Rezultati top-down testova na stres, ukazuju da je bankarski sektor u mogućnosti da amortizuje snažne makroekonomske šokove.

Centralna banka BiH je u 2019. godini izvršavala svoju zakonsku obavezu održavanja odgovarajućih platnih sistema. Platni promet se odvijao neometano kroz sisteme žirokliringa i bruto poravnanja u realnom vremenu (RTGS). Nastavljene su aktivnosti na modernizaciji platnih sistema u Bosni i Hercegovini, a u cilju njihovog prilagođavanja evropskim standardima i integriranja u evropske tokove.

Nadograđen je Centralni registar kredita poslovnih subjekata i fizičkih lica (CRK), kao i sistem žirokliringa, čime je ostvaren jedan od preduslova u integraciji platnih sistema CBBiH u platne sisteme u EU. Realizacija transakcija putem međunarodnog kliringa plaćanja s inostranstvom se takođe odvijala nesmetano.

U 2019. i prvoj polovini 2020. godini domaće institucije su nastavile s donošenjem novih podzakonskih akata, kojima je u značajnoj mjeri kompletiran ključni set regulatornih propisa u okviru entitetskih zakona o bankama. Bitno je istaći da je usvajanjem novog Zakona o osiguranju depozita u bankama BiH, 17.06.2020. godine, konačno kompletiran zakonski okvir za poslovanje banaka.

1. Trendovi i rizici iz međunarodnog okruženja

Osnovne karakteristike globalne ekonomije u 2019. godini su: nastavak usporavanja globalnog ekonomskog rasta, slabljenje svjetske trgovine, slabiji rast ekonomije SAD-a i Kine uslijed nastavka trgovinskog rata, istovremeno usporavanje ekonomskog rasta u većini zemalja bez obzira na nivo razvijenosti, niska inflacija u EU i eurozoni, pojačane geopolitičke neizvjesnosti na Bliskom istoku, pad cijene nafte i drugih energenata na svjetskim tržištima, kao i politike monetarnog popuštanja vodećih centralnih banaka. U generalno slabim makroekonomskim uslovima, pandemija koronavirusa dovela je do porasta neizvjesnosti izgleda za globalni oporavak u narednom periodu.

Povećanje globalne neizvjesnosti u uslovima rastućeg trgovinskog protekcionizma i posljedica izlaska Velike Britanije iz EU, slabljenje investicione potrošnje te kriza u pojedinim tržištima u nastajanju, nepovoljno su uticali na svjetsku trgovinu u 2019. godini. Usporavanje privrednog rasta i pad cijena sirove nafte (i drugih energenata) djelovali su na daljnje slabljenje globalne inflacije.

Izbijanje epidemije koronavirusa krajem 2019. godine u Kini, koja je uslijed naglog i nekontrolisanog širenja na ostatak svijeta, početkom 2020. godine proglašena pandemijom od strane WHO, zaustavilo je proizvodnju i potrošnju u gotovo svim ekonomijama širom svijeta sredinom marta 2020. godine. U roku od samo tri mjeseca prognoza svjetskog ekonomskog rasta za 2020. godinu smanjena je za 6 procenatnih poena (sa 3% iz januara 2020. na -3% u aprilu 2020. godine). Zbog neizvjesnosti u pogledu širenja pandemije koronavirusa i nezapamćenih restrikcija u pogledu kretanja ljudi i protoka roba, obustavljanje ekonomski aktivnosti u zemljama širom svijeta nastavljeno je i tokom drugog kvartala 2020. godine, zbog čega je u maju 2020. godine predviđen negativan ekonomski rast u više od 170 zemalja svijeta. Prema posljednjim dostupnim prognozama OECD-a s početka juna 2020. godine, predviđa se pad svjetske ekonomije od 6% u 2020. godini.

1.1. Trendovi u međunarodnom okruženju

Usporavanje globalnog ekonomskog rasta nastavljeno je i u 2019. godini tako da je globalna ekonomija sa stopom

rasta od 2,9% ostvarila svoj najniži nivo od početka svjetske ekonomske krize iz 2008. godine.

Projekcije MMF-a iz aprila 2020. godine su, zbog izbijanja pandemije koronavirusa, znatno snižene u odnosu na one iz oktobra 2019. godine (tabela 1.1). Prema projekcijama iz aprila 2020. godine, MMF je predviđao pad svjetske ekonomije od 3%, ali zbog izrazite kompleksnosti krize koja je dovela do šokova na strani ponude (prestanka proizvodnje) i na strani potražnje (smanjene potrošnje), posljednje dostupne prognoze ukazuju na to da će pandemija koronavirusa izazvati znatno dublju recesiju, vjerovatno i goru nego što je izazvala globalna ekonomska kriza prije 12 godina. Najveći pad aktivnosti se očekuje u zemljama eurozone i EU (-7,5% i -7,1%) uslijed velikog pada vodećih ekonomija Njemačke (-7,0%) te Italije (-9,1%). Zemlje u razvoju i tržišta u nastajanju imaju najmanji projektovani pad ekonomske aktivnosti od -1,1% isključivo zbog Kine koja je jedina zemlja kod koje je projektovan ekonomski rast u 2020. godini u iznosu od 1,2%, što je najniža projekcija ekonomskog rasta za ovu zemlju u posljednje četiri decenije.

Tabela 1.1: Realni BDP, godišnja stopa rasta

	Realni BDP, godišnja stopa rasta						Promjena u odnosu na projekciju iz oktobra 2019.	
	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2019.	2020.	2021.
Svijet	3,9	3,6	2,9	-3,0	5,8	-0,1	-6,4	2,2
Razvijene ekonomije	2,5	2,2	1,7	-6,1	4,5	0,0	-7,8	2,9
SAD	2,4	2,9	2,3	-5,9	4,7	0,0	-8,0	3,0
EU	2,9	2,3	1,7	-7,1	4,8	0,1	-8,8	3,1
Euro zona	2,5	1,9	1,2	-7,5	4,7	0,1	-8,9	3,3
Velika Britanija	1,9	1,3	1,4	-6,5	4,0	0,2	-8,0	2,5
Japan	2,2	0,3	0,7	-5,2	3,0	-0,2	-5,6	2,6
Zemlje u razvoju i tržišta u nastajanju	4,8	4,5	3,7	-1,1	6,6	-0,2	-5,6	1,8
Rusija	1,8	2,5	1,3	-5,5	3,5	0,3	-7,3	1,5
Kina	6,9	6,8	6,1	1,2	9,2	0,0	-4,6	3,3
Evropske zemlje u razvoju i tržišta u nastajanju	4,0	3,2	2,1	-5,2	4,2	0,3	-7,7	1,6

Glavni vanjskotrgovinski partneri

Njemačka	2,5	1,5	0,6	-7,0	5,2	0,0	-8,2	3,7
Hrvatska	3,1	2,7	2,9	-9,0	4,9	-0,1	-11,7	2,4
Srbija	2,0	4,4	4,2	-3,0	7,5	0,7	-7,0	3,5
Italija	1,7	0,8	0,3	-9,1	4,8	0,3	-9,7	4,1
Slovenija	4,8	4,1	2,4	-8,0	5,4	-0,5	-11,0	2,7
Austrija	2,5	2,4	1,6	-7,0	4,5	0,0	-8,7	3,0
Crna Gora	4,7	5,1	3,6	-9,0	6,5	0,6	-11,5	3,6

Izvor: World Economic Outlook, IMF, April 2020, kalkulacija CBBiH

U odnosu na projekcije iz oktobra 2019. godine, jasno je vidljiv znatan pad projekcija u svim posmatranim zemljama za 2020. godinu, ali i oporavak u 2021. godini koji u razvijenim zemljama neće biti dovoljan da ekonomsku aktivnost vrati na nivo iz 2019. godine.

U SAD-u je u 2019. godini zabilježen rast ekonomске aktivnosti u iznosu od 2,3%, što predstavlja najsporiji rast ekonomске aktivnosti SAD-a u posljednje tri godine. Povećana državna potrošnja te niski troškovi zaduživanja, uz rekordno nisku nezaposlenost u posljednje dvije decenije, uspjeli su donekle da ublaže negativne posljedice trgovinskih tenzija s Kinom i EU. Oštar pad korporativnih investicija uz smanjenu proizvodnju te smanjenje lične potrošnje, koja predstavlja glavni pokretač rasta američke privrede, dodatno su usporili američku privrednu. Nakon izbjivanja pandemije koronavirusa, MMF je prognozirao pad ekonomске aktivnosti SAD u 2020. godini od -5,9%, a samo u prvom kvartalu 2020. godine industrijska proizvodnja SAD-a pala je za 5,4%, što predstavlja najveći pad od Drugog svjetskog rata.

U drugoj polovini 2019. godine nesigurnost trgovinske politike, geopolitičke napetosti na Bliskom istoku i usporavanje privredne aktivnosti u ključnim tržištima u nastajanju nastavili su da opterećuju globalnu ekonomsku aktivnost a naročito proizvodnju i trgovinu. Zabilježeno je dodatno slabljenje ekonomskog rasta u grupi zemalja u razvoju (Indija, Meksiko i Južna Afrika) zbog slabljenja domaće tražnje i smanjenja potrošnje.

Japan je u posljednjem kvartalu 2019. godine, nakon podizanja stope PDV-a za dva procentna poena, na 10%, zabilježio najveći pad aktivnosti u posljednjih pet godina da bi krajem prvog kvartala 2020. godine i zvanično ušao u recesiju uslijed negativnih finansijskih efekata pandemije koronavirusa i pada svih ekonomskih indikatora (potrošnja, investicije, izvoz). Indija je u 2019. godini sa stopom rasta od 4,2% zabilježila najslabiji rast još od 2008. godine. Velika Britanija je u 2019. godini uspjela zabilježiti simboličan ekonomski rast u odnosu na prethodnu godinu i pored usporavanja ekonomске aktivnosti u drugoj polovini godine. Odsustvo ekonomskog rasta u posljednjem kvartalu 2019. godine praćeno produženom neizvjesnošću oko Brexit-a te pojačanim nepovjerenjem investitora i smanjenom potrošnjom uz najniži nivo

proizvodnje automobila u posljednjoj deceniji, bili su nagovještaj duboke recesije britanske privrede koja je i zvanično potvrđena sredinom maja 2020. godine.

Značajan pad ekonomске aktivnosti u grupi evropskih zemalja u razvoju i tržištima u nastajanju u 2019. godini bio je pod dominantnim uticajem negativnih ekonomskih prilika u Turskoj i Rusiji. Nepovoljne ekonomске prilike u Turskoj iz 2018. godine nastavile su se i u 2019. godini. Deprecijacija lire, koja je podstakla inflaciju uz povećanu nezaposlenost, dodatno je usporila tursku privrednu koja je na kraju 2019. godine ostvarila skroman rast od 0,9%. Početkom 2020. godine vladinim fiskalnim stimulansima i programom ekonomskih strukturalnih reformi uz stabilizaciju kursa, te smanjenjem kamatne stope i inflacije ostvaren je veliki ekonomski zamah, te je na kraju prvog kvartala 2020. godine Turska zabilježila ekonomski rast oko 4,5%¹. Rusija je u 2019. godini zabilježila ekonomski rast od 1,3%, čime je trend rasta zabilježen u posljednje tri godine, značajno usporen. Nacionalni projekti koji su najavljeni u 2018. godini i pokrenuti godinu dana kasnije nisu dali očekivani efekat jer je do kraja juna 2019. godine iskorišteno manje od trećine planiranih sredstava za investicije, što je znatno smanjilo potrošnju.

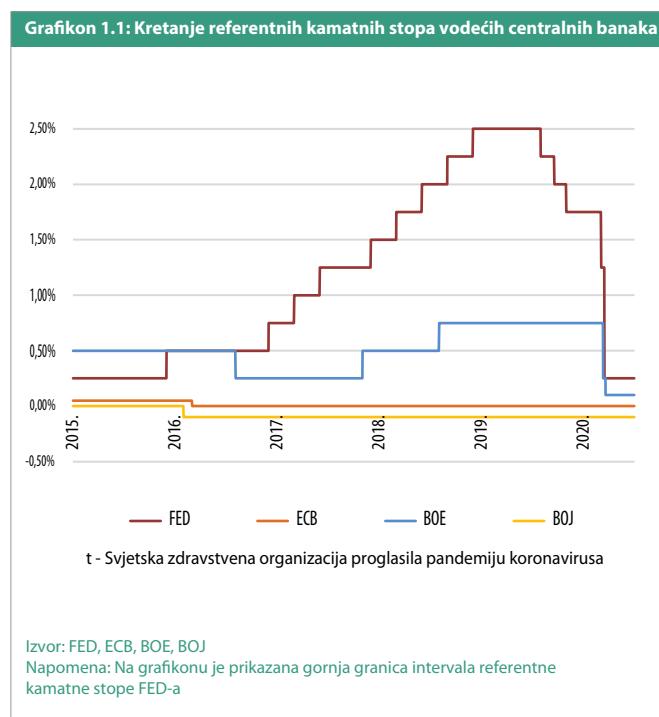
U 2019. godini vodeće centralne banke vodile su ekspanzivnu monetarnu politiku. Mjerama ekspanzivne monetarne politike vodeće centralne banke nastojale su ublažiti loše makroekonomске indikatore, prvenstveno niske stope inflacije, koje su cijele godine bile daleko ispod ciljanog nivoa. Uprkos najavama FED-a iz prve polovine 2019. godine da neće snižavati referentne kamatne stope, do kraja godine ipak su uslijedila tri sniženja referentne kamatne stope, svaki put za po 25 b.p. ECB nije mijenjala kamatne stope na glavne operacije refinansiranja i stopu prekonočnog zaduživanja, ali je u septembru 2019. godine smanjila depozitnu stopu za 10 b.p. na -0,50%, te najavila novi talas kvantitativnog popuštanja i otkup vrijednosnih papira zemalja eurozone u iznosu od 20 milijardi eura, koji je započeo u novembru 2019. godine. U martu 2020. godine FED je još dva puta značajno snizio kamatne stope (prvi put za 50 b.p., drugi put za 100 b.p.), dok je odluka ECB o zadržavanju referentne kamatne stope na depozite nepromijenjenom (-0,5%), bila suprotna očekivanjima tržišta. Kamatna stopa na glavne operacije refinansiranja je takođe zadržana (0%) kao i kamatna

¹ Izvor: Statistički institut Republike Turske, www.turkstat.gov.tr

stopa na prekonoćne pozajmice (0,25%). Istovremeno, ECB je najavila mјere podrške bankarskom kreditiranju i proširila program otkupa obveznica za 120 milijardi eura.

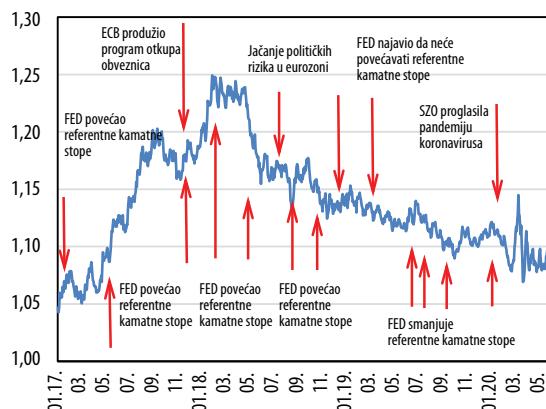
ECB je od 1. oktobra 2019. počela s kalkulacijom nove eurske kratkoročne kamatne stope €STR (euro short-term rate) za koju je planirano da će u potpunosti zamijeniti dosadašnju EONIA od 2022². godine.

Banka Engleske u 2019. godini nije mijenjala referentnu kamatnu stopu, dok je u 2020. godini kamatna stopa smanjena, te se razmatra njen daljnje smanjenje. Banka Japana je nastavila provoditi akomodativnu monetarnu politiku, a referentna kamatna stopa zadržana je na nivou iz 2016. godine i iznosi -0,1%.

U 2019. godini i početkom 2020. godine nastavljen je trend jačanja dolara i deprecijacije eura. Na kraju 2019. godine zabilježen je kurs 1,121 EUR/USD, što predstavlja deprecijaciju eura od 2,2% u odnosu na početak godine. Deprecijacija eura je zabilježena i u odnosu na japanski jen i švajcarski franak. Početkom marta 2020. godine euro, britanska funta i japanski jen naglo su ojačale u odnosu na američki dolar kao posljedica naglog pada cijene nafte na svjetskom tržištu uslijed pandemije koronavirusa.

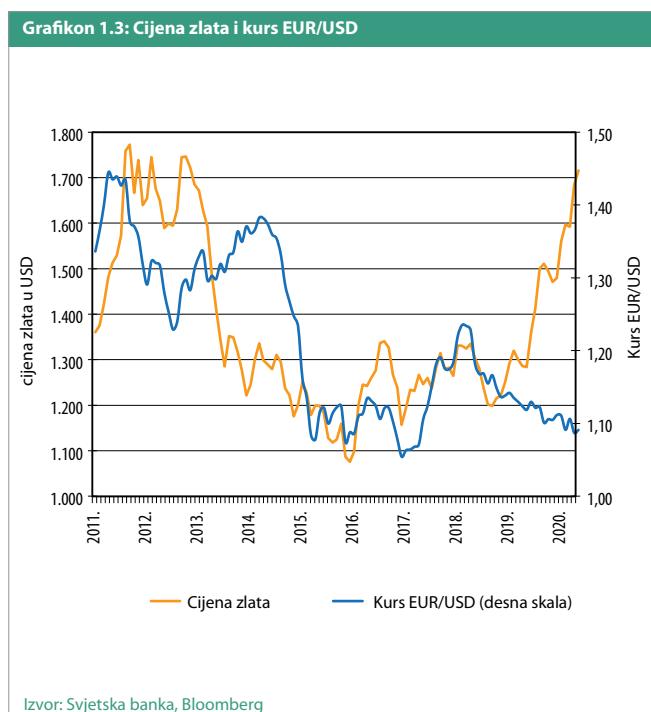
Grafikon 1.2: Kretanje kursa USD prema EUR

Prema podacima ECB-a, euro je činio 20,5% svjetskih deviznih rezervi na kraju 2019. godine, dok je njegov udio u dospjelim međunarodnim dužničkim vrijednosnim papirima smanjen na 22,1%. Poput eura i dolar je u posljednjoj deceniji izgubio tržišni udio, ali i pored toga ove valute još uvijek učestvuju sa preko 80% u svjetskim deviznim rezervama. U junu 2020. godine udio američkog dolara, vodeće svjetske rezervne valute, dodatno je pao na najniži nivo u posljednje dvije decenije, što ukazuje na to da se nastavlja trend postepene diverzifikacije portfolija svjetskih deviznih rezervi.

Cijena zlata je rasla u 2019. godini uslijed povećane tražnje za sigurnim vidovima ulaganja. Prosječna cijena zlata u 2019. godini dostigla je vrijednost od 1.393 USD za uncu, što predstavlja najveću prosječnu godišnju cijenu zlata u posljednjih pet godina i u odnosu na prošlogodišnju prosječnu cijenu veća je za 9,7%. Trend rasta cijene zlata nastavio se i u 2020. godini dodatno podstaknut povećanim rizikom od pandemije koronavirusa, tako da je u maju 2020. godinu postigao vrijednost od 1.716 USD za uncu, što predstavlja najveću ostvarenu vrijednost još od 2011. godine.

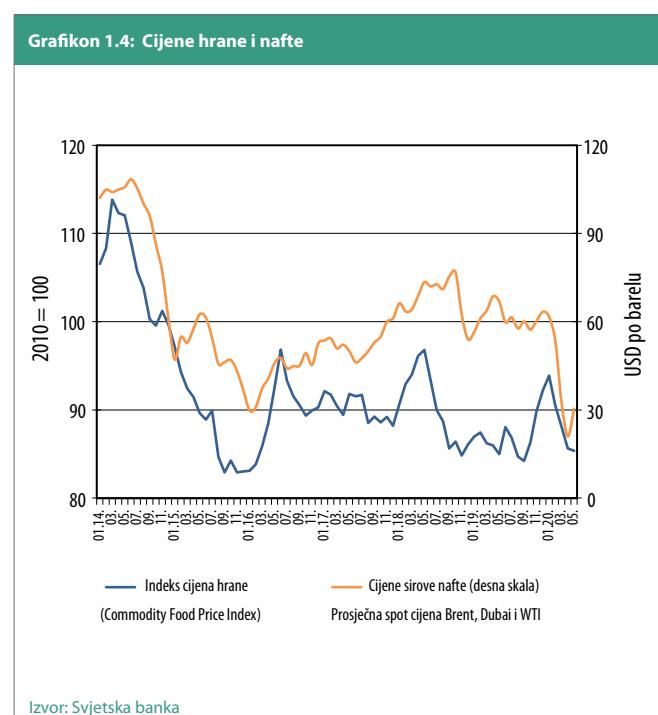
² Cilj €STR je da vjerno održava cijenu prekonoćnog zaduživanja na evropskom finansijskom tržištu. €STR se objavljuje svako jutro, za razliku od EONIA-je koja je objavljivana već prije i prilikom računanja se koriste podaci dvostruko većeg broja evropskih banaka. Nakon uvođenja stope €STR, stopa EONIA je nastavila da se računa kao €STR uvećan za 8,5 baznih poena.

Usporavanje globalne inflacije koje je počelo krajem 2018. godine nastavilo se i u 2019. godini i pored vrlo ekspanzivnih mjera monetarnih i makroekonomskih politika. Usljed znatnog pada potražnje u 2019. godini zabilježena je i dalje niska inflacija na globalnom nivou, niža u odnosu na prethodnu godinu. Pad cijene nafte i drugih energenata, kao i hrane i ostalih životnih namirnica doprinosili su smanjenju inflacije. Prosječna cijena sirove nafte u 2019. godini iznosila je 61,41 USD po barelu što predstavlja smanjenje od 10% u odnosu na prošlogodišnju prosječnu cijenu. U prvom kvartalu 2019. godine uslijed povećane tražnje i uvedenih sankcija na izvoz nafte Iranu i Venecueli, cijena nafte je rasla i u aprilu je dostigla najvišu prosječnu mjesečnu vrijednost u 2019. godini po cijeni od 68,58 USD po barelu. Cijene nafte su do kraja godine bile izrazito nestabilne zbog pojačanih tenzija na Bliskom istoku, te nastavka trgovinskog rata između SAD-a i Kine tako da je uslijed smanjenja potražnje cijena nafte pala za oko 8%. Početkom 2020. godine je zabilježen najznačajniji pad cijena nafte još od početka 2016. godine kao posljedica smanjene tražnje uslijed nekontrolisanog globalnog širenja koronavirusa i proglašavanja pandemije kao i nepostizanja dogovora glavnih proizvođača nafte Rusije i Saudijske Arabije oko smanjivanja proizvodnje i ograničavanja ponude. U drugoj polovini aprila je zbog nedostatka skladišnih kapaciteta i gomilanja zaliha, te zbog isteka terminskih ugovora i nezainteresovanosti

za sklapanje novih, WTI (West Texas Intermediate) brent nafta za majska isporuku na američkom tržištu u toku jednog dana trgovanja izgubila gotovo 300% svoje vrijednosti i zabilježila negativnu vrijednost prvi put u istoriji u iznosu od -37,63 dolara po barelu. Do kraja aprila došlo je do postepene stabilizacije i oporavka cijene nafte tako da je prosječna cijena sirove nafte (Brent, Dubai, WTI) u aprilu iznosila 21 USD po barelu, što je najniža cijena u posljednje tri decenije. OPEC je sa partnerima, uključujući i Rusiju (grupa poznata pod nazivom OPEC+) uspio postići dogovor o smanjenju proizvodnje, što je zaustavilo rast zaliha i dalji pad cijene nafte.

Iako su cijene prehrambenih proizvoda padale tokom godine, krajem 2019. godine došlo je do znatnog rasta cijene hrane uslijed povećane tražnje tako da je indeks cijena hrane porastao za 6% u odnosu na početak godine.

1.2. Pregled glavnih rizika u EU i eurozoni

Kao glavni rizici u EU u 2019. izdvajaju se geopolitički izazovi uslijed nastavka trgovinskog rata, posljedice Brexita te visok nivo javnog duga u eurozoni. Krajem 2019. i početkom 2020. godine snažno su ojačali ekonomsko-socijalni rizici uslijed pandemije koronavirusa. Ovi rizici će se sa sigurnošću značajno odraziti na sve sektore evropske

privrede i globalne ekonomije, uz već izvjesnu globalnu recesiju u 2020. godini. Ključni rizici po finansijsku stabilnost bankarskog sektora eurozone predstavljaju: pojačan tržišni rizik zbog volatilnosti prinosa na obveznice zemalja s visokim javnim dugom; slabija profitabilnost banaka; ublažavanje uslova za odobravanje kredita; niske kamatne stope te pojačani operativni rizici vezani za sigurnost podataka (tzv. cyber kriminal).

1.2.1. Efekti na bankarski sektor

Bankarski sektor eurozone je uspješno apsorbovao rizike iz makroekonomskog okruženja u 2019. godini. Aktivnosti jačanja regulatornog okvira za poslovanje banaka preduzete u prethodnim godinama rezultirale su očuvanjem stabilnosti glavnih indikatora finansijskog zdravlja. Banke eurozone su bile adekvatno kapitalizovane, a stopa redovnog osnovnog kapitala (CET1) na nivou banaka eurozone iznosila je 14,2%, dok je stopa adekvatnosti kapitala (Total Capital Ratio) iznosila 18,43%³. Poboljšanje kvaliteta aktive banaka nastavilo se i u 2019. godini. Nastavljeno je smanjenje nivoa nekvalitetnih kredita uslijed provođenja sveobuhvatne evropske strategije za rješavanje problema nekvalitetnih kredita, a udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima na kraju četvrtog kvartala 2019. godine iznosio je svega 3,3%. Međutim, u pojedinim zemljama (Grčka 36,4%, Kipar 17,1%) nivo ovog indikatora je i dalje veoma visok. Slaba profitabilnost i dalje predstavlja jedan od glavnih izazova banaka u eurozoni, a dodatni pritisak na profitabilnost predstavljaju rastući operativni rizici. Ukupni povrat na dionički kapital (ROE) sistemskih banaka eurozone na kraju 2019. godine iznosi 5,8% i smanjen je u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosio 6,8%.

Zbog izbjivanja pandemije koronavirusa, očekuje se povećanje kreditnog rizika u bankama EU i eurozone i pored niza privremenih mjeru koje su donijeli regulatori za ublažavanje posljedica pandemije koronavirusa. Banke se sve više suočavaju s padom profitabilnosti, otežanim plaćanjima i sve većim brojem klijenata koji nisu u mogućnosti da na vrijeme izmire svoje obaveze, posebno banke koje imaju visoku izloženost sektorima privrede koja nije radila u vrijeme pandemije ili preduzećima koja će ostati zatvorena.

Tekstni okvir 1: Mjere ECB-a na području monetarne politike i nadzora banaka kao reakcija na pandemiju koronavirusa

Upravni odbor Evropske centralne banke (ECB) je nakon proglašavanja pandemije koronavirusa sredinom marta 2020. godine donio sveobuhvatan paket mjeru podrške finansijskom sistemu eurozone kako bi finansijski sistem mogao pružiti neophodnu finansijsku podršku svim sektorima koji su pogodjeni negativnim efektima pandemije.

Uslovi za operacije dugoročnog refinansiranja treće serije (TLTRO III) su znatno povoljniji i imaju za cilj da pomognu bankama u kreditiranju sektora koji su u najvećoj mjeri pogodjeni širenjem koronavirusa, a posebno malih i srednjih preduzeća. Tokom godinu dana, koliko će TLTRO III operacije trajati (od juna 2020. godine do juna 2021. godine), prvo bitno je predviđeno da prosječna kamatna stopa bude manja za 25 b.p. od prosječne stope koju eurosistem primjenjuje u svojim glavnim operacijama refinansiranja. Nakon sastanka u aprilu 2020. godine ECB je dodatno ublažio ove uslove i propisao da će kamatna stopa biti manja za 50 b.p. od prosječne kamatne stope na glavne operacije refinansiranja. Ukupan iznos dopuštenih kredita ugovornih strana u sklopu operacija TLTRO III povećan je za 50% vrijednosti njihovih prihvatljivih kredita s kraja februara 2019. godine, čime je ukupan iznos zaduživanja u sklopu ovog programa skoro tri puta povećan, s više od 1 bilion EUR na oko 3 biliona EUR.

Upravni odbor ECB-a je donio odluku da se do kraja 2020. godine iznos za kupovinu vrijednosnih papira dodatno poveća za 120 milijardi eura, osiguravajući tako snažan doprinos programa kupovine vrijednosnih papira privatnog sektora. Očekuje se da će se neto kupovina vrijednosnih papira provoditi onoliko dugo koliko to bude potrebno za jačanje akomodativnog uticaja kamatnih stopa ECB-a, a da će prestati neposredno nakon što se stvore uslovi za povećanje ključnih kamatnih stopa.

U sklopu donesenog paketa mjeru, pokrenut je Pandemijski program kupovine u hitnim slučajevima (Pandemic Emergency Purchase Programme - PEPP), privremeni program kupovine vrijednosnih papira privatnog i javnog sektora, kako bi se suzbili ozbiljni rizici za mehanizme transmisije monetarne politike i kako bi se spriječila fragmentacija kreditnog tržišta uslijed sve većeg nekontrolisanog širenja zaraze koronavirusa. PEPP predstavlja nestandardnu mjeru monetarne politike koja ima za cilj da pomogne ekonomiji da apsorbuje šok trenutne krize kroz smanjivanje troškova zaduživanja i povećanje kreditiranja u eurozoni. Svrha PEPP kupovine vrijednosnih papira je da pomogne u povećanju potrošnje i ulaganja, s ciljem podrške ekonomskom

³ Ukupna minimalna stopa adekvatnosti kapitala u skladu s regulatornim zahtjevima Basel III okvira iznosi 12,5% od ukupne izloženosti riziku.

rastu, a sektorima preduzeća, stanovništva i vladama bi trebalo da pomogne na način da im se olakša pristup sredstvima koja će im možda trebatи kako bi prebrodili krizu. Za realizaciju ovog programa prvobitno je odobren iznos od 750 milijardi eura, ali je već početkom juna 2020. godine, zbog dodatnog smanjenja inflacije, povećan za dodatnih 600 milijardi eura i trenutno ukupno iznosi 1.350 milijardi eura. PEPP obuhvata sve kategorije aktive koje ispunjavaju uslove u okviru postojećeg programa kupovine aktive (APP) kao i nefinansijske komercijalne vrijednosne papiре iz CSPP programa kupovine za korporativni sektor (Corporate Sector Purchase Programme). Novi program kupovine obveznica obuhvata i grčke vrijednosne papiре, što do sada nije bio slučaj, zbog narušenog povjerenja investitora u grčke vrijednosne papiре nakon krize s državnim dugom.

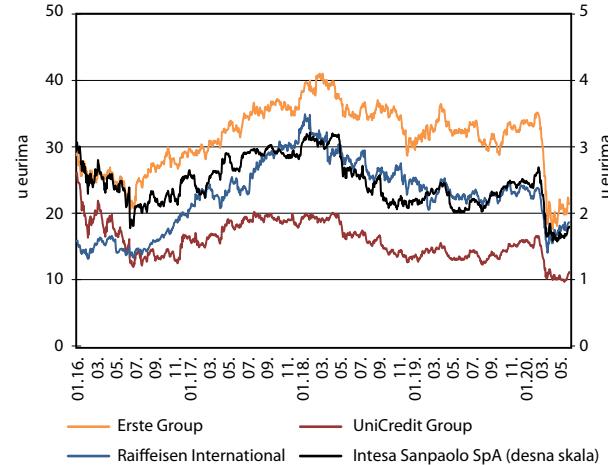
Upravni odbor ECB-a je najavio da će i dalje u potpunosti reinvestirati glavnice dospjelih vrijednosnih papira onoliko dugo koliko to bude potrebno za održavanje povoljnijih uslova tekuće likvidnosti i visokog stepena prilagodljivosti monetarne politike. Kamatna stopa na glavne operacije refinansiranja (0,00%), kamatna stopa na stalno raspoloživu mogućnost granične pozajmice od centralne banke (0,25%) te kamatna stopa na depozite kod centralne banke (-0,50%) ostale su nepromijenjene uz očekivanja ECB-a da će ostati na istim ili nižim nivoima sve dok se ne vidi snažno kretanje inflacije prema ciljanom nivou od 2%.

Ovaj paket mjera monetarne politike ECB-a iznosi oko 7,3% BDP-a eurozone, te zajedno sa brojnim fiskalnim stimulansima koje su odobrile nacionalne vlade i evropske institucije predstavlja zajednički odgovor na brojne šokove izazvane pandemijom i ima za cilj da finansijski sektor održi likvidnim, te da osigura prihvatljive uslove finansiranja za sve sektore u ekonomiji za vrijeme trajanja pandemije.

U pogledu supervizorskih mjera ECB je propisao blaže kriterije za kolateral koji se odnose na proširen obuhvat prihvatljive imovine i kriterije za određivanje vrijednosti kolateralala (korektivni faktor) koje banke mogu da koriste, čime je omogućeno bankama da povećaju iznos novca za kreditiranje sektora preduzeća i stanovništva. Pored toga, ublaženi su i kriteriji za održavanje zaštitnih slojeva kapitala i likvidnosnih bafera koje banke mogu koristiti u potpunosti za finansiranje kreditne aktivnosti. Bankama je takođe dopušteno da djelimično koriste instrumente dodatnog osnovnog kapitala (Additional Tier 1) i dopunskog kapitala (Tier 2) u svrhu održavanja redovnog osnovnog kapitala (CET 1). Uz navedena popuštanja u regulativi, s ciljem kreiranja dodatnih zaštitnih slojeva kapitala, bankama u eurozoni neće biti dozvoljeno isplaćivanje dividendi ili otkup dionica za vrijeme trajanja privremenih mjera.

Značajan pad cijena dionica banaka eurozone na nivo iz 2012. godine (evropska dužnička kriza), negativne referentne kamatne stope, pad prinosa na obveznice zemalja eurozone, pojačani kapitalni zahtjevi i očekivanja nastupanja recesije, znatno su smanjili tržišnu vrijednost evropskih banaka. Kada je riječ o bankarskim grupacijama koje posluju u BiH, cijene njihovih dionica su uglavnom padale tokom čitave godine do posljednjeg kvartala kada bilježe blagi rast koji se nastavlja i početkom 2020. godine. Najveći rast cijena dionica na kraju 2019. godine u odnosu na prethodnu godinu imala je UniCredit S.p.A 33%, zatim Intesa Sanpaolo S.p.A 23% dok je Raiffeisen Bank International AG u odnosu na 2018. godinu na kraju 2019. godine zabilježila gotovo identičnu vrijednost. Krajem prvog kvartala 2020. godine dolazi do znatnog pada vrijednosti dionica bankarskih grupacija koje posluju u BiH uslijed proglašavanja pandemije koronavirusa.

Grafikon 1.5: Kretanje cijena dionica majki domaćih banaka

Izvor: Bloomberg

Kreditni rejtingi vodećih bankarskih grupacija koje posluju u BiH su ostali nepromijenjeni u 2019. godini. S&P agencija je u martu 2020. godine zbog stabilnog rada, solidnog rasta i poboljšanja indikatora rizika podigla dugoročni rejting Raiffeisen Bank International AG sa „BBB+“ na „A-“ sa stabilnim izgledima. Međutim, zbog pojačanog rizika uslijed pandemije koronavirusa, S&P agencija je krajem aprila 2020. godine smanjila izglede Erste Group sa pozitivnih na stabilne, Raiffeisen Bank International AG, UniCredit S.p.A. i Intesa Sanpaolo S.p.A. sa stabilnih na negativne izglede.

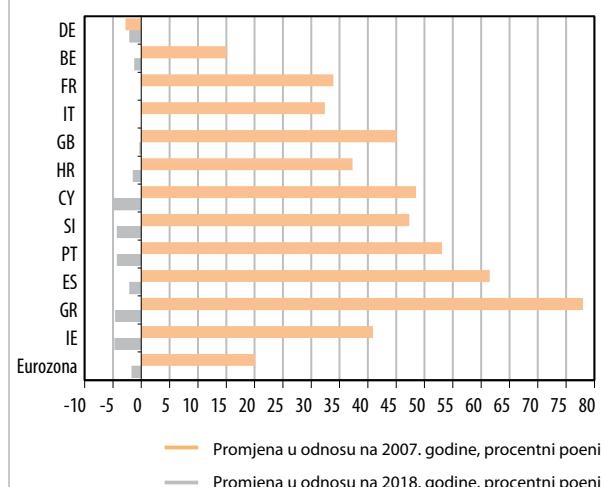
U maju 2019. godine S&P agencija je povećala dugoročni kreditni rejting Nove Ljubljanske banke sa BB+ na BBB- sa stabilnim izgledom, pri čemu je banka prešla iz špekulativnog u investicioni nivo uslijed smanjenja rizika u bankarskom sektoru te jačanja bankarske supervizije i smanjenja državnog vlasništva u bankama. Godinu dana kasnije, uslijed očekivanih posljedica pandemije koronavirusa, S&P je snizio izglede Nove Ljubljanske banke sa stabilnih izgleda na negativne.

1.2.2 Efekti na realni sektor

U 2019. godini zabilježeno je usporavanje ekonomskog rasta zemalja eurozone. Rast domaće tražnje bio je glavni kontributor ekonomskog rasta u 2019. godini uslijed nastavljenog trenda poboljšanja uslova na tržištu rada (umjereni rast plata, smanjenje stope nezaposlenosti uz rast zaposlenosti) te rasta investicione potrošnje nefinansijskih preduzeća. Međutim, na slabiji ekonomski oporavak uticalo je usporavanje vanjskotrgovinske razmjene zemalja eurozone, koje je počelo još u drugoj polovini 2018. godine.

U 2019. godini se nastavio trend smanjenja budžetskog deficitia, kao i trend smanjenja javnog duga zemalja eurozone, osim u slučaju Francuske i Italije kod kojih je zabilježen rast javnog duga. I pored postepenog smanjenja, javni dug eurozone je i dalje visok i prisutna je zabrinutost za održivost javnog duga pojedinih zemalja eurozone (Grčka, Italija, Portugal, Belgija, Francuska, Španija i Kipar), a evidentne su i poteškoće u postizanju konsenzusa o usvajanju dugoročnog budžeta EU. Dodatno je pojačan rizik prelijevanja zaraze kroz kanale međubankarske izloženosti u eurozoni uslijed visoke izloženosti italijanskih banaka sektoru domaće vlade. U 2020. godini, uslijed negativnih efekata koronavirusa te povećanih fiskalnih rashoda i neizvjesnih prihoda, kod većine zemalja očekuje se povećanje fiskalnih deficitia krajem godine. EU očekuje da će kraj 2020. godine dočekati s prosječnim budžetskim deficitom od 8,5%, što predstavlja znatno povećanje u odnosu na 0,6% zabilježenih u 2019. godini. Takođe, očekuje se i povećanje javnog duga većine zemalja, tako da se procjenjuje da će udio javnog duga u BDP-u sa 79,5%, koliko je iznosio u 2019. godini, porasti na čak 95% krajem 2020. godine.

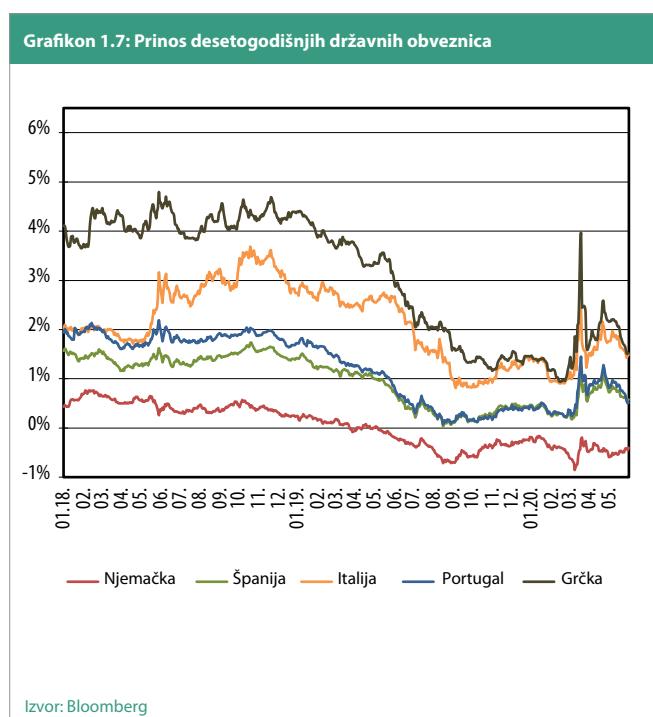
Grafikon 1.6: Promjene u javnom dugu izraženom u procentima BDP-a u 2019. godini

Izvor: Eurostat, kalkulacija CBBiH

U prva tri kvartala 2019. godine zabilježen je sinhronizovani pad prinosa desetogodišnjih državnih obveznica posmatranih zemalja te smanjenja raspona između zemalja sa periferije eurozone u odnosu na prinose na njemačke državne obveznice (grafikon 1.7). Pad prinosa na državne obveznice bio je posljedica očekivanja investitora da će zbog eskalacije trgovinskih sukoba i usporavanja ekonomske aktivnosti te manje inflacije doći do popuštanja u vođenju monetarnih politika vodećih centralnih banaka.

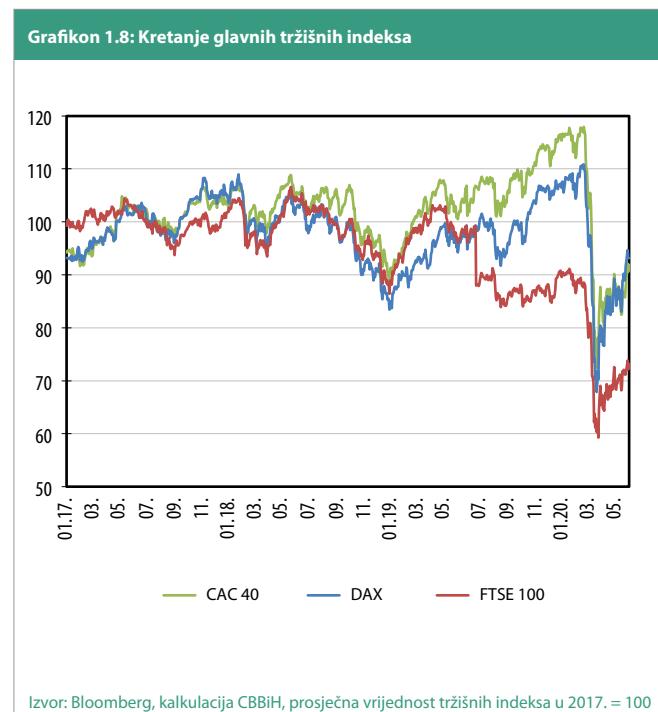
Prinosi na njemačke 10-godišnje državne obveznice su na kraju prvog kvartala ušli u negativnu vrijednost da bi krajem godine pali na -0,2% dok su se prinosi na državne obveznice Italije i Grčke odnosno Španije i Portugala gotovo izjednačili. Raspon između prinosa na desetogodišnje italijanske obveznice u odnosu na desetogodišnje njemačke obveznice je sa 250 b.p., koliko je iznosio na početku 2019. godine, smanjen na 160 b.p. početkom 2020. godine. Nakon postepene stabilizacije kretanja prinosa krajem 2019. i početkom 2020. godine, rastući rizici uslijed širenja pandemije koronavirusa i povećane neizvjesnosti i straha od globalne recesije, doveli su do kratkoročnog oštrog rasta prinosa i novih volatilnosti na tržištima. Sredinom drugog kvartala 2020. godine, kao rezultat poduzetih brojnih stimulativnih mjera, došlo je do stabilizacije prinosa na tržištima. Izvjesno je da bi prinosi na 10-godišnje obveznice nastavili rasti da ove mjere nisu bile preuzete.

Rejting agencija S&P je krajem 2019. godine podigla kreditni rejting Španije i Irske uslijed smanjenja budžetskog deficit-a i budžetske konsolidacije. Agencija S&P je potvrdila ove rejtinge u prvoj polovini 2020. godini kao i rejtinge Portugala i Kipra, s tim da su kod Portugala smanjeni izgledi na stabilne. Rejting agencija Fitch je 28. aprila 2020. godine smanjila dugoročni kreditni rejting Italije na (BBB-) sa (BBB) i kratkoročni rejting na (F3) sa (F2). Prema procjenama, italijanski javni dug će krajem 2020. godine porasti preko 150% BDP-a dok će budžetski deficit porasti na 6,3%.

Nakon znatnog pada vrijednosti u 2018. godini glavni tržišni indeksi su u 2019. godini ostvarili značajan rast. Iako su prognoze bile drugačije i očekivalo se pregršt turbulencija, vodeći berzanski indeksi su zabilježili značajan rast u 2019. godini, najveći u posljednjih deset godina. Najveći rast vrijednosti u 2019. godini u iznosu od 27% ostvario je francuski CAC 40. Glavni indeks Njemačke berze DAX je u 2019. godini rastao za 25,5% u odnosu na prethodnu godinu. Za ovo su najviše zaslužne pojedine njemačke kompanije (MTU, Adidas, Njemačke pošte, RWE) čije dionice ulaze u sastav DAX, a koje su u 2019. godini uspješno poslovale i pored usporavanja njemačke privrede i smanjene tražnje i proizvodnje. Britanski FTSE 100 je kraj 2019. godine završio sa skromnim rastom vrijednosti od 1% u odnosu na isti period prošle godine uslijed nastavka neizvjesnosti oko rješavanja pitanja Brexita i narušenog povjerenja investitora.

U prvom kvartalu 2020. godine, nakon proglašavanja pandemije koronavirusa od strane WHO, finansijska tržišta su doživjela šok, tako da je trend rasta posmatranih indeksa naglo prekinut, pri čemu su indeksi zabilježili nagli i oštar pad izgubivši preko 35% svoje vrijednosti u odnosu na početak godine.

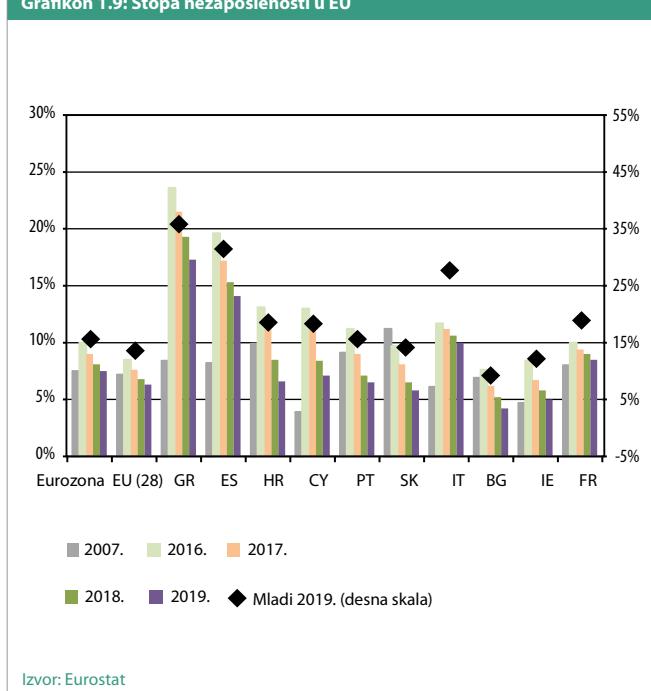
Uslovi na tržištu rada EU i eurozone u 2019. godini su se nastavili poboljšavati, što se ogleda u umjerenom rastu plata i smanjenju stope nezaposlenosti. Stope nezaposlenosti u razvijenim zemljama i zemljama s tržištem u nastajanju nastavile su se smanjivati, a u mnogim zemljama pale su na najniže vrijednosti nakon krize. Manjak radne snage postao je primjetan u nekoliko razvijenih zemalja, posebno kada je riječ o specijalizovanim i visokokvalifikovanim radnicima.

Stopa nezaposlenosti u zemljama eurozone je na kraju 2019. godine iznosila 7,5% i smanjena je za 0,6 p.p. u odnosu na prethodnu godinu. U EU stopa nezaposlenosti je smanjena sa 6,8% na 6,3% u 2019. godini, iako neke zemlje i pored smanjenja i dalje bilježe visoke, iznadprosječne stope nezaposlenosti (Grčka 17,3%; Španija 14,1%; Italija 10%). Između ostalog, u ovim zemljama stopa nezaposlenosti mladih je i dalje izrazito visoka (Grčka 35,2%, Španija 32,5%, Italija 29,2%).

Iako su u 2019. godini zabilježeni pozitivni trendovi na tržištu rada, početkom 2020. godine pojava koronavirusa i njegovo nekontrolisano širenje je dovelo do „velike izolacije“, znatnog

pada proizvodnje, obustave rada određenih djelatnosti i smanjenja potrošnje, uslijed čega je došlo do naglog porasta broja nezaposlenih (u aprilu broj nezaposlenih u EU je porastao za 397 hiljada a u eurozoni za 211 hiljada u odnosu na mart 2020.godine), tako da se u EU i eurozoni predviđa povećanje stope nezaposlenosti na 9%. I pored preduzetih brojnih fiskalnih mjera s ciljem da se sačuva svako radno mjesto i smanji broj nezaposlenih, trenutni trendovi ukazuju da je tržiste rada najviše pogodjeno ovom krizom, uz pojačani rizik od daljeg rasta stope nezaposlenosti.

Grafikon 1.9: Stopa nezaposlenosti u EU

Izvor: Eurostat

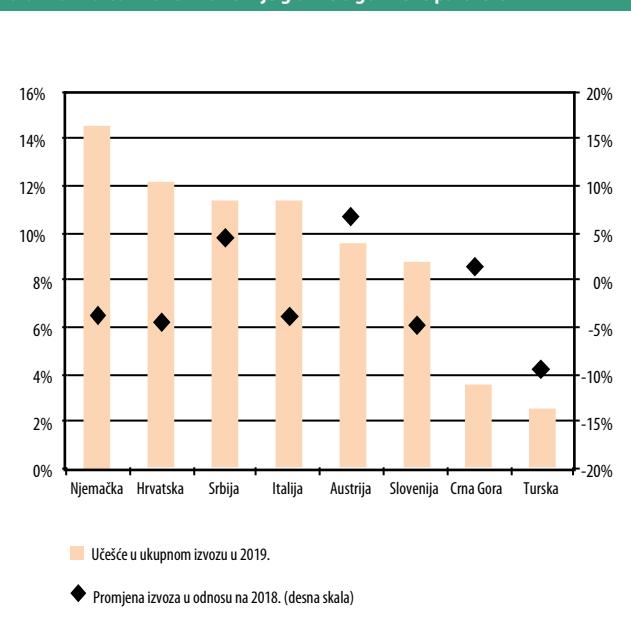
Znatno slabljenje privredne aktivnosti zabilježeno je i u zemljama glavnim vanjskotrgovinskim partnerima BiH. Ekonomска кретања на svjetsком тржишту у 2019. години су се одразила и на економска кретања у земљама главним vanjskotrgovinskim partnerima BiH које су све, осим Hrvatske, zabilježile slabiji ekonomski rast u odnosu na isti period prešle godine. U Njemačkoj, kao najznačajnijem vanjskotrgovinskom partneru BiH i najvećoj evropskoj ekonomiji, znatan pad industrijske proizvodnje te smanjene izvoza uticalo je na dodatno usporavanje ekonomskog rasta, gurnuvši Njemačku ekonomiju na rub recesije. Nakon što je u 2018. godini zabilježila najveći ekonomski rast u posljednjih deset godina u iznosu od 4,4%, Srbija u 2019. godini bilježi usporavanje ekonomске aktivnosti i ekonomski rast od 4,2%. Slovenija je u 2019. godini, uslijed smanjene tražnje na glavnim izvoznim tržištima, zabilježila znatno slabljenje ekonomске aktivnosti od 2,4% u odnosu na ekonomsku aktivnost ostvarenu godinu dana ranije u iznosu od 4,1%. Nakon što je krajem 2018.

godine zvanično ušla u recesiju te nastavka nepovoljnih ekonomskih kretanja, Italija je kraj 2019. godine dočekala s godišnjim rastom od 0,3%. Hrvatska je, za razliku od drugih vanjskotrgovinskih partnera BiH, uslijed povećanja privatne potrošnje i izvoza te smanjenja javnog duga i sprovedenih fiskalnih reformi, zabilježila ekonomski rast od 2,9%.

U 2019. godini izvoz iz BiH je iznosio 11,5 milijardi KM, što je za 3,4% manje nego u prethodnoj godini, dok je uvoz iznosio 19,5 milijardi KM ili za 1,2% više nego u istom periodu prešle godine. Vanjskotrgovinski robni deficit se povećao u odnosu na 2018. godinu i iznosi 8 milijardi KM, tako da je pokrivenost uvoza izvozom smanjena u odnosu na prethodnu godinu i u 2019. godini iznosi 58,9%. Izvoz u zemlje EU iznosio je 8,39 milijardi KM, što je za 3,4% manje nego u 2018. godini, dok je uvoz iznosio 12,08 milijardi KM, što je za 3,6% više nego u istom periodu prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom sa zemljama EU na kraju 2019. godine je takođe smanjena i iznosiла је 69,44%. Najveće učešće u izvozu iz BiH i dalje imaju glavni vanjskotrgovinski partneri: Njemačka, Hrvatska, Srbija, Italija, Austrija, Slovenija, Crna Gora i Turska na koje se odnosi 73,8% ukupnog izvoza BiH.

Imajući u vidu makroekonomске trendove u EU i u zemljama glavnim bh. trgovinskim partnerima, izvjesno je da će se negativni efekti pandemije prelići putem vanjskotrgovinskog kanala i znatno uticati na pad ekonomске aktivnosti u BiH.

Grafikon 1.10: Izvoz BiH u zemlje glavne trgovinske partnerne

Izvor: BHAS, kalkulacija CBBiH

2. Makroekonomski trendovi u BiH

U 2019. godini rizici iz domaćeg makroekonomskog okruženja blago su oslabili. Smanjenje vanjskih ranjivosti zemlje, smanjenje ukupnog vanjskog duga izraženog u omjeru prema BDP-u, kao i pozitivni pomaci koji su zabilježeni na tržištu rada i nekretnina povoljno su djelovali na finansijsku stabilnost. S druge strane, rast realne ekonomske aktivnosti bio je slabiji nego u prethodnoj godini te su i dalje prisutne visoke strukturne ranjivosti bh. ekonomije u vidu visoke stope nezaposlenosti i niske kupovne moći stanovništva. Zbog izbijanja pandemije koronavirusa, očekuje se snažna kontrakcija ekonomske aktivnosti u 2020. godini te se i u dužem roku može očekivati niz nepovoljnih efekata na ekonomsku aktivnost, kao i rast rizika u svim segmentima domaće ekonomije.

U 2019. godini rast ekonomije u BiH bio je slabiji nego u prethodnoj godini. Prema prvim raspoloživim podacima Agencije za statistiku BiH, stopa rasta realnog BDP iznosi 2,6% i ostvaren je niži ekonomski rast za 1,1 proceneti poen u odnosu na prethodnu godinu⁴. Najveći doprinos rastu realnog BDP-a dala je djelatnost *Trgovina na veliko i malo* i *Finansijska djelatnost i djelatnost osiguranja*, te je u odnosu na 2018. godinu udio ove dvije djelatnosti u generisanju bruto dodane vrijednosti gotovo uđvostručen. S druge strane, snažan pad obima industrijske proizvodnje koji je zabilježen u 2019. godini (5,5% na godišnjom nivou) uticao je na realni pad bruto dodane vrijednosti u djelatnostima *Prerađivačka industrija* i *Vađenja rude i kama*. Pored pomenute dvije djelatnosti, pad bruto dodane vrijednosti zabilježen je i u djelatnostima *Umjetnost, zabava i rekreacija* i *Građevinarstvo*. Posmatrajući BDP prema rashodovnom pristupu, evidentno je usporavanje aktivnosti gotovo svih komponenti realnog BDP-a od trećeg kvartala 2019. godine, dok je vanjska potražnja imala negativan efekat na ekonomsku aktivnost u 2019. godini.

Izbijanje krize izazvane pandemijom koronavirusa dovelo je do zastoja kako globalne tako i domaće ekonomske aktivnosti u prvoj polovini 2020. godine. U uslovima izraženog makroekonomskog šoka očekuje se snažna kontrakcija ekonomske aktivnosti u BiH u 2020. godini, i to u najvećoj mjeri kroz nastavak pada lične potrošnje, i daljnje smanjenje izvoza. Prema projekcijama MMF-a iz aprila 2020. godine, stopa ekonomskog rasta u BiH u 2020. godini iznosiće -5,0%, dok se u 2021. godini očekuje realni rast ekonomske aktivnosti od 3,5%. Iako se pretpostavlja da će kontrakcija ekonomske aktivnosti biti kratkotrajna, zbog još uvijek teško sagledivih posljedica koronakrizе na sve sektore domaće ekonomije, i

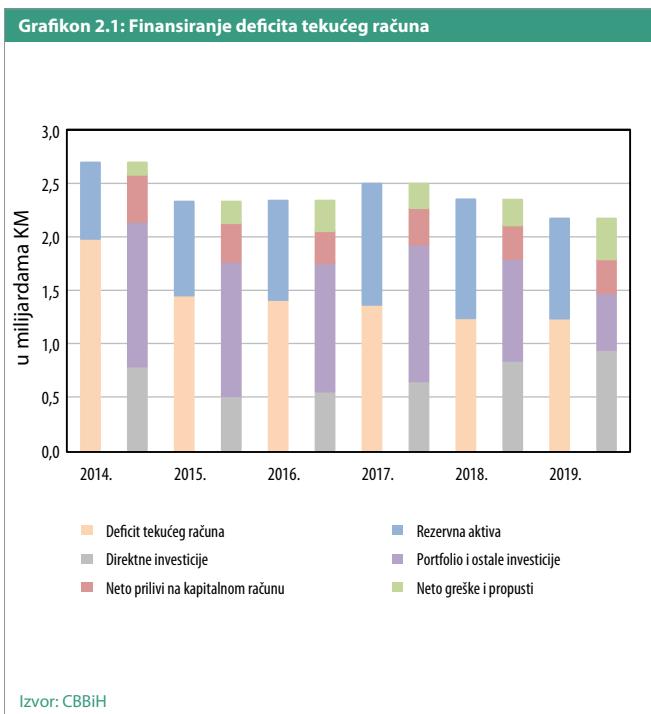
u dužem roku može se očekivati niz nepovoljnih efekata na ekonomsku aktivnost, a poslijedično i na finansijsku stabilnost.

Vanjske ranjivosti koje proizilaze iz platnobilansne pozicije zemlje u 2019. godini ublažene su uslijed blagog smanjenja deficitu tekucog racuna izrazenog u procenima BDP-a. Deficit na tekucem racunu platnog bilansa na kraju 2019.godine iznosio je 1,24 milijarde KM (3,53% BDP-a) te je u odnosu na prethodnu godinu zabilježeno neznatno smanjenje deficitu. Kao i prethodnih godina, deficit na tekucem racunu prvenstveno je determinisan negativnim saldom na racunu roba (7,97 milijardi KM), a smanjenje vanjske potražnje koje je zabilježeno u toku 2019. godine dodatno je uticalo na produbljivanje robnog deficitu. Istovremeno, u međunarodnoj razmjeni usluga tokom 2019. godine ostvaren je suficit u iznosu od 2,63 milijarde KM, koji je zajedno sa ostvarenim suficitom na racunu sekundarnog dohotka u iznosu od 4,16 milijardi KM uticao na ublažavanje deficitu tekucog racuna. Zahvaljujući povećanju neto priliva na racunu sekundarnog dohotka te povećanju izvoza usluga u toku 2019. godine, deficit tekucog racuna je nešto niži nego u prethodnoj godini (0,25%).

Sa stanovišta finansijske stabilnosti naročito je bitan način finansiranja deficitu tekucog racuna. Kao i prethodnih godina deficit na tekucem racunu u najvećoj mjeri je finansiran novim zaduživanjem u okviru ostalih investicija i prilivima po osnovu direktnih stranih investicija, dok rezervna aktiva nije učestvovala u pokrivanju deficitu tekucog racuna (grafikona 2.1)⁵. Ipak, struktura finansiranja deficitu tekuceg racuna u 2019. godini bila je nešto povoljnija u odnosu na ranije periode. U okviru finansijskog racuna, prilivi po osnovu direktnih stranih investicija iznosili su 898,6 miliona KM i veći su za 93,6 miliona KM ili 11,6% u odnosu na prethodnu godinu. Istovremeno, prilivi po osnovu ostalih investicija, koji već duži niz godina predstavljaju dominantan izvor finansiranja deficitu tekuceg racuna u 2019. godini iznosili su 1,02 milijarde KM i manji su za 359,1 milion KM ili 26% u odnosu na prethodnu godinu. Najveće smanjenje priliva u okviru ostalih investicija zabilježeno je po osnovu zaduživanja bankarskog sektora, iz čega je evidentno da banke veći dio svoje kreditne aktivnosti finansiraju iz domaćih izvora (vidi poglavlje 6). Imajući u vidu da ostale investicije ne predstavljaju tako postojanu kategoriju finansiranja i da se relativno lako mogu povući iz sistema, povećanje direktnih stranih investicija svakako ublažava rizik finansiranja deficitu tekucog racuna.

⁴ Izvor: Agencija za statistiku BiH, Bruto domaći proizvod – proizvodni pristup, 1.4.2020. godine

⁵ Na lijevom stupcu grafikona, za svaku godinu izdvojeni su rezervna aktiva i deficit tekucog racuna, koji predstavljaju novčane tokove ka inostranstvu. U desnom stupcu prikazani su prilivi iz inostranstva ka BiH, odnosno direktnе strane investicije, portfolio i ostale investicije koje predstavljaju neto strano zaduživanje, te neto prilivi na kapitalnom racunu i neto greške i propusti.

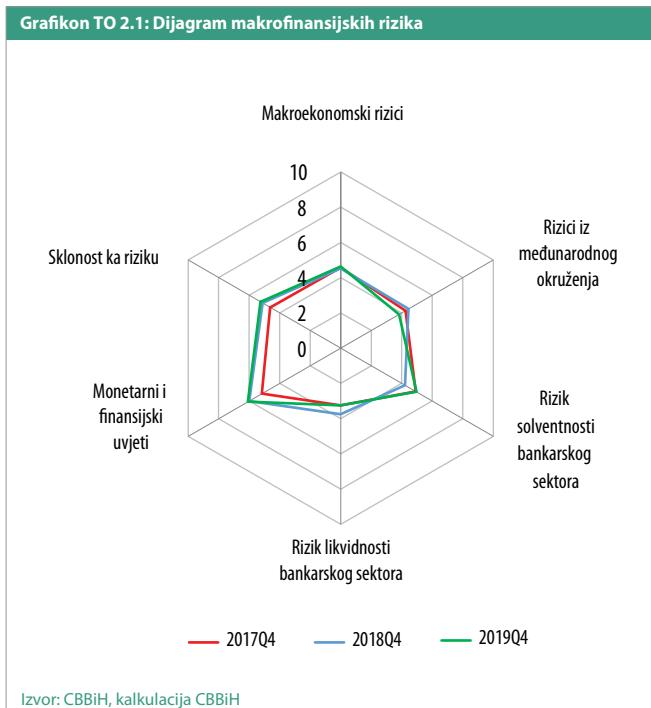

U novonastalim okolnostima snažnog makroekonomskog šoka izazvanog pandemijom koronavirusa, u 2020. godini mogu se očekivati povećani pritisci na finansiranje deficitu tekućeg računa. Zbog značajnijeg smanjenja izvoza i uvoza vrlo je vjerovatno da će doći do smanjenja trgovinskog deficitu u 2020. godini, što će s jedne strane ublažiti deficit tekućeg računa, ali je istovremeno izvjesno smanjenje priliva na računu sekundarnog dohotka, u prvom redu kroz smanjenje doznaka iz inostranstva, što će imati negativan efekat na deficit tekućeg računa. Konačno, može se očekivati smanjenje priliva po osnovu direktnih stranih investicija, zbog čega će se deficit na tekućem računu morati zatvarati iz novih zaduživanja u inostranstvu. Po osnovu već dogovorenih aranžmana i novih inostranih zaduženja vlada, očekuje se rast javnog duga u 2020. godini, što bi zajedno s potencijalnim povećanjem deficitu tekućeg računa rezultiralo rastom rizika odnosno vanjskih ranjivosti zemlje.

Tekstni okvir 2: Ocjena glavnih makrofinansijskih rizika po finansijsku stabilnost

Ocjena glavnih makrofinansijskih rizika koji mogu nastati u realnom, fiskalnom, vanjskom ili finansijskom sektoru, ili kao rezultat njihove međusobne povezanosti, kao i procjena monetarnih i finansijskih uslova i sklonosti ka riziku urađena je na osnovu kvantitativnog alata (eng. Dashboard), a prvi put je publikovana u Izještaju o finansijskoj stabilnosti za 2017. godinu. Procjena rizika zasnovana je na pojednostavljenoj standardizaciji i rangiranju pozicija sveobuhvatnog seta

indikatora koji predstavljaju osnov za kvantifikaciju sintetičke ocjene stepena rizika iz različitih segmenata sistema. Ocjena u rasponu od 1 do 5 predstavlja izrazito nizak do blago umjeren stepen izloženosti rizicima; ocjena u rasponu od 5 do 8 umjeren do blago visok stepen izloženosti rizicima; ocjena u rasponu od 8 do 10 predstavlja visok stepen izloženosti rizicima. Rangiranje ocjena za monetarne i finansijske uslove i sklonosti ka riziku kreće se u suprotnom smjeru, odnosno povećanje udaljenosti od središta grafikona predstavlja poboljšanje monetarnih i finansijskih uslova, tj. povećanje sklonosti investitora ka preuzimanju rizika.

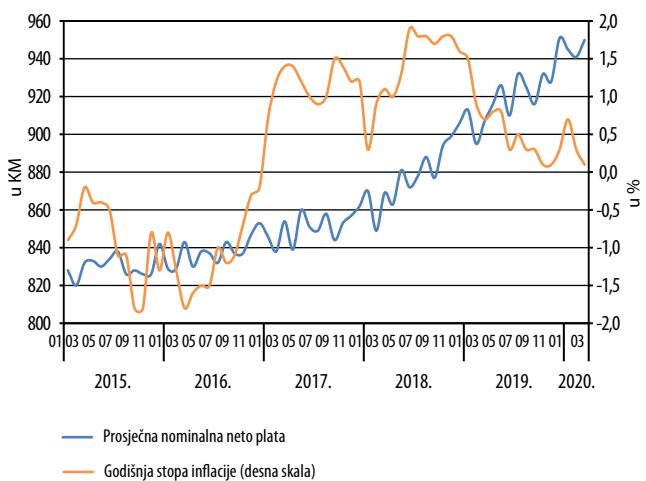

Izlodenost makroekonomskim rizicima blago se povećala u odnosu na prethodnu godinu, na što je najveći uticaj imao slabiji rast realne ekonomske aktivnosti koji je ostvaren u 2019. godini, te značajno sniženje projekcija stope rasta realnog BDP-a za naredne dvije godine zbog izbijanja pandemije koronavirusa. Realni rast ekonomske aktivnosti u BiH bio je slabiji nego u prethodnoj godini, te je i dalje u najvećoj mjeri generisan privatnom potrošnjom stanovništva, uz blagi rast udjela bruto investicija u BDP-u, koji je zabilježen u 2019. godini. S druge strane, u okviru indikatora koji služe za ocjenu makroekonomskih rizika zabilježeno je blago smanjenje udjela deficitu tekućeg računa u odnosu na BDP, smanjenje ukupnog vanjskog duga u odnosu na BDP, kao i niža stopa nezaposlenosti, što je povoljno djelovalo na finansijsku stabilnost u 2019. godini. Međutim, uprkos blagim pozitivnim pomacima na tržištu rada, i dalje prisutne strukturne ranjivosti u vidu nefleksibilnog tržišta rada, visoke stope nezaposlenosti, te nepovoljnih demografskih trendova u populaciji stanovništva, nisu omogućili značajnije

ublažavanje rizika iz domaćeg makroekonomskog okruženja. Izloženost rizicima iz međunarodnog okruženja smanjena je u odnosu na prethodnu godinu, u prvom redu zbog smanjenja neto izloženosti bankarskog sektora prema nerezidentima. U 2019. godini strana aktiva bankarskog sektora nastavila je znatno brže rasti u odnosu na rast strane pasive, zbog čega je neto strana aktiva u toku 2019. godine zabilježila najveću vrijednost još od sredine 2016. godine kada su banke u BiH prvi put postale neto kreditori prema nerezidentima. Pored toga, izloženost rizicima iz međunarodnog okruženja smanjena je kao rezultat rasta nivoa deviznih rezervi, odnosno povećanja broja mjeseci uvoza koji je pokriven deviznim rezervama, što ukazuje na povećanje sposobnosti apsorpcije šokova bh. ekonomije iz međunarodnog okruženja. Rizik solventnosti bankarskog sektora povećan je prvenstveno uslijed značajnijeg kreditnog rasta u sektoru domaćinstava i nefinansijskih preduzeća, s obzirom na to da je u 2019. godini dinamika rasta zaduženosti povećana u oba sektora. Ranjivosti u bilansima banaka su smanjene i u ovoj godini, na što ukazuje poboljšanje svih indikatora finansijskog zdravlja. Izloženost bankarskog sektora riziku likvidnosti ostala je na niskom nivou, budući da je trend rasta likvidnih sredstava nastavljen i u 2019. godini. Niža realna kamatna stopa, rast novčane mase i rast kredita privatnom sektoru uticali su na poboljšanje monetarnih i finansijskih uslova. Percepcija investitora u pogledu rizičnosti investiranja je blago smanjena, što je uticalo na njihovu nešto veću sklonost ka prihvaćanju rizika.

U 2019. godini nastavljeni su pozitivni trendovi na tržištu rada koji se ogledaju u nižoj stopi nezaposlenosti i rastu prosječnih plata, ali je zbog visoke stope strukturne nezaposlenosti i niskog raspoloživog dohotka situacija na tržištu rada još uvijek nepovoljna. Prosječna nominalna neto plata u 2019. godini iznosila je 921 KM i u odnosu na prethodnu godinu porasla je za 4,8%. Rast prosječne nominalne neto plate u 2019. godini evidentiran je u svim djelatnostima, a najveći rast prosječnih mjesecnih primanja bilježi se u djelatnostima *Umjetnost, zabava i rekreacija* (10,3%), *Poslovanje nekretninama* (9,2%) i *Građevinarstvo* (7,7%). Rast prosječne neto plate i povećanje zaduženosti sektora stanovništva u 2019. godini su zajedno sa slabljenjem inflatornih pritisaka u drugom dijelu godine doprinijeli blagom povećanju raspoloživog dohotka stanovništva (grafikon 2.2). Ipak, još uvijek se radi o blagom rastu mjesecnih primanja, koji je nedovoljan da bi se značajnije poboljšala kupovna moć zaposlenih.

Grafikon 2.2: Prosječna nominalna neto plata i godišnja stopa inflacije

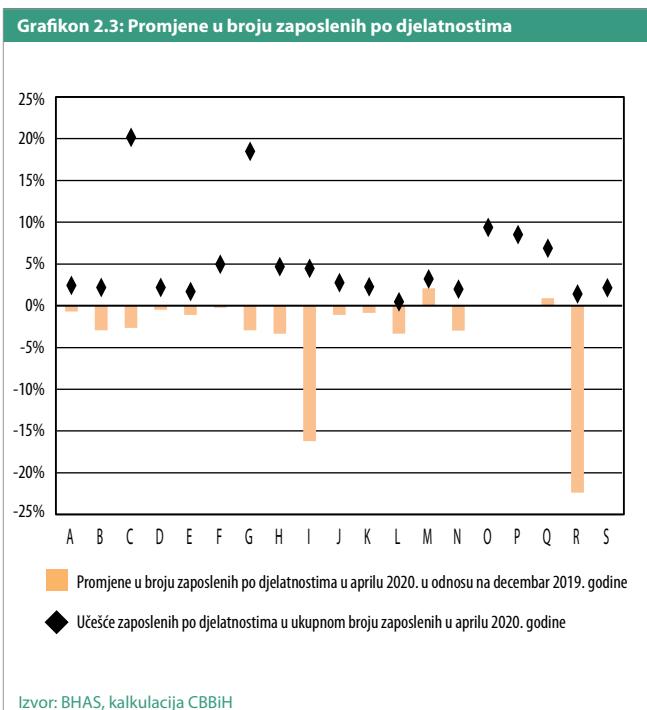
Izvor: BHAS, kalkulacija CBBiH

Prema podacima iz Ankete o radnoj snazi provedene u aprilu 2019. godine u skladu sa metodologijom Međunarodne organizacije rada (ILO), kao i prema administrativnim podacima zavoda za zapošljavanje, nezaposlenost u BiH se u 2019. godini nastavila smanjivati. Prema Anketi o radnoj snazi 2019. godine, stopa nezaposlenosti u BiH je iznosila 15,7% i smanjena je za 2,7 procentnih poena u odnosu na prethodnu godinu. Stopa nezaposlenosti prema administrativnim podacima zavoda za zapošljavanje u 2019. godini niža je za 2,1 procentni poen. Prema ovom izvoru podataka, u 2019. godini je zabilježen porast broja zaposlenih za 1,6%, dok je broj nezaposlenih osoba smanjen za 7,7% u odnosu na 2018. godinu. Razlike u administrativnim i anketnim podacima o zaposlenim i nezaposlenim osobama proizilaze iz razlika u primjenjivanoj metodologiji izračuna i utvrđivanja statusa nezaposlenih osoba, međutim može se uočiti da trendovi međusobno ne odstupaju.

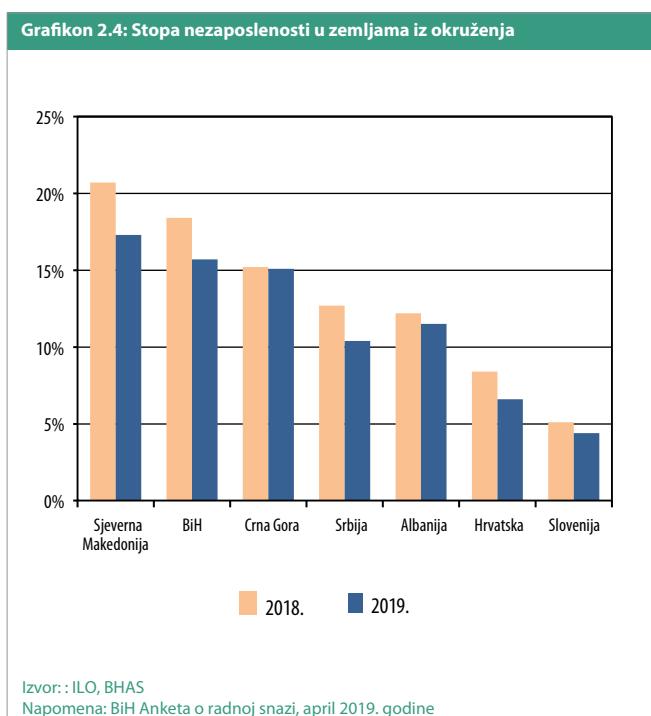
Administrativni podaci o broju zaposlenih osoba po područjima ekonomskih djelatnosti, pokazuju da je u većini djelatnosti u 2019. godini registrovan rast zaposlenosti. Izuzetak je bila djelatnost *Obrazovanje* u kojoj je registrovan najveći relativni pad broja zaposlenih (4,3%).

Bez obzira na činjenicu što su u toku 2019. godine bila prisutna pozitivna kretanja na tržištu rada, postojeća poboljšanja još uvijek su nedovoljna da bi se značajnije umanjile ranjivosti koje dolaze sa tržišta rada. Kada se u obzir uzme dugoročna struktorna nezaposlenost u BiH i očekivani porast nezaposlenih u 2020. godini uzrokovani

krizom pandemije koronavirusa, tržište rada u BiH će zasigurno i dalje predstavljati izvor dugoročnih makroekonomskih neravnoteža. Prema posljednjim raspoloživim podacima o broju zaposlenih po djelatnostima iz aprila 2020.⁶ godine, evidentan je pad broja zaposlenih u gotovo svim djelatnostima (grafikon 2.3). Najveći pad broja zaposlenih zabilježen je u djelatnostima *Umjetnost, Zabava i Rekreacija* i *Djelatnosti pružanja smještaja te Pripreme i usluživanja hrane* u kojima su evidentirane stope pada zaposlenih od 22,4% i 16,2%, respektivno. Ukupan broj zaposlenih osoba u aprilu 2020. godine u odnosu na decembar 2019. godine manji je za 2,6%.

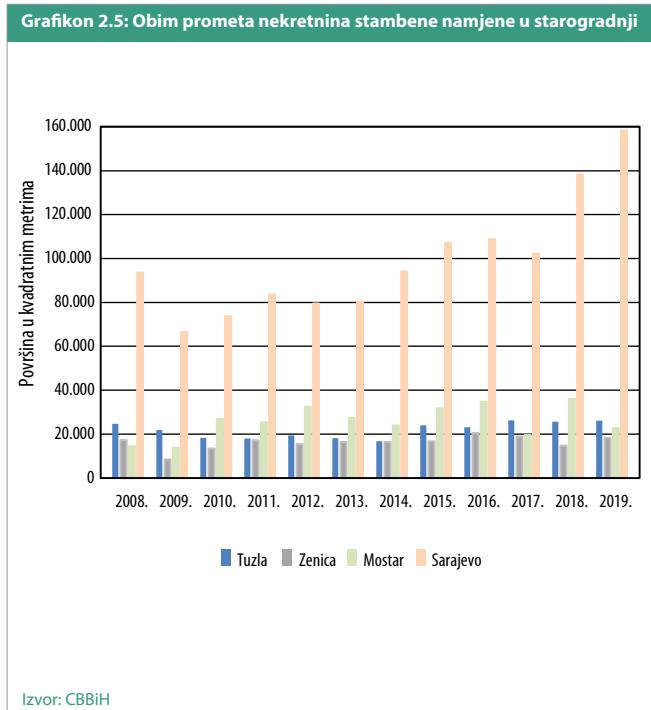

BiH je i dalje jedna od zemalja Evrope s najvećom stopom nezaposlenosti, a upoređujući podatke sa zemljama u okruženju, BiH uz Sjevernu Makedoniju ima najvišu stopu nezaposlenosti (grafikon 2.4). Imajući u vidu veliku nelinearnost i snažan pad svjetske i domaće ekonomije izazvane pandemijom koronavirusa, očekuje se porast nezaposlenosti i smanjenje raspoloživog dohotka stanovništva u BiH, što će vjerovatno dovesti do problema u otplati jednog dijela duga privatnog sektora, te se u narednim godinama može očekivati povećan nivo kreditnog rizika u bankarskom sektoru.

Legenda:

A	- Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov
B	- Vađenje ruda i kamena
C	- Prerađivačka industrija
D	- Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
E	- Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom, te djelatnosti sanacije okoliša
F	- Građevinarstvo
G	- Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala
H	- Prevoz i skladištenje
I	- Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane
J	- Informacije i komunikacije
K	- Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
L	- Poslovanje nekretninama
M	- Stručne, naučne i tehničke djelatnosti
N	- Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
O	- Javna uprava i odbrana, obvezno socijalno osiguranje
P	- Obrazovanje
Q	- Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite
R	- Umjetnost, zabava i rekreacija
S	- Ostale uslužne djelatnosti

⁶ Privremeni podaci Agencije za statistiku BiH, objavljeni 22.06.2020. godine.

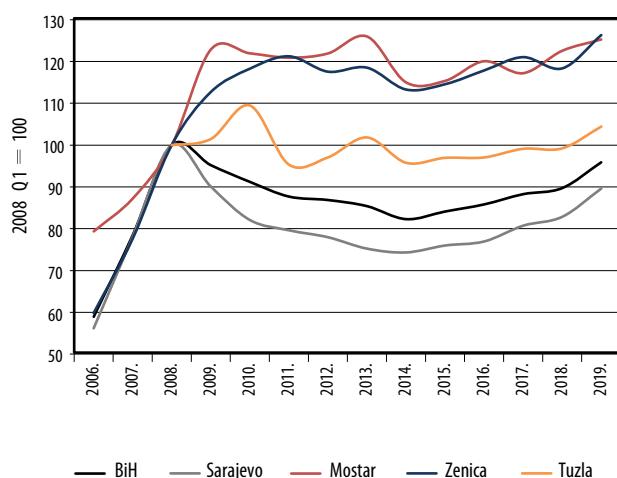
Tržište stambenih nekretnina u 2019. godini nastavilo se oporavljati, što je vidljivo kroz rast potražnje za stambenim jedinicama, rast obima i prometa novoizgrađenih jedinica stambene namjene, rast cijena svih tipova nekretnina stambene namjene te rast kreditne aktivnosti usmjeren na tržište nekretnina.

U 2019. godini zabilježen je veći obim prometa nekretnina stare gradnje u odnosu na prethodne godine. U odnosu na 2018. godinu obim prometa nekretnina stare gradnje, mјeren površinom prodatog stambenog prostora, bio je veći za 5%. Obim kupoprodaje nekretnina je i dalje najznačajniji u glavnom gradu BiH (grafikon 2.5).

Obim prometa novoizgrađenih stanova nastavio je rasti dosta bržim intenzitetom nego u prethodnoj godini, a najveći promet zabilježen je u posljednjem kvartalu 2019. godine. Površina prodatog stambenog prostora novogradnje veća je za 20,1%, a prodato je 23,4% više stanova u odnosu na 2018. godinu. Rast prodaje novoizgrađenih nekretnina stambene⁷ namjene jednim dijelom je postaknut većom ponudom na tržištu novoizgrađenih stanova koji se nalaze na manje atraktivnim gradskim lokacijama te su cjenovno povoljniji.

Prosječna cijena po metru kvadratnom novoizgrađenih stambenih jedinica u 2019. godini je bila veća za 5,2% u odnosu na prethodnu godinu, a na rast cijena nekretnina ukazuje i indeks cijena nekretnina iz kategorije stare gradnje. Prema indeksu cijena nekretnina za BiH⁸, cijene nekretnina stambene namjene su rasle u svim gradovima koji su uključeni u izračun indeksa cijena nekretnina. Usljed značajnijeg rasta potražnje u 2019. godini, najveći rast cijena nekretnina stare gradnje je evidentiran u Zenici i Sarajevu. S druge strane, uz znatno manji obim prometa u odnosu na prethodnu godinu, dosta slabiji rast cijena u odnosu na prethodnu godinu, evidentiran je u Mostaru (grafikon 2.6).

Grafikon 2.6: Indeks cijena nekretnina, godišnji prosjeci, 2008 = 100

Izvor: CBBiH

Kretanja na tržištu nekretnina, praćena su kreditnim rastom u sektorima usmјerenim na tržište nekretnina. Kamatne stope, nastavile su blagi opadajući trend, čime je omogućeno povoljno zaduživanje kod banaka. U 2019. godini krediti stambene namjene zabilježili su rast od 11,7%, i njihovo učešće u ukupnim kreditima stanovništva iznosi 19,8%. Prosječna ponderisana kamatna stopa za stambene kredite u 2019. godini iznosila je 3,65%, te je zabilježila sniženje od 26 b.p. u odnosu na 2018. godinu. Pored rasta stambenih kredita, ostvaren je i rast kredita za opštu potrošnju, koji se i dalje u određenoj mjeri koriste za finansiranje kupovine nekretnina stambene namjene.

Tekstni okvir 3: Tržište nekretnina kao indikator ekonomske aktivnosti i rizika po finansijsku stabilnost

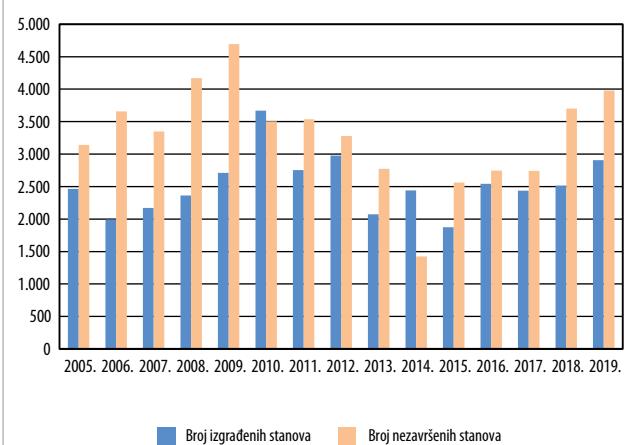
Kretanje cijena na tržištu nekretnina, a posebno kretanje cijena nekretnina stambene namjene, predstavlja jedan od značajnih indikatora ukupne ekonomske aktivnosti u zemlji. Na indeks cijena nekretnina stambene namjene najveći uticaj imaju kretanja na tržištu nekretnina u glavnom gradu, s obzirom na najveći obim prometovanih nekretnina, a kretanje cijena nekretnina u glavnom gradu pod značajnijim je uticajem makroekonomskih prilika u poređenju s drugim gradovima, gdje su prilagođavanja makroekonomskim uslovima znatno slabija i manja je mobilnost stanovništva.

⁷ U 2019. godini zabilježen je porast broja završenih stanova za 15,6%, kao i njihove površine za 15,4% u odnosu na prethodnu godinu.

⁸ Metodologija za računanje indeksa cijena nekretnina je objašnjena u Izvještaju o finansijskoj stabilnosti za 2007. U izračun indeksa cijena nekretnina za Grad Sarajevo nije uključena Općina Stari Grad koja se od 2008. nije odazivala pozivu za dostavu podataka. Od 2010. uključena je i Općina Tuzla koja je dostavila podatke od 2008. godine. Poreska uprava RS nije bila u mogućnosti dostavljati podatke za gradove Banju Luku i Bijeljinu u traženom formatu koji je potreban za izračun indeksa. Prilikom formiranja indeksa cijena nekretnina ne koriste se podaci o cijenama nekretnina koja spadaju u red novoizgrađenih stambenih objekata..

Tokom 2006. i 2007. godine cijene nekretnina bilježile su snažan rast, te su polovinom 2008. dostigle svoj istorijski maksimum. Snažan rast potražnje za nekretninama stambene namjene u periodu 2006.-2008. podstakao je investicije u stanogradnju, koja je vrhunac dostigla 2010. godine. Krajem 2008. godine efekti globalne ekonomske krize počeli su se reflektirati i na bh. tržišta. Smanjena potražnja i pooštreni uslovi finansiranja u bankama, uz značajan iznos ranije pokrenutih investicija u novogradnju, dovele su do značajnog disbalansa ponude i potražnje te posljedično do oštrog pada cijena nekretnina (grafikon 2.6).

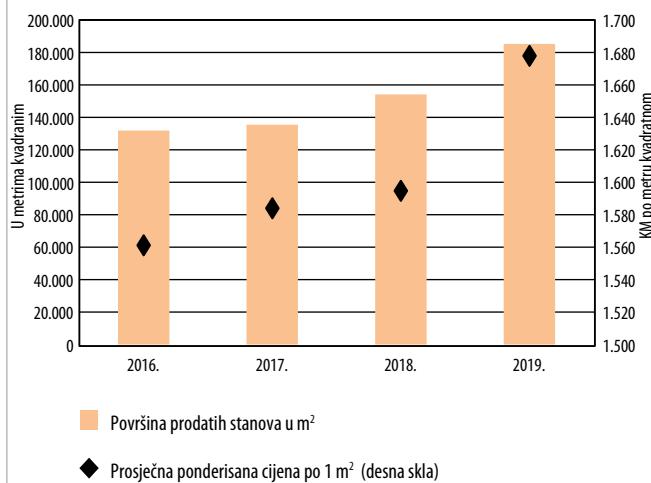
Grafikon TO3.1: Izgrađeni i nezavršeni stanovi

Izvor: Agencija za statistiku BiH

2019. u odnosu na 2018. godinu za 12%), može se zaključiti da je ulaganje u nekretnine u ovu svrhu jedan od pokretača jačanja aktivnosti na tržištu nekretnina. Takođe, generator potražnje za nekretninama stambene namjene predstavljaju i sve prisutnije investicije u nekretnine koje su namijenjene za iznajmljivanje, motivisane rastom mjesecnih cijena najma stambenih jedinica.

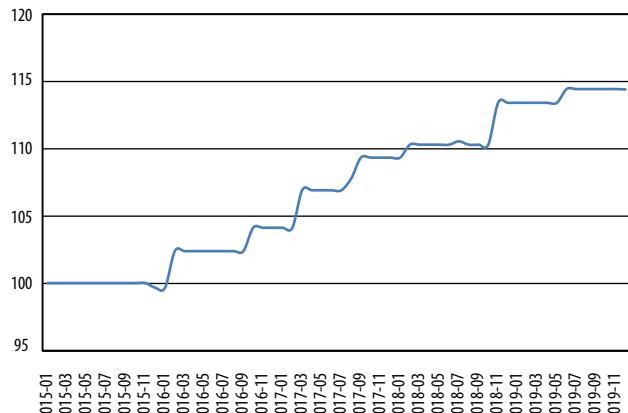
Grafikon TO3.2: Prodati stanovi u novogradnji

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Oporavak na tržištu nekretnina evidentan je od kraja 2016. godine. Rast potražnje za nekretninama stambene namjene podstakao je porast obima građevinskih radova u 2018. i 2019. godini, međutim obim izgrađenih i stanova koji su u izgradnji još uvijek nije premašio vrijednosti iz 2009. i 2010. godine. Značajniji rast cijena stanarina te rast broja zaposlenih u djelatnostima građevinarstvo i poslovanje nekretninama u 2018. i 2019. godini, dodatni su indikatori porasta aktivnosti na tržištu nekretnina. Na rast potražnje u posljednjih nekoliko godina, u određenoj mjeri utiču demografske migracije stanovništva, povećane potrebe za kapacitetima za smještaj turista, kao i investicije u stambene jedinice s namjenom iznajmljivanja, ali se ne može precizno odrediti u kojoj mjeri ovi segmenti imaju uticaj na rast potražnje za nekretninama stambene namjene, s obzirom na nedovoljno razvijenu statistiku u BiH. Kroz podatke o rastu djelatnosti turizma (između ostalog, rast broja noćenja turista u

Grafikon TO3.3 : Indeks potrošačkih cijena - stanarina, 2015. godina = 100

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Na osnovu makroekonomskih indikatora i indikatora s tržišta nekretnina, može se ocijeniti da se tržište nekretnina stambene namjene u BiH nalazi u fazi ekspanzije. Cijene nekretnina

Tabela TO3.1: Odabrani makroekonomski indikatori

Godina	Rast realnog BDP	Inflacija	Kreditni rast sektora stanovništva	Kamatne stope na kredite stanovništvu	Rast cijena nekretnina (starogradnja)
2006.	5,4%	6,1%	26,6%	9,6%	15,0%
2007.	5,9%	1,5%	30,0%	9,4%	44,8%
2008.	5,4%	7,4%	17,8%	9,5%	17,4%
2009.	-3,0%	-0,4%	-5,9%	10,0%	-11,4%
...	...	...	...	...	...
2017.	3,2%	1,2%	6,7%	6,5%	1,2%
2018.	3,6%	1,4%	7,3%	5,7%	0,6%
2019.	2,6%	0,6%	8,0%	5,5%	4,9%

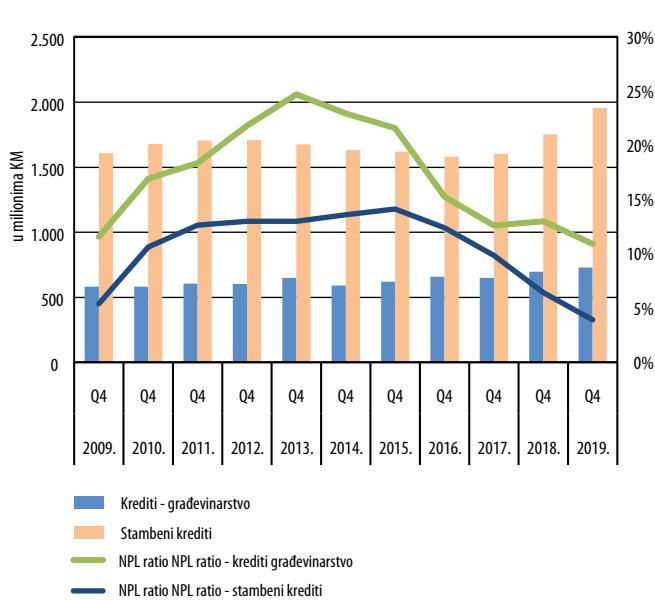
Izvor: Agencija za statistiku BiH, CBBiH

rastu, gradnja raste, cijene renti rastu, uz istovremeni pad stope nezaposlenosti i umjereni rast BDP-a. Pored navedenog, cijene nekretnina još uvijek nisu dostigle nivo iz 2008. godine. Generalno, veoma je teško ocijeniti uz koji nivo cijena su ponuda i potražnja na tržištu nekretnina u BiH u ekvilibrijumu, uzimajući u obzir da su se sve do ranih 2000-ih godina u našoj zemlji odvijali procesi privatizacije i restitucije, migracije stanovništva, jačanja kapaciteta bankarskog sektora i ulazak stranih bankarskih grupacija na tržište. Ukoliko se uporedi nekoliko ključnih indikatora iz pretkriznog perioda s aktuelnim indikatorima, može se ocijeniti da su trenutne makroekonomске prilike značajno različite, te da nova kriza izazvana pandemijom COVID-19 ne bi trebala izazvati onako snažne negativne posljedice po finansijski sektor, kao što je to bio slučaj nakon pojave globalne ekonomске krize. Ako posmatramo isključivo podatke, bez uzimanja u obzir svih pomenutih okolnosti, u periodu prije 2008. mogu se uočiti „školski“ znakovi „pregrijavanja ekonomije“: Ostvarene su visoke stope rasta realnog BDP-a, prekomjeran kreditni rast u sektoru stanovništva, i to uz visoke kamatne stope na kredite. Trenutno, indikatori ekonomskog rasta su umjereni, uslovi za odobravanje kredita protekle decenije su relativno oštiri, a kamatne stope na stambene kredite nalaze se na istorijski minimalnim nivoima. Dakle, postoje naznake da su kretanja odnosno aktivnosti na tržištu nekretnina djelomično stimulirana djelovanjem nerezidentnog sektora.

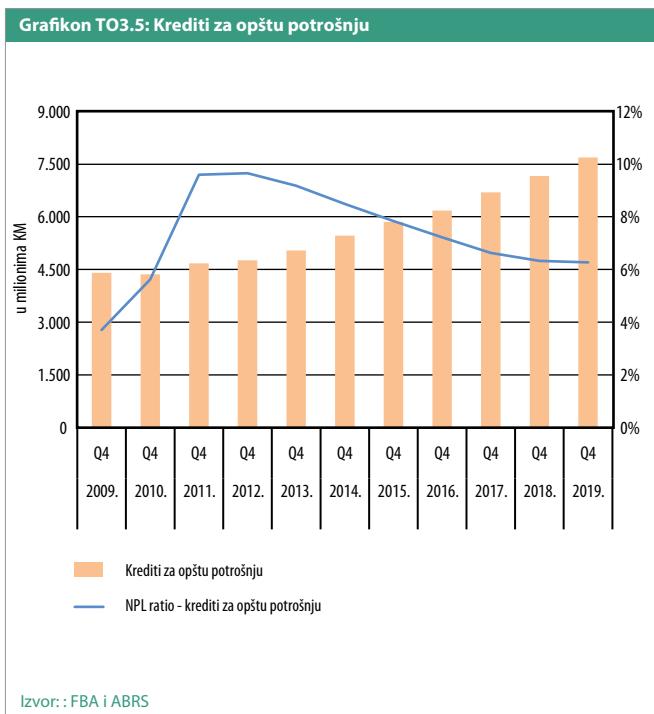
Ipak, izvjesno je očekivati da će sa prolongisanjem trajanja krize iz 2020. godine, u narednim godinama jačati rizici u bankarskom sektoru, prvenstveno u pogledu slabljenja potražnje za kreditima i pogoršanja kvaliteta kreditnog portfolija, prvenstveno nenamjenskih kredita stanovništva. Dinamiziranje aktivnosti na tržištu nekretnina, u proteklom periodu bio je značajan generator kreditnog rasta u sektoru stanovništva. U posljednje četiri godine značajno je poboljšan i kvalitet portfolija stambenih kredita. Udio nekvalitetnih kredita u ukupnim stambenim kreditima, koji je u 2016. godini iznosio čak 14%, na kraju 2019. godine iznosio je 4%. U referentnom periodu, evidentan je snažan rast kredita za opštu potrošnju, na osnovu čega se može zaključiti da

seodređeni dio stambenih kredita refinansirao iz kredita za opštu potrošnju, kao i da je značajan dio ovih kredita iskorišten za finansiranje nekretnina stambene namjene, imajući u vidu da su odobravani krediti visokih iznosa i dugih rokova otplate. Podaci o kreditnom rastu stambenih kredita potvrđuju ove zaključke. Stambeni krediti su u periodu 2016.-2017. bilježili stagnaciju, te je nakon uvođenja regulatornih ograničenja u 2017. godini u pogledu limitiranja iznosa i perioda odobrenja, te zabrane refinansiranja stambenih kredita nenamjenskim kreditima fizičkih lica, evidentan značajniji rast stambenih kredita u 2018. i 2019. godini (9,4% i 11,7%). Prema informacijama koje objavljaju agencije za bankarstvo, upravo su ovi krediti bili u najvećoj mjeri predmet zahtjeva za reprogram u okviru privremene mjere koje banke primjenjuju za ublažavanje ekonomskih posljedica uzrokovanih virusom COVID-19.

Grafikon TO3.4: Krediti u građevinskom sektoru i stambeni krediti

Izvor: FBA i ABRS

Izvor: FBA i ABRS

3. Vlada

Rizici po finansijsku stabilnost koji potiču iz fiskalnog sektora u 2019. godini nalaze se na relativno niskom nivou i nisu značajnije promijenjeni u odnosu na prethodnu godinu. Na konsolidovanom nivou ostvaren je fiskalni suficit uslijed nešto većeg rasta budžetskih prihoda u odnosu na rast budžetske potrošnje. Zaduženost sektora opšte vlade je smanjena i u 2019. godini, a svi indikatori rizika fiskalne održivosti nalaze se u sigurnom području.

Indikatori rizika fiskalne održivosti u 2019. godini upućuju na nizak nivo rizika po finansijsku stabilnost koji dolaze iz sektora Vlade⁹. Svi indikatori rizika fiskalne održivosti za

BiH u 2019. godini nalaze se u sigurnom području prema definisanim referentnim nivoima i ne sugeriraju postojanje zabrinutosti u pogledu fiskalne održivosti (tabela 3.1). U odnosu na prethodnu godinu, zabilježeno je poboljšanje svih indikatora, izuzev indikatora Prosječno dospijeće javnog duga i Ciklički prilagođen primarnoga salda, izraženog u procencima potencijalnog BDP-a¹⁰, koji su se neznatno pogoršali u 2019. godini. Prosječno dospijeće javnog duga blago se smanjilo, s obzirom na to da je u 2019. godini zabilježen rast domaćeg duga, koji se u pravilu ugovora sa znatno kraćom ročnošću u odnosu na vanjski dug. Prema projekcijama MMF-a, indikator Ciklički prilagođen primarni saldo izražen u procencima potencijalnog BDP-a takođe je blago pogoršan, s obzirom na to da je u 2019. godini ostvaren nešto niži budžetski suficit na konsolidovanom nivou u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, ostali indikatori rizika fiskalne održivosti bilježe poboljšanje. Tako su potrebe za finansiranjem bile niže nego u prethodnoj godini, s obzirom na to da je manji iznos duga generalne vlade BiH u 2019. godini dospio na naplatu, dok je istovremeno ostvaren fiskalni suficit na konsolidovanom nivou BiH. Javni dug sektora generalne vlade BiH iako nešto viši nego u prethodnoj godini, izražen u procencima BDP-a takođe bilježi poboljšanje vrijednosti. Na poboljšanje vrijednosti posmatranog indikatora uticala je veća stopa rasta nominalnog BDP-a u odnosu na rast javnog duga koji je zabilježen u 2019. godini. Pored toga, smanjen je i udio javnog duga denominiranog u inostranim valutama u odnosu na prethodnu godinu, što je uticalo na smanjenje valutnog rizika te je i po tom osnovu zabilježeno reduciranje rizika u pogledu fiskalne održivosti. Uz manji iznos kratkoročnog vanjskog duga koji je u 2019. godini dospio na naplatu, rast deviznih rezervi uticao je na poboljšanje indikatora Kratkoročni inostrani dug

Tabela 3.1: Indikatori rizika fiskalne održivosti

Indikator	Sigurno područje	Referentni nivo	Nivo u BiH	Promjene u odnosu na prethodnu godinu
r - g ¹	<	1,1	-1,1	-0,08
Javni dug sektora generalne Vlade (% BDP-a)	<	42,8%	32,0%	-1,3%
Ciklički prilagođen primarni saldo (% potencijalnog BDP-a) ²	>	-0,5%	1,0%	-0,5%
Potrebe za finansiranjem (% BDP-a)	<	20,6%	1,9%	-0,5%
Udio kratkoročnog duga u ukupnom dugu, preostala ročnost	<	44,0%	12,2%	-1,9%
Dug denominiran u inostranoj valuti (osim eura) ³	<	40,3%	28,9%	-1,6%
Prosječno dospijeće javnog duga (godine)	>	2,3	6,34	-0,10
Kratkoročni inostrani javni dug (% deviznih rezervi), preostala ročnost	<	61,8%	6,1%	-1,3%

Izvor: CBBiH, MFT BiH, BHAS, Fiskalno vijeće BiH, MMF, Ministarstva finansija FBiH i RS, kalkulacija CBBiH

Napomene:

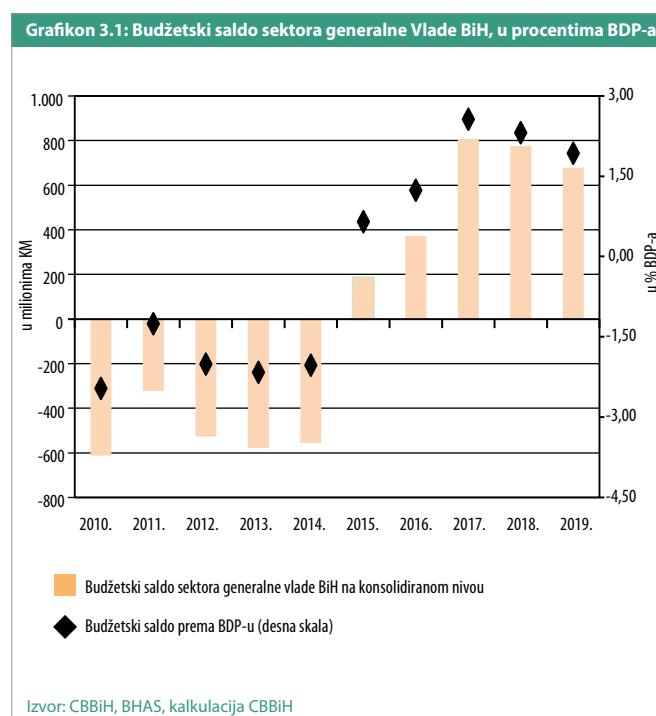
¹ r - Implicitna kamatna stopa na dug sektora Vlade umanjena za deflator BDP-a (pomični prosjek za pet godina); g - stopa rasta realnog BDP-a (pomični prosjek za pet godina)² Za 2019. godinu korištena je projekcija MMF-a iz oktobra 2019. godine³ U kalkulaciju javnog duga denominiranog u inostranim valutama, nije uključen dio javnog duga koji je denominiran u euru zbog fiksne kursa domicilne valute i eura.

⁹ Za izračun indikatora rizika fiskalne održivosti korišten je IMF Working Paper, WP/11/100: E. Baldacci, I. Petrova, N. Belhocine, G. Dobrescu i S. Mazraani – *Assesing Fiscal Stress*

¹⁰ Vrijednosti indikatora preuzete od MMF-a, WEO baza podataka oktobar 2019.

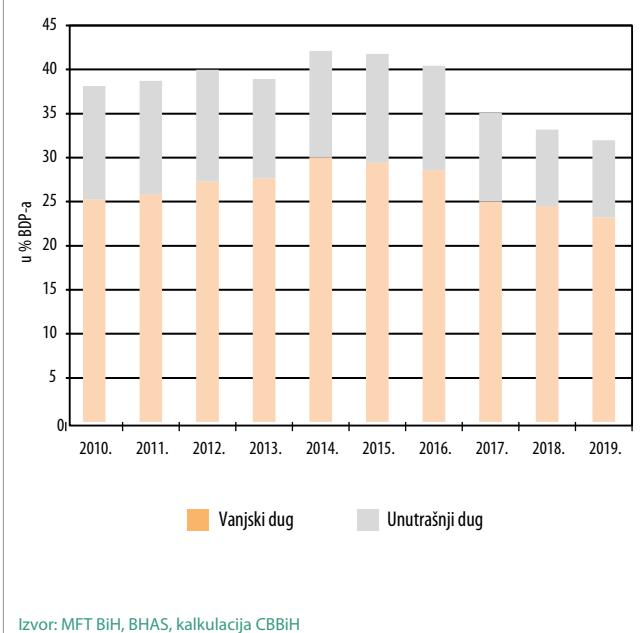
izražen u procentima deviznih rezervi. Blago pogoršanje dva indikatora nije uticalo na povećanje rizika fiskalne održivosti, budući da se i oni nalaze u sigurnom području, tj. znatno ispod granica referentnog nivoa.

U 2019. godini ostvaren je fiskalni suficit uslijed nešto većeg rasta budžetskih prihoda u odnosu na rast budžetske potrošnje. Ukupan budžetski suficit na nivou BiH na konsolidovanoj osnovi, iznosio je 1,93% BDP-a. Prema podacima CBBiH, prihodi sektora generalne vlade u 2019. godini povećali su se za 628,5 miliona KM (4,4%) u odnosu na prethodnu godinu. Najznačajniji uticaj na povećanje prihodovne strane budžeta imao je rast prihoda po osnovu poreza, koji su u 2019. godini veći za 325,7 miliona KM (4,2%). Na rast prihodovne strane budžeta uticao je i rast ostalih kategorija budžetskih prihoda, odnosno rast prihoda po osnovu socijalnih doprinosa (303,9 miliona KM) te grantova (58,6 miliona KM), dok su ostali prihodi zabilježili smanjenje u iznosu od 59,6 miliona KM. Istovremeno, rast budžetske potrošnje bio je niži nego u prethodnoj godini. U 2019. godini, budžetski rashodi su zabilježili porast u iznosu od 595,7 miliona KM (4,7%). Rashodi po osnovu naknada zaposlenim zabilježili su značajniji rast u odnosu na prethodnu godinu (9,2%), dok su istovremeno rashodi po osnovu socijalne pomoći, koji ujedno predstavljaju najveći stavku na rashodovnoj strani budžeta imali nižu stopu rasta u 2019. godini (4,2%).

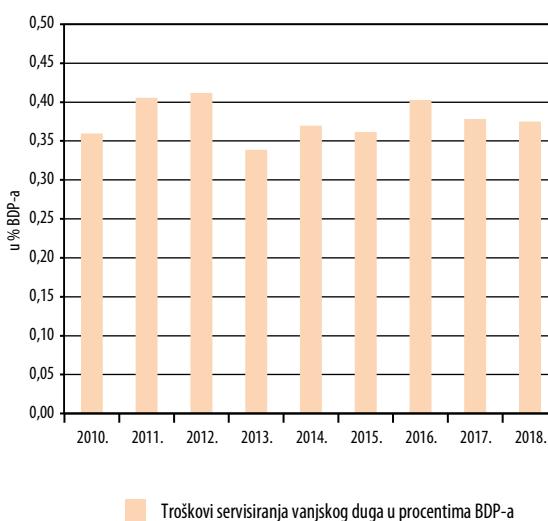
Zaduženost sektora opšte vlade blago se povećala u 2019. godini, pri čemu se javni dug izražen u procentima BDP-a nastavio smanjivati četvrtu godinu zaredom. Prema podacima MFT BiH, javni dug na kraju 2019.godine iznosio je 11,2 milijarde KM, te je u odnosu na prethodnu godinu veći za 93,69 miliona KM odnosno 0,84%. Porast javnog duga u 2019. godini rezultat je povećanja unutrašnje zaduženosti u BiH u iznosu za 159,73 miliona KM (5,5%), dok se vanjski dug smanjio za 66 miliona KM (0,8%). Udio javnog duga izražen u procentima BDP-a iznosi 32% i za 1,2 procenatna poena manji je u odnosu na godinu ranije (grafikon 3.2).

Grafikon 3.2: Javni dug BiH, u procentima BDP-a

U 2019. godini dospjele obaveze po vanjskom dugu su servisirane u ukupnom iznosu od 793,7 miliona KM, pri čemu je otplaćeno je 663,7 miliona KM glavnice i 130 miliona KM kamate. Troškovi servisiranja vanjskog duga, izraženi u procentima BDP-a, u 2019. godini iznose 0,37% i za 0,4 bazna poena su niži u odnosu na prethodnu godinu (grafikon 3.3).

Grafikon 3.3: Troškovi servisiranja vanjskog duga, u procentima BDP-a

Izvor: MFT BiH, BHAS, kalkulacija CBBiH

Prosječna ugovorena kamatna stopa na vanjski dug u 2019. godini nastavila je blago rasti, dok je izloženost kamatnom riziku značajnije smanjena. Prema podacima MFT BiH, prosječna kamatna stopa na vanjski dug u 2019. godini iznosila je 1,66% i zabilježila je povećanje od 8 b.p. odnosu na prošlu godinu. Od ukupnog vanjskog duga 32% odnosi se na dug koji je ugovoren s varijabilnom kamatnom stopom, te se može ocijenti da je izloženost vanjskog duga kamatnom riziku i dalje visoka. Ipak, u odnosu na prethodnu godinu izloženost kamatnom riziku je značajnije smanjena, imajući u vidu da je učešće kredita s varijabilnom kamatnom stopom u 2019. godini manje za 8,36 procentna poena. Rizik refinansiranja takođe je blago smanjen, s obzirom na to da je učešće duga (u ukupnom dugu) koji dospijeva na naplatu u narednoj godini manje, ali je istovremeno blago pogoršano prosječno vrijeme dospijeća duga u odnosu na prethodnu godinu. I u pogledu valutnog rizika, u 2019. godini stanje je nešto povoljnije u odnosu na prethodnu godinu, budući da je smanjen udio vanjskog duga ugovorenog u drugim stranim valutama izuzev eura za 1,62 procentna poena. Ipak, valutna struktura vanjskog duga i dalje je prilično nepovoljna i nosi visok rizik imajući u vidu da je 39,79% vanjskog duga ugovoren u drugim stranim valutama izuzev eura i izloženo riziku promjene deviznog tečaja.

Za razliku od ranijih godina u kojima su inostrana zaduživanja vlade u značajnoj mjeri doprinosila rastu deviznih rezervi, ovaj efekat je u posljednje dvije godine oslabio. Rezervna aktiva odnosno devizne rezerve u posljednjih nekoliko godina u najvećoj mjeri su rasle pod

uticajem neto vanjskog zaduživanja (grafikon 2.1). Međutim, rast deviznih rezervi u 2019. godini bio je manji nego u prethodnoj godini s obzirom na to da je zabilježeno smanjenje priliva po osnovu ostalih investicija na finansijskom računu platnog bilansa (detaljnije u poglavljju 2). Kao i prethodne godine, iznos otplate vanjskog duga je premašio iznos novih zaduženja sektora vlade u inostranstvu. Uz već spomenuto smanjenje priliva u bankarskom sektoru koje je uticalo na usporavanje rasta deviznih rezervi, neto zaduženje vladinog sektora imalo je negativan efekat na nivo deviznih rezervi u 2019. godini.

Imajući u vidu već ugovorene kreditne aranžmane za saniranje posljedica pandemije koronavirusa u BiH, u 2020. godini očekuje se značajniji rast vanjske zaduženosti vladinog sektora. I dok će s jedne strane, povećanje neto priliva vladinog sektora na finansijskom računu platnog bilansa umanjiti pritisak na nivo deviznih rezervi, s druge strane rast inostranog duga svakako povećava vanjske ranjivosti zemlje.

Međunarodne rejting agencije su u 2019. godini zadržale dugoročni kreditni rejting BiH nepromijenjenim; B sa pozitivnim izgledima u slučaju S&P, i B3 sa stabilnim izgledima u slučaju Moody's. U februaru 2020. godine agencija S&P je potvrđila pozitivne izglede dugoročnog suverenog rejtinga BiH, da bi krajem aprila 2020. godine u okviru vanredne procjene koju je agencija S&P provela za većinu zemalja, smanjila izglede kreditnog rejtinga za BiH s pozitivnih na stabilne. Prema procjenama analitičara, negativne ekonomске posljedice pandemije COVID-19 će se u BiH direktno preliti putem vanjskotrgovinskih kanala, a zbog očekivanog oštrog pada realnog BDP-a, pogoršaće se fiskalni i vanjski izgledi BiH. Agencija S&P je zadržala dugoročni kreditni rejting B za BiH u očekivanju da će mjere koje su poduzele vlasti u BiH značajno doprinijeti ublažavanju negativnih ekonomskih i finansijskih učinaka pandemije. U tekstnom okviru ispod opisane su mjeru koje su entitetske vlade u BiH donijele do sredine juna 2020. godine u cilju ublažavanja negativnih ekonomskih posljedica pandemije COVID-19.

Tekstni okvir 4: Aktivnosti i mjeru vlada u BiH za stabilizaciju privrede i ublažavanje negativnih ekonomskih posljedica pandemije koronavirusa

Epidemiološke mjeru donesene u cilju sprečavanja širenja zaraze koronavirusom i proglašenje vanrednog stanja u BiH sredinom marta 2020. godine dovelo je do smanjenja ili zaustavljanja aktivnosti u mnogim ekonomskim djelatnostima, što se negativno odrazilo na sve segmente domaće ekonomije. Stoga su

vlade u BiH poduzele cijeli niz aktivnosti na različitim područjima, kako bi se ublažile te negativne posljedice i donijele mjere kojima se nastoji pružiti pomoć sektorima pogođenim krizom. Od mjeru koje su bitne sa stanovništva finansijske stabilnosti, izdvajaju se različiti fiskalni stimulansi za poslovne subjekte, te mjeru koje su donijele agencije za bankarstvo u cilju pružanja pomoći svim klijentima koji su na bilo koji način pogođeni negativnim ekonomskim efektima pandemije. U FBiH je usvojen Zakon o ublažavanju negativnih ekonomskih posljedica nastalih uslijed pandemije koronavirusa, u okviru kojeg su predviđene mjeru za pomoći privredi u vidu subvencioniranja doprinosa poslovnih subjekata za obavezno socijalno osiguranje; obustave obračuna i plaćanja zateznih kamata na javne prihode; ukidanja obaveza plaćanja akontacije poreza na dobit za poslovne subjekte, kao i na dohodak od samostalne djelatnosti za 2020. godinu. Pored toga, zakonom je propisano održavanje stabilnosti isplata za penzije, invalidnine i druga socijalna davanja, koje će biti osigurano iz budžeta FBiH za 2020. godinu. Takođe, zakonom je uspostavljen Garancijski fond koji će se koristiti za osiguranje kreditnih linija kod komercijalnih banaka, u cilju ublažavanja rizika likvidnosti i poboljšanja likvidnosti te za olakšanje pristupa finansiranju poslovnim subjektima. Vlada Republike Srpske i štab za vanredne situacije donijeli su niz regulacija sa zakonskom snagom u cilju ublažavanja štetnih posljedica koronavirusa na privredu RS kojima se privremeno odgađa odnosno produžuje plaćanje poreznih obaveza i naknada za privredne subjekte koji imaju poteškoće u poslovanju. Usvojena je regulacija o Fondu solidarnosti za obnovu RS te odluka o smanjenju neporeznih davanja. U uslužnim sektorima i dijelu proizvodnje koji su najviše pogođeni krizom, osigurana je isplata minimalne plate i doprinosa za radnike te su doneseni zaključci o ostvarivanju prava na podsticajna sredstva. Takođe, Vlada RS pripremila je set srednjoročnih mjeru koje se odnose na Garantni program podrške privredi za ublažavanje posljedica pandemije koronavirusa. Cilj Garantnog programa je olakšavanje pristupa finansijskim sredstvima za mikro, mala i srednja preduzeća izdavanjem garancije za obezbjeđenje potraživanja po kreditima odobrenim od banaka ili mikrokreditnih organizacija.

Vanredni sastanak Stalnog odbora za finansijsku stabilnost, kome je pored stalnih članica prisustvovao i direktor Udruženja banaka BiH, održan je 18.03.2020. godine. Razmatrane su moguće mjeru i aktivnosti koje članice SOFS-a mogu poduzeti u okviru svojih nadležnosti u cilju koordiniranog djelovanja na očuvanju finansijske stabilnosti u zemlji. CBBiH na raspolaganju ima mogućnost smanjenja stope obavezne rezerve, ukoliko se za tim ukaže potreba te se obavezala da će u svakom momentu omogućiti snabdijevanje banaka novcem. Agencije za

bankarstvo, neposredno po proglašenju pandemije, pristupile su izradi propisa za upravljanje nastalim rizicima i davanja pogodnosti građanima i pravnim licima kod servisiranja obaveza prema bankama. Takođe, građanima je preporučeno, da u skladu s donesenim epidemiološkim mjerama u što većoj mjeri koriste elektronska sredstva plaćanja, a banke će biti u mogućnosti izvršiti sve zahtjeve svojih deponenata i održavaće kontinuitet poslovanja.

MMF je 20.04.2020. godine Bosni i Hercegovini odobrio 333 miliona eura hitne pomoći, u okviru Instrumenta za brzo finansiranje (RFI) za borbu protiv krize izazvane COVID-19.

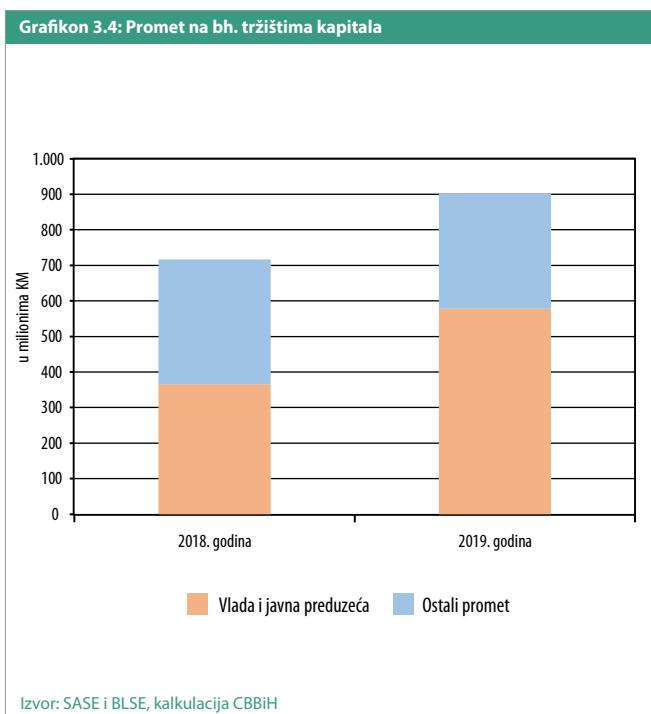
Krajem marta entetske agencije za bankarstvo su donijele privremene mjeru koje banke primjenjuju za ublažavanje ekonomskih posljedica uzrokovanih virusom COVID-19, a one uključuju mogućnost odobrenja moratorijuma, grace perioda, produženja roka za otplate i roka dospijeća kredita te mogućnost odobrenja dodatnih sredstava klijentima čija je kreditna sposobnost pogoršana zbog negativnih uticaja izazvanih pandemijom. Takođe su propisana i posebna pravila za upravljanje kreditnim rizikom i preventivne mjeru za očuvanje kapitala, koje uključuju zadržavanje dobiti iz 2019. godine, zabranu ili odgodu isplate dividendi i bonusa te korištenja zaštitnog sloja kapitala. Privremene mjeru takođe su donesene za lizing društva, mikrokreditne organizacije. Paralelno, agencije su finansijskim posrednicima pod njihovim nadzorom dale olakšice u pogledu obaveze izvještavanja prema agencijama.

Poduzete vladine mjeru za stabilizaciju privrede i očuvanje stabilnosti bankarskog i finansijskog sektora, s jedne strane, ublažiće negativne ekonomske i finansijske posljedice pandemije, ali će, s druge strane, povećati potrebe za finansiranjem. Pad potrošnje i uvoza će dovesti do umanjenja budžetskih prihoda, dok će poduzete mjeru za stabilizaciju privrede povećati budžetske rashode u 2020. godini, zbog čega se u narednom periodu može očekivati pogoršanje fiskalnih indikatora i rast rizika koji dolaze iz vladinog sektora.

Sektor vlade, koji je i dalje najznačajniji pokretač aktivnosti na dvije domaće berze, u 2019. godini zabilježio je povećanje zaduženosti na unutarnjem tržištu. Kao rezultat povećanja zaduženosti sektora opšte vlade, ukupan promet na bh. berzama u 2019. godini je porastao (grafikon 3.4). Na obje berze zabilježeno je ukupno 17 emisija obveznica sektora vlade i trezorskih zapisa u toku 2019. godine, dok je u 2018. godini po istom osnovu zabilježeno 5 emisija. Vlada FBiH realizovala je šest emisija dugoročnih obveznica u nominalnom iznosu od 200 miliona KM, s rokom dospijeća

od 3 do 10 godina i kamatnim stopama u rasponu od 0,05% do 0,80%. Takođe, Vlada FBiH organizovala je i jednu aukciju trezorskih zapisa u ukupnom nominalnom iznosu od 20 miliona KM s rokom dospijeća 9 mjeseci, uz kamatnu stopu od -0,1950%. Vlada RS emitirala je osam emisija obveznica u nominalnom iznosu od 271,8 miliona KM i rokom dospijeća od 5 do 10 godina i kamatnom stopom u rasponu od 2,3% do 4%. Takođe, Vlada RS je realizovala dvije emisije trezorskih zapisa u ukupnom iznosu 40 miliona KM i rokom dospijeća od 6 mjeseci, uz kamatne stope u rasponu od 0,0% do 0,0993%.

godini povećana je izloženost bankarskog sektora prema svim nivoima vlasti u BiH, ali još uvijek ne postoje naznake da izloženost sektoru vlade raste na štetu privatnog sektora. Prema podacima CBBiH, ukupna zaduženost sektora vlade kod komercijalnih banaka u BiH veća je za 11,5%, pri čemu je u portfoliju komercijalnih banaka dug po kreditima veći za 3,6%, a po vrijednosnim papirima za 17,5% (tabela 3.2). U prva četiri mjeseca 2020. godine dodatno se povećala zaduženost sektora vlade kod komercijalnih banaka i to u najvećoj mjeri kroz povećanje kupovine entitetskih vrijednosnih papira.

4. Domaćinstva

Uprkos blagom oporavku u realnom sektoru, postepenom oživljavanju aktivnosti na tržištu nekretnina i poboljšanim indikatorima s tržišta rada, koji su identifikovani u prethodnim poglavljima, nije došlo do značajnijeg poboljšanja životnog standarda domaćinstava. Nešto povoljniji uslovi na tržištu rada doprinijeli su blagom rastu potrošnje i porastu zaduženosti domaćinstava. Rast zaduženosti domaćinstava u najvećoj mjeri je posljedica rasta zaduženosti po kreditima od banaka. Nastavljeni trend snižavanja aktivnih kamatnih stopa povoljno je djelovao na rast tražnje za kreditima, a banke su i u 2019. godini u velikoj mjeri odobravale zamjenske kredite s povoljnijim uslovima otplate. Nastavljeno je blago poboljšanje kvaliteta kreditnog portfolija u segmentu stanovništva, čemu su doprinisile i poduzete aktivnosti pojedinih banaka na trajnom otpisu nekvalitetnih kredita i učestalom provođenju reprogramiranja kredita, ali je intenzitet reklasifikacije kredita u nekvalitetne kredite bio jači u odnosu na prethodne godine,

Potraživanja	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	04.2020.	u milionima KM
Centralna vlada	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	4,1	
Krediti	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Vrijednosni papiri	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	4,1	
Vlada na nivou entiteta	1.273,1	1.589,6	1.633,3	1.624,8	1.735,3	2.006,8	2.245,9	
Krediti	565,6	600,9	424,6	410,0	517,3	580,1	588,8	
Vrijednosni papiri	707,5	988,7	1.208,7	1.214,9	1.218,0	1.426,6	1.657,1	
Vlada kantona	142,0	209,7	218,2	206,2	160,5	127,2	111,9	
Krediti	142,0	209,7	218,2	200,2	154,5	114,5	99,2	
Vrijednosni papiri	0,0	0,0	0,0	6,0	6,0	12,7	12,7	
Vlada na nivou općina	342,4	304,5	282,2	293,1	295,6	308,7	317,1	
Krediti	339,2	301,9	280,2	291,0	285,7	297,7	306,7	
Vrijednosni papiri	3,2	2,6	2,0	2,1	9,9	11,0	10,3	
UKUPNO	1.757,6	2.103,8	2.133,9	2.124,2	2.191,5	2.442,7	2.679,0	
Krediti	1.046,7	1.112,5	923,2	901,2	957,5	992,3	994,8	
Vrijednosni papiri	710,9	991,3	1.210,7	1.223,0	1.234,0	1.450,4	1.684,2	

Izvor: CBBiH

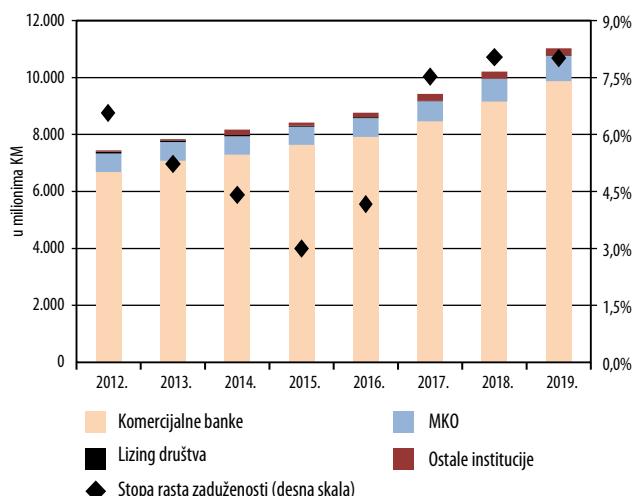
Finansijski posrednici, prvenstveno domaće banke, su u pravilu kupci primarnih emisija dužničkih vrijednosnih papира vlada, kojima rijetko trguju na sekundarnom tržištu. U 2019.

te se primjećuju prvi znakovi materijalizacije kreditnog rizika u kategoriji kredita za opštu potrošnju, koji su u prethodnim godinama bilježili veliki rast. Nastavljeni trend rasta ukupnih

depozita stanovništva u najvećoj mjeri je determiniran rastom iznosa sredstava na transakcijskim računima i depozitima po viđenju, dok je štednja stanovništva u vidu oročenih depozita u blagom porastu nakon nekoliko godina stagnacije kojoj je, uz postojeći nizak nivo raspoloživog dohotka, doprinisalo i nastavljeno snižavanje pasivnih kamatnih stopa. S obzirom na značajan udio kredita odobrenih s varijabilnom kamatnom stopom ili s periodom fiksacije kamatne stope do jedne godine, kamatni rizik predstavlja potencijalni rizik za sektor domaćinstava.

U 2019. godini nastavljen je rast zaduženosti sektora domaćinstava, koji je postaknut porastom potrošnje u ovom sektoru uslijed blagog rasta ekonomске aktivnosti i nešto povoljnijih uslova na tržištu rada u odnosu na prethodne godine. Prema podacima iz CRK, ukupna zaduženost stanovništva na kraju 2019. godine iznosila je 11,03 milijarde KM i u odnosu na kraj prethodne godine je porasla za 8%¹¹. Izraženo u procentima BDP-a, zaduženost stanovništva u odnosu na prethodnu godinu veća je za 33 bazna poena i na kraju 2019. godine iznosila je 31,5%. U 2019. godini porasla je zaduženost stanovništva kako kod komercijalnih banaka tako i kod drugih finansijskih institucija. Komercijalne banke su glavni kreditori sektora stanovništva, a rast zaduženosti kod ovih finansijskih institucija daje najveći doprinos rastu ukupne zaduženosti stanovništva. Zaduženost stanovništva kod komercijalnih banaka zabilježila je rast od 7,9% u odnosu na kraj prethodne godine, ali i pored toga, uslijed procentualno značajnijeg rasta zaduženosti stanovništva kod drugih finansijskih institucija, udio zaduženosti kod komercijalnih banaka niži je za 13 baznih poena u odnosu na kraj prethodne godine. Zaduženost domaćinstava kod mikrokreditnih organizacija bilježi rast četvrtu godinu uzastopno te je, prema podacima iz CRK, u odnosu na kraj 2018. godine veća za 11,6%. Trend rasta zaduženosti kod mikrokreditnih organizacija ukazuje na to da i dalje postoji značajan broj domaćinstava koja nisu u mogućnosti da ispune uslove za odobravanje kredita u komercijalnim bankama, već su prinuđeni da se zadužuju po znatno nepovoljnijim uslovima kod mikrokreditnih organizacija¹². Zaduženost domaćinstava prema lizing kompanijama u 2019. godini takođe je porasla, ali učešće duga prema ovim institucijama u ukupnoj zaduženosti domaćinstava je zanemarivo malo, svega 0,22% (grafikon 4.1).

Grafikon 4.1: Zaduženost stanovništva prema finansijskim institucijama

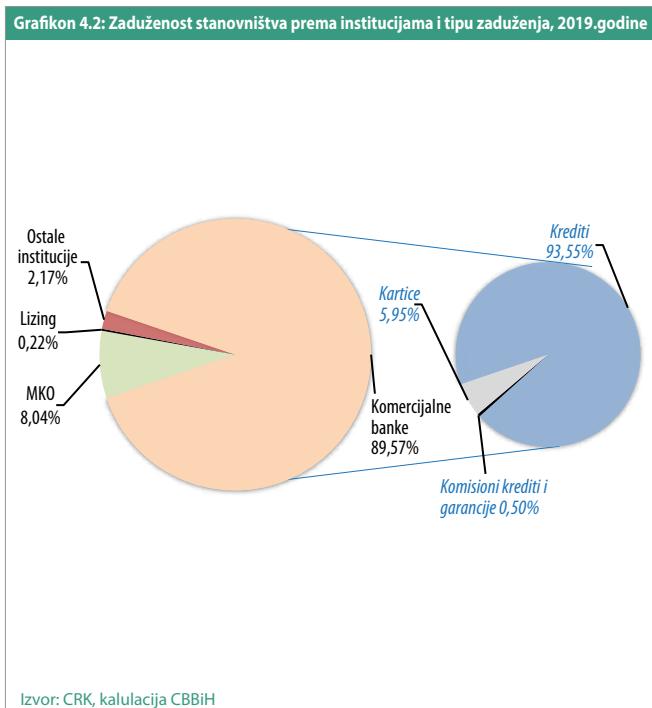

Izvor: CRK

Struktura zaduženosti stanovništva u komercijalnim bankama prema tipu zaduženja u proteklom periodu nije se značajnije mijenjala. Najveći dio zaduženosti stanovništva u komercijalnim bankama se odnosi na zaduženost po kreditima, koja je u 2019. godini zabilježila rast od 8,2%. U toku 2019. godine došlo je do porasta zaduženosti i po ostalim tipovima potraživanja, izuzev komisionih kredita. I pored toga, udio zaduženosti po klasičnim kreditima u ukupnoj zaduženosti stanovništva u komercijalnim bankama nastavio je da raste i u odnosu na kraj 2018. godine porastao je za 31 bazni poen, tako da se na njih odnosi čak 93,55% zaduženosti stanovništva u komercijalnim bankama (grafikon 4.2).

¹¹ U 2017. godini je zabilježen rast ukupne zaduženosti domaćinstava od 7,5%, a u 2018. godini rast od 8,3%.

¹² U 2018. godini prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa na kredite kod MKO u FBiH je iznosila 24,38%, dok je prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa na kredite kod MKO u RS iznosila 22,56%.

Trend rasta korištenja platnih kartica u BiH nastavljen je i u 2019. godini. Evidentiran je porast broja izdatih platnih kartica, kao i rast ukupnog iskorištenog dijela limita po karticama. Ipak, prosječna zaduženost stanovništva po platnoj kartici nije se značajnije promjenila u odnosu na prethodnu godinu.

Prema podacima iz CRK, broj aktivnih platnih kartica, kao i odobreni limit i iskorišteni dio limita su veći po svim tipovima

znatno veći rast broja odobrenih kartica od iskorištenog iznosa odrazio se na smanjenje prosječne zaduženosti stanovništva po kreditnim karticama i u 2019. godini. Ovakvom trendu u zaduženosti stanovništva po kreditnim karticama u velikoj mjeri doprinose visoki troškovi koje sa sobom nosi ovaj vid zaduživanja. U 2020. godini moguće je očekivati da će zbog pandemije COVID-19 doći do učestalijeg kartičnog plaćanja, a izvjestan je i porast zaduženosti po svim tipovima kartica, posebno debitnim karticama za podmirivanje osnovnih životnih potreba.

Posmatrajući strukturu potraživanja od stanovništva, u 2019. godini zabilježen je rast zaduženosti po sva tri tipa kredita prema namjeni. U strukturi potraživanja od stanovništva prema namjeni dominiraju krediti za opštu potrošnju, u koje su uključena i potraživanja po svim tipovima kartica (grafikon 4.3). Krediti namijenjeni opštoj potrošnji bilježe rast devet godina uzastopno. Na kraju 2019. godine zaduženost stanovništva po ovom tipu kredita bila je veća za 7,4% u odnosu na kraj 2018. godine. Rastu tražnje za ovom vrstom kredita i u 2019. godini doprinosila je i veća ponuda nemamenskih i zamjenskih kredita po povoljnijim uslovima. Nastavljeni trend rasta kredita za opštu potrošnju ukazuje da i dalje veliki broj domaćinstava svoje tekuće životne potrebe finansira uz pomoć odobrenih prekoračenja po karticama, nemamenskim ili potrošačkim kreditima, a s obzirom da jedan dio građana nije u mogućnosti da

Tabela 4.1: Potraživanja od stanovništva, kartice

	u KM						
	Broj aktivnih kartica	Odobreni iznos		Iskorišteni iznos		Zaduženje po kartici	
	2019.	Godišnja promjena	2019.	Godišnja promjena	2019.	Godišnja promjena	2019.
Debitne kartice	708.807	4,2%	844.645.415	6,5%	368.735.266	5,4%	520
Kreditne kartice	259.367	7,6%	360.868.147	3,3%	178.787.005	0,9%	689
Kartice sa odgođenim plaćanjem	147.888	2,2%	160.942.518	0,5%	40.178.832	1,2%	272
UKUPNO	1.116.062	4,7%	1.366.456.079	4,9%	587.701.103	3,7%	527
							-0,9%

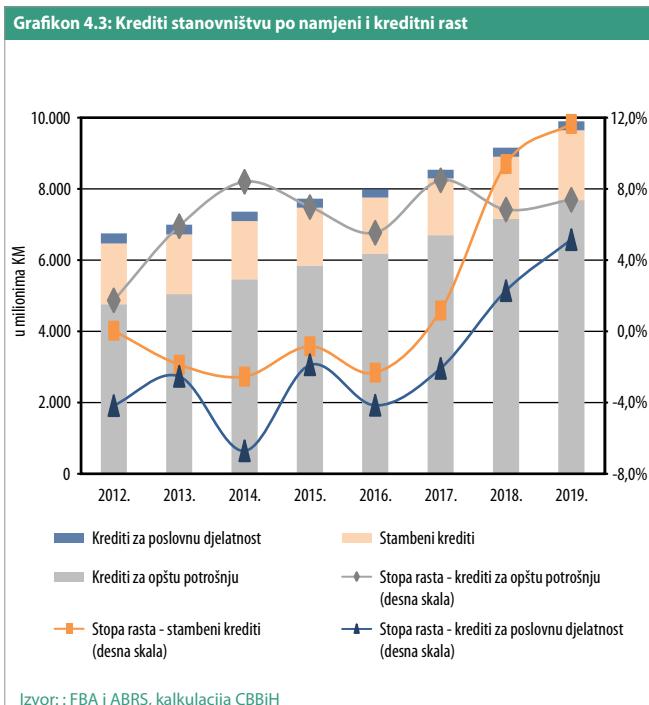
Izvor: CRK

kartica u odnosu na kraj prethodne godine, a najveći rast se bilježi u segmentu debitnih kartica (tabela 4.1)¹³. Iznos zaduženja po platnoj kartici veći je jedino u slučaju debitnih kartica, a ukupno zaduženje stanovništva po platnoj kartici manje je za -0,9% u odnosu na kraj 2018. godine. Iako je nakon pet uzastopnih godina zaustavljen trend smanjenja iskorištenog iznosa limita u segmentu kreditnih kartica,

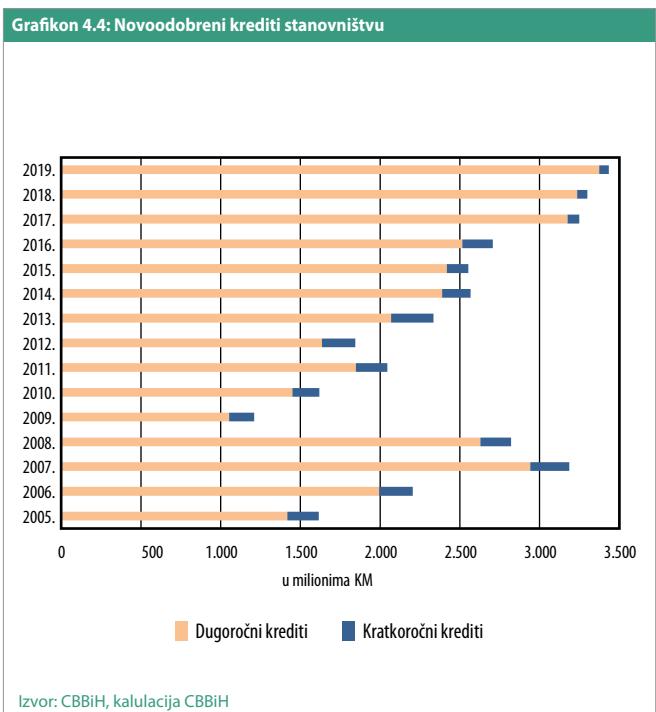
ispuni tražene kriterije banaka za odobravanje stambenog kredita, kreditima za opštu potrošnju jednim dijelom se vrši i finansiranje stambenih potreba. Nakon što je u 2017. godini zaustavljen višegodišnji trend smanjenja zaduženosti stanovništva po osnovu stambenih kredita, krediti za ovu namjenu su, kao i u 2018. godini, ostvarili najveći rast od vremena prije početka krize, koji prati jačanje aktivnosti na

¹³ Prilikom analize u obzir nisu uzete debitne kartice bez odobrenog iznosa dozvoljenog prekoračenja i po kojima ne postoji zaduženost stanovništva, a koje su banke evidentirale u CRK.

tržištu nekretnina, i rasli su po godišnjoj stopi od 11,7%. S obzirom na nešto jači relativni rast zaduženosti po osnovu stambenih kredita u odnosu na ostale vrste kredita, njihovo učešće u ukupnim kreditima stanovništvu se drugu godinu uzastopno blago povećalo i na kraju 2019. godine je iznosilo 19,8%. Zaduženost stanovništva po osnovu kredita za poslovnu djelatnost u 2019. godini je porasla za 5,2%.

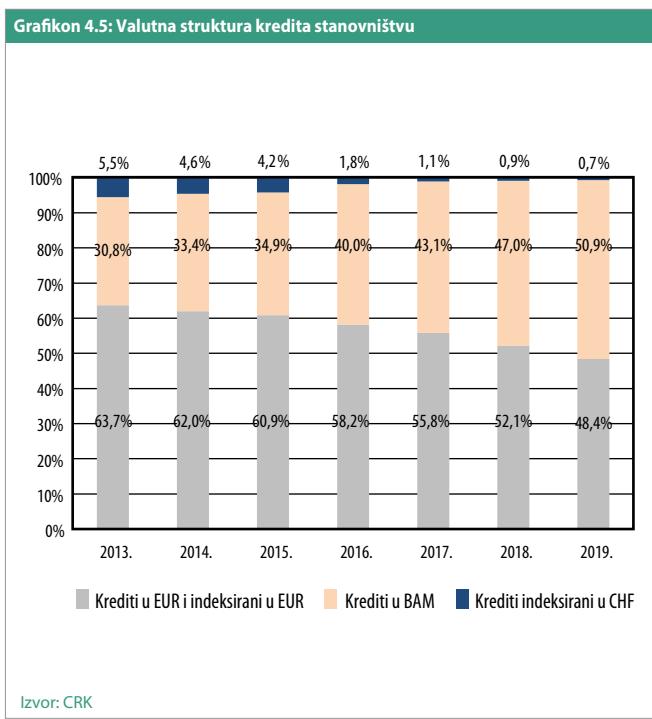

Prema podacima CBBiH, u 2019. godini je evidentirano 3,43 milijarde novoodobrenih kredita stanovništvu, što je do sada njihov najveći iznos. Kako se u ovoj evidenciji pod novoodobrenim kreditima smatraju i ranije odobreni reprogramirani krediti, tako se rast ovih kredita ne može isključivo tumačiti kao rezultat rasta potrošnje sektora stanovništva i poboljšanja situacije na tržištu rada, već jednim dijelom i reprogramiranja kredita po novim uslovima, odnosno odobravanja zamjenskih kredita. U odnosu na prethodnu godinu, u 2019. godini stanovništvu je odobreno ili reprogramirano za 4,1% više kredita, pri čemu se porast bilježi isključivo u slučaju dugoročnih kredita (grafikon 4.4).

Kriza prouzrokovana pandemijom COVID-19 odrazila se na kreditnu aktivnost u 2020. godini, te je već u martu 2020. godine odobreno za 32,7% manje kredita u odnosu na mart prethodne godine, dok je u aprilu 2020. godine iznos odobrenih kredita stanovništvu bio manji od jedne četvrtine odobrenih kredita iz aprila 2019. godine. Ukupan iznos novoodobrenih kredita u prvih pet mjeseci 2020. godine manji je za 40,6% u odnosu na isti period prethodne godine.

U valutnoj strukturi kredita stanovništvu dominiraju krediti sa valutnom klauzulom u euru. Uzimajući u obzir postojeći režim valutnog odbora u BiH i opredijeljenost da se isti zadrži i u narednom periodu, zaduženost stanovništva u EUR valuti ne čini izloženost valutnom riziku većom. Pored toga, posljednjih godina je primjetan trend smanjenja udjela kredita indeksiranih u stranoj valuti u ukupnim kreditima stanovništvu, koji je nastavljen i u 2019. godini, što ovaj rizik dodatno umanjuje. Prema podacima iz CRK, krediti u EUR i valutnoj klauzuli u EUR u 2019. godini su rasli po stopi od 0,5%, dok su krediti u KM zabilježili godišnju stopu rasta od 17,2%, tako da je učešće kredita stanovništvu u stranim valutama i sa valutnom klauzulom smanjeno sa 52,1% na kraju 2017. godine na 48,4% ukupnih kredita stanovništvu na kraju 2019. godine. Najveći dio ovih kredita se odnosi na kredite indeksirane u euru. Zaduženost stanovništva po kreditima indeksiranim u CHF se smanjila sa 5,5% u 2013. na 0,7% ukupnih kredita stanovništvu na kraju 2019. godine (grafikon 4.5).

U 2019. godini zabilježen je rast dugoročnih kredita stanovništvu po svim kategorijama ročnosti, a najveći porast je ostvaren u kategoriji kredita odobrenih na period duži od deset godina, što se može dovesti u vezu i s porastom kredita stambene namjene. Preostala zaduženost po kreditima do jedne godine manja je za 0,3% u odnosu na kraj 2018. godine. Krediti stanovništvu u domaćoj valuti su bilježili rast u odnosu na prethodnu godinu u svakoj od kategorija kredita po ročnosti, dok je zaduženost stanovništva po kreditima odobrenim ili indeksiranim u EUR porasla po osnovu kredita ugovorene ročnosti preko pet godina (tabela 4.2).

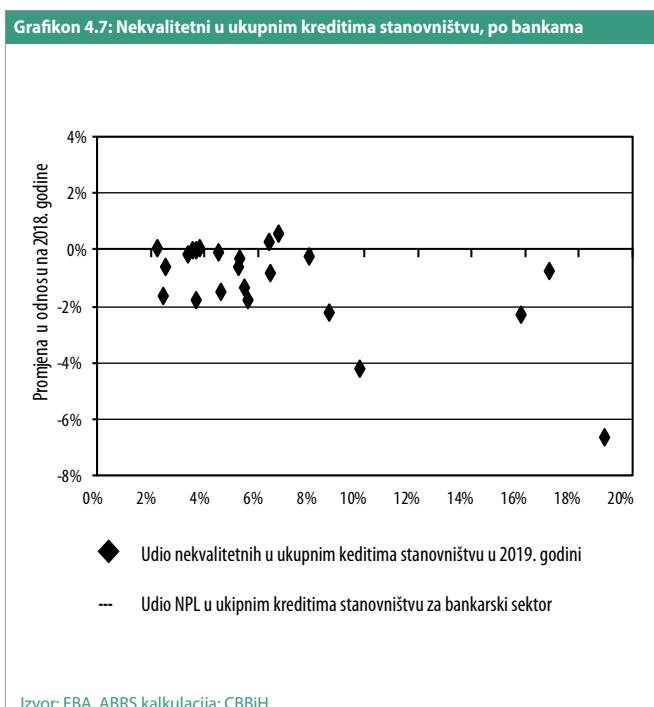
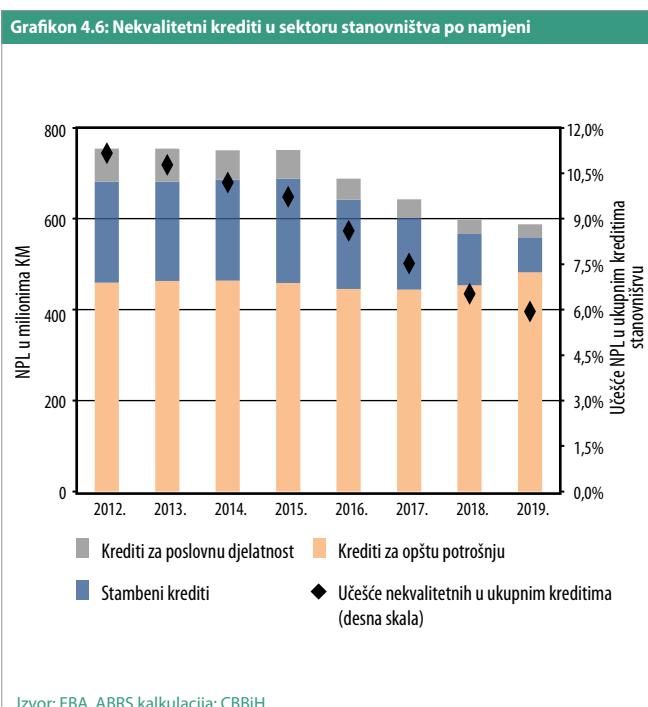
Nivo nekvalitetnih kredita stanovništvu nastavio se smanjivati i u 2019. godini. Nakon što je iznos nekvalitetnih kredita stanovništvu u protekle tri godine bilježio pad u rasponu od 7,2% do 9,1%, nekvalitetni krediti su u toku 2019. godine smanjeni za 1,6%. Učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništvu nastavilo se smanjivati sedmu godinu uzastopno,

čemu je značajan doprinos dao i rast plasmana stanovništvu. Na kraju 2019. godine učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništvu je iznosilo 5,9%, što je za 59 baznih poena niži nivo u odnosu na isti period protekle godine (grafikon 4.6). Poboljšanje kvaliteta kreditnog portfolija u ovom sektoru u proteklim godinama jednim dijelom je posljedica aktivnosti koje su provodile banke, poput trajnog otpisa nekvalitetnih kredita. Takođe, efikasnije upravljanje kreditnim rizikom u bankama u proteklih nekoliko godina i olakšice u otplati kredita u vidu reprograma i moratorijuma kreditnih obaveza klijentima koji su se suočili s poteškoćama u otplati kreditnih obaveza, u velikoj mjeri su doprinijele sprečavanju pogoršanja kvaliteta kreditnog portfolija u sektoru stanovništva.

Posmatrajući kvalitet kreditnog portfolija prema namjeni kredita, kao i u prethodne tri godine najveće smanjenje nekvalitetnih kredita, kako u apsolutnom tako i u relativnom iznosu, je zabilježeno u kategoriji stambenih kredita. Tako su nekvalitetni stambeni krediti na kraju 2019. godine bili manji za 32,1% u odnosu na kraj 2018. godine. Za razliku od stambenih kredita, u segmentu kredita za opštu potrošnju, u kojem su prethodnih godina evidentirane značajnije stope kreditnog rasta, bilježi se rast nekvalitetnih kredita drugu godinu uzastopno. Rast nekvalitetnih kredita za opštu potrošnju u 2019. godini od 6,4%, uz njihov porast od 2,2% u 2018. godini, ukazuje na postepenu materijalizaciju rizika prekomernog zaduženja stanovništva po osnovu kredita za opštu potrošnju.

Učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništvu u 2019. godini smanjeno je u svim kategorijama kredita po namjeni, uključujući i kredite za opštu potrošnju, kod kojih je skromno smanjenje učešća nekvalitetnih kredita od 6 baznih poena posljedica još uvijek izraženog kreditnog rasta u ovom segmentu kredita stanovništvu (7,4%). Kao pozitivan trend treba navesti smanjenje učešća nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima stambene namjene sa 9,9% sa kraja 2017. godine na 3,9% na kraju 2019. godine, čemu doprinosi i jači kreditni rast u ovoj kategoriji kredita (11,7%).

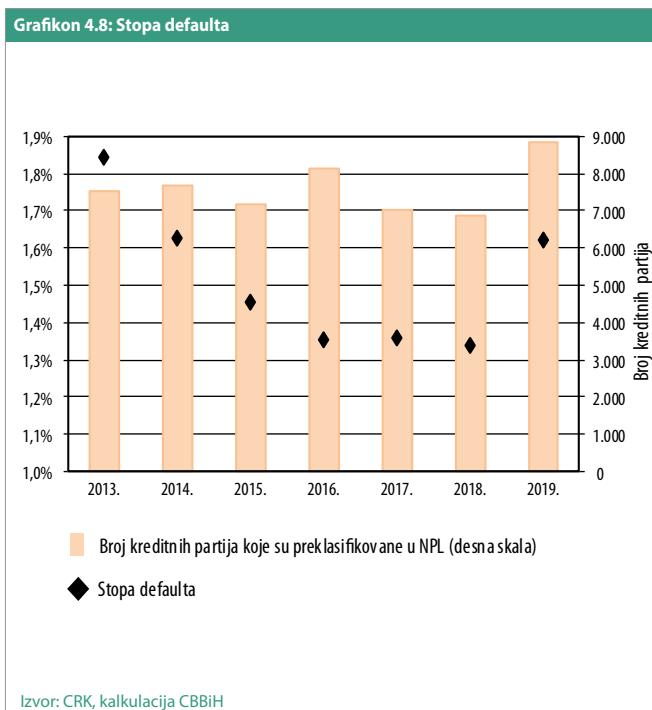
Tabela 4.2: Krediti stanovništvu, ročna i valutna struktura								u KM
Ostatak duga i dospjela nenačaćena glavnica, u hiljadama KM								
Ročnost / Valuta	BAM	Krediti u stranoj valuti i krediti s valutnom klausulom				UKUPNO		
		2019.	Godišnja promjena	2019.	Godišnja promjena	2019.	Godišnja promjena	2019.
do 1 godine	72.690	0,5%		4.202	-13,3%	0	0,0%	76.892
1 - 3 godine	304.239	18,6%		61.623	-33,5%	4.333	-38,7%	370.195
3 - 5 godina	760.100	26,2%		160.539	-36,9%	27.136	-10,3%	947.776
5 - 10 godina	1.748.952	15,6%		1.698.813	1,5%	23.473	-16,4%	3.471.239
preko 10 godina	1.819.050	15,9%		2.544.074	5,0%	6.791	-38,4%	4.369.915
UKUPNO	4.705.032	17,2%		4.469.250	0,5%	61.734	-19,2%	9.236.017
								8,2%

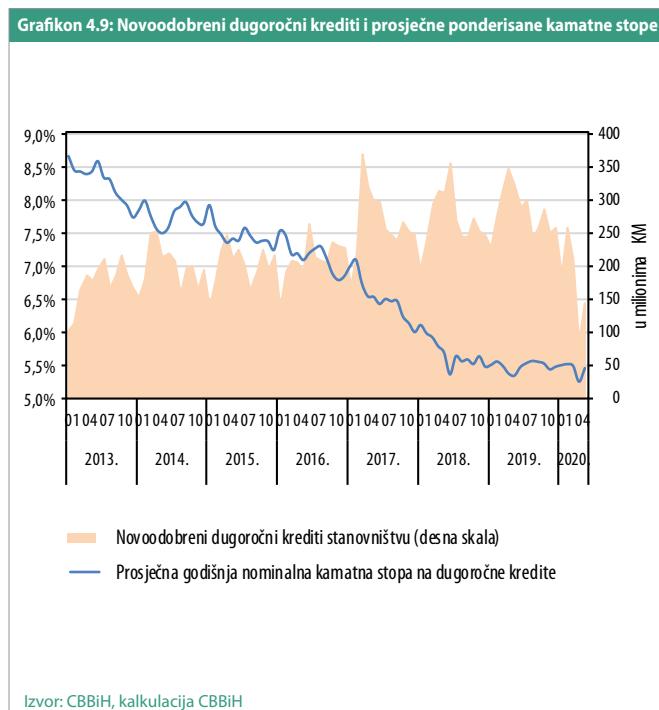
Posmatrajući kvalitet kreditnog portfolija u segmentu stanovništva po pojedinačnim bankama, evidentno je da se udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništva u 2019. godini smanjio kod većine banaka u sektoru, uključujući i banke s najvećom koncentracijom nekvalitetnih kredita (grafikon 4.7). Međutim, u toku 2019. godine došlo je do porasta nekvalitetnih kredita za opštu potrošnju u apsolutnom iznosu u četrnaest banaka, a u sedam od njih se povećalo i njihovo učešće u ukupnim kreditima, što s jedne strane pokazuje da je većina banaka u proteklim godinama učestalo odobravala nenamjenske i zamjenske kredite uz blaže kriterije, što je omogućilo domaćinstvima da se u velikoj mjeri zadužuju, te da je prekomjerno zaduživanje jednog dijela domaćinstava bilo neodrživo s aspekta prihoda koje ostvaruju. Efekti pandemije COVID-19 dodatno povećavaju rizik od nemogućnosti servisiranja obaveza domaćinstava, tako da se u narednim periodima može očekivati pogoršanje kvaliteta portfolija kredita za opštu potrošnju.

Pored indikatora učešća nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima, na kvartalnom nivou se prati i intenzitet pogoršanja urednosti otplate, odnosno preklasifikacija kredita iz kvalitetnih u kategorije nekvalitetnih kredita, kako prema broju kreditnih partija tako i prema iznosu preostalog zaduženja. Na osnovu preklasifikacije kredita prema iznosu preostalog zaduženja računa se stopa defaulta (eng. default rate)¹⁴. Prema podacima iz CRK, broj kreditnih partija stanovništva koje su od kraja 2018. godine do kraja 2019. godine preklasifikovane u nekvalitetne kredite veći je za čak 28,9%, a iznos preostalog zaduženja po ovim partijama je veći za 32,5% u odnosu na prethodnu godinu. Stopa defaulta za kredite stanovništvu, koja je u 2019. godini iznosila 1,62%, porasla je za 28 baznih poena u odnosu na 2018. godinu i dosegla je najveći nivo nakon 2013. godine. Intenzitet pogoršanja urednosti otplate ukazuje na to da se povećava broj domaćinstava koja se suočavaju s problemima u otplati duga te se i pored pada iznosa nekvalitetnih kredita i njihovog učešća u ukupnim kreditima ne može zaključiti da se rizik u 2019. godini smanjio (grafikon 4.8). Na to ukazuju i podaci o stopi defaulta po pojedinačnim bankama, s obzirom da je u 10 banaka zabilježena nešto veća stopa defaulta u odnosu na prethodnu godinu, među kojima su i tri najveće banke u sektoru po kriteriju iznosa ukupne aktive.

¹⁴ Stopa defaulta je izračunata kao omjer preostalog zaduženja po kreditima stanovništву koji su u toku jednog perioda preklasifikovani u nekvalitetne kredite (kategorije C, D i E) i vrijednosti ukupnog portfolija kvalitetnih kredita (kategorije A i B) iz prethodnog perioda.

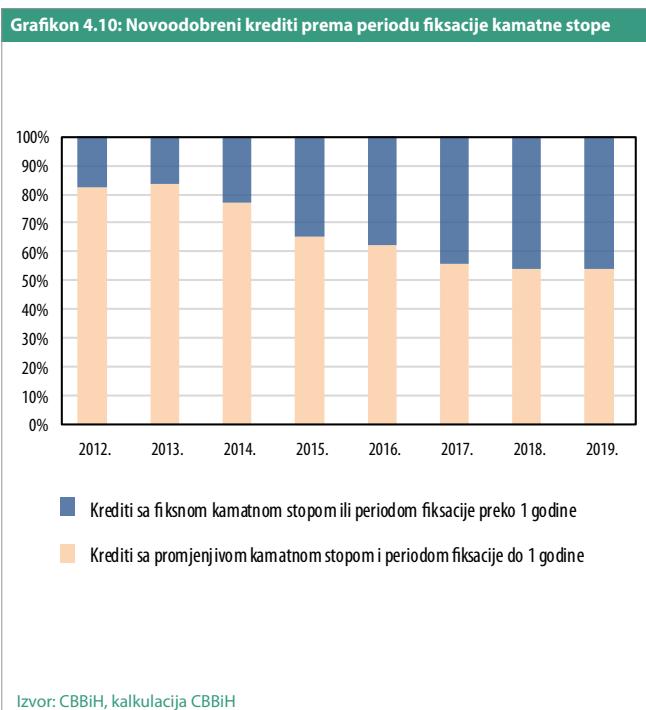
Izvor: CRK, kalkulacija CBBiH

Izvor: CBBiH, kalkulacija CBBiH

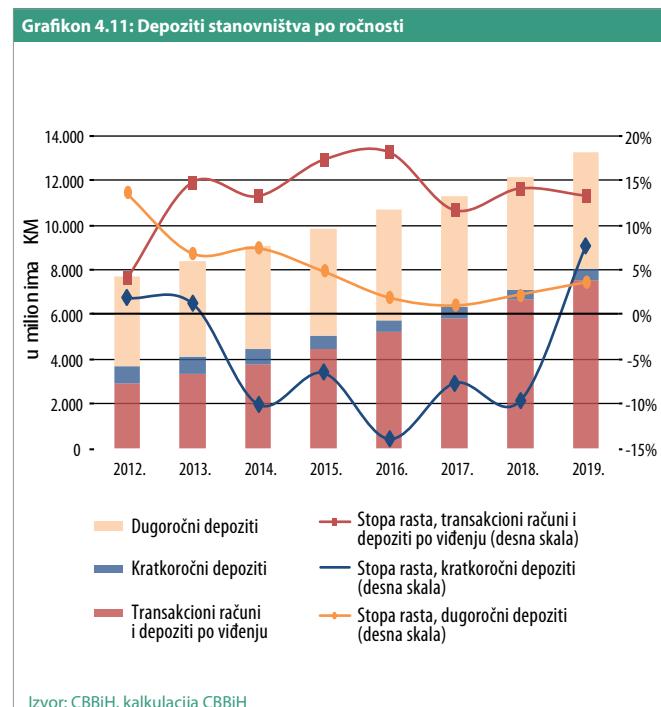
Kao rezultat i dalje niskih kamatnih stopa na međunarodnim finansijskim tržištima i nastojanja banaka da ostvare veći tržišni udio u uslovima izražene konkurenциje na bankarskom tržištu, kamatne stope na kredite stanovništvu u 2019. godini su se nastavile snižavati. Prosječna nominalna kamatna stopa na dugoročne kredite u 2019. godini je iznosila 5,48% i niža je za 20 baznih poena u odnosu na prethodnu godinu. Povoljniji uslovi zaduzivanja stanovništva u prethodnih nekoliko godina jednim dijelom su dali doprinos rastu tražnje za kreditima. U prvih pet mjeseci 2020. godine prosječna ponderisana kamatna stopa na dugoročne kredite (5,48%) nije se značajnije promijenila u odnosu na prosječnu ponderisanu kamatnu stopu u prvih pet mjeseci prethodne godine (grafikon 4.9).

Iako se do kraja godine ne očekuje značajniji rast kamatnih stopa, kako u eurozoni tako i u BiH, izloženost domaćinstava riziku promjene kamatnih stopa se ne smije potcijeniti, posebno ako se uzme u obzir da u kreditima stanovništvu prevladavaju krediti odobreni s varijabilnom kamatnom stopom ili s periodom fiksacije kamatne stope do jedne godine. S obzirom da je u narednom periodu neizvjestan rast raspoloživog dohotka stanovništva, te se očekuje porast nezaposlenosti, čak i blaži rast kamatnih stopa bi za jedan dio domaćinstava predstavljao značajno opterećenje i otežao bi otplatu kreditnih obaveza. Kamatni rizik u bh. bankarskom sektoru se posljednjih godina djelimično ublažava povećanim obimom kreditiranja uz fiksnu kamatnu stopu ili produžavanjem perioda fiksacije kamatne stope. Takođe, prilikom reprogramiranja ranije odobrenih kredita, često se zaključuju ugovori s povoljnijim uslovima po klijenta, među kojima je i fiksiranje kamatne stope koja je do tada bila promjenjiva. Trend smanjivanja udjela kredita s varijabilnom kamatnom stopom ili periodom fiksacije do jedne godine u novoodobrenim kreditima stanovništvu bio je primjetan od 2014. do 2018. godine, a u 2019. godini ovi krediti su činili 54,1% ukupnih novoodobrenih kredita stanovništvu, što je za 23 bazna poena više u odnosu na kraj 2018. godine (grafikon 4.10).

Iako su ukupni depoziti stanovništva nastavili rasti u 2019. godini, njihov rast je u najvećoj mjeri postaknut rastom sredstava na transakcijskim računima i rastom depozita po viđenju. Ipak, za razliku od protekle tri godine, zabilježen je i rast oročenih depozita stanovništva, kako na rok do jedne tako i na rok preko jedne godine. Učešće depozita stanovništva u ukupnim depozitima kod komercijalnih banaka nastavilo se smanjivati treću godinu uzastopno¹⁵. Prema podacima CBBiH, depoziti stanovništva su na kraju godine iznosili 13,24 milijarde KM, što je za 9% više u odnosu na iznos depozita stanovništva na kraju 2018. godine. Najveći doprinos rastu ukupnih depozita stanovništva, kako u apsolutnom tako i u relativnom iznosu, daje rast sredstava na transakcijskim računima, koja su zabilježila porast od 17,7%, kao i rast depozita po viđenju, koji su rasli po stopi od 10,2%. Nakon što su se pet godina uzastopno smanjivali, depoziti oročeni na period do jedne godine su u 2019. godini rasli po stopi 7,7%, dok su dugoročni depoziti zabilježili rast od 3,6% (grafikon 4.11). Prema podacima Agencije za osiguranje depozita, znatno veći rast, kako u pogledu broja depozitnih ugovora tako i prema iznosu oročenja, bilježio se u kategorijama depozita koji premašuju iznos osiguranog štednog uloga od 50 hiljada KM, u odnosu na depozite do 50 hiljada KM. Ako se u obzir uzme i činjenica da se od ukupnog broja depozitnih računa svega 1,8% odnosi na depozite preko 50 hiljada KM, te da među depozitnim računima do 50 hiljada KM, u koje su uključeni i svi tekući

računi stanovništva, prevladavaju depozitni računi s manjim iznosima sredstava¹⁶, može se zaključiti da samo manji dio stanovništva ima mogućnost za štednju, a posebno za štednju značajnijeg iznosa sredstava i da podaci koji ukazuju na porast depozita iz godine u godinu ne mogu da se tumače kao indikator poboljšanja životnog standarda.

Depoziti stanovništva su nastavili rasti u prva dva mjeseca 2020. godine, međutim uslijed panike koju je izazvala pandemija COVID-19 u martu 2020. godine došlo je do povlačenja sredstava iz banaka i smanjenja ukupnih depozita stanovništva za 2,3% u odnosu na prethodni mjesec. Znatan broj građana je ostao bez jednog dijela ili cijelokupnih primanja, ali i pored toga, sredstva na transakcijskim računima i depoziti po viđenju su već u aprilu počeli rasti, a sredstva na transakcijskim računima na kraju maja su skoro pa dostigla stanje s kraja februara 2020. godine. Za razliku od sredstava na transakcijskim računima i depozita po viđenju, nivo kratkoročnih te posebno dugoročnih depozita stanovništva se nastavio smanjivati u aprilu i maju 2020. godine. Građani se, uslijed neizvjesnosti u pogledu razvoja situacije s pandemijom, ne odlučuju u velikoj mjeri na zaključivanje novih depozitnih ugovora ili više nisu u prilici da štede zbog pada prihoda u svom domaćinstvu, tako da dospjela oročena sredstva jednim dijelom drže kao depozite po viđenju ili ih preusmjeravaju u potrošnju. Tako je vrijednost novih zaključenih ugovora o štednji na rok duži od jedne godine u periodu mart - maj 2020. godine manja za 38,9% u

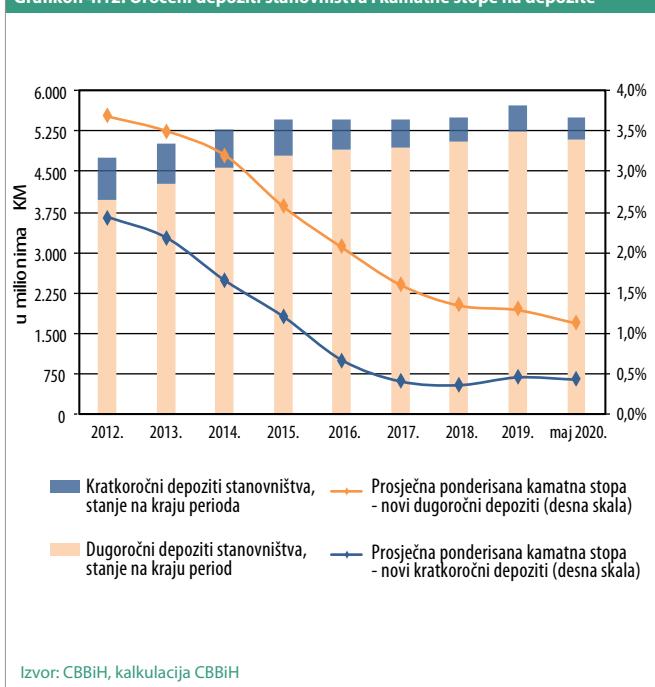
¹⁵ Učešće depozita stanovništva u ukupnim depozitima u bankarskom sektoru se smanjilo za 26 baznih poena u odnosu na kraj 2018. godine, te za 4,7 procentnih poena u odnosu na kraj 2016. godine.

¹⁶ Prosječni iznos sredstava na depozitnim računima u kategoriji depozita do 50 hiljada KM na kraju 2019. godine je iznos 2362 KM.

poređenju s istim periodom prethodne godine. Zaključno s martom, efekti pandemije COVID-19 na strukturu depozita po iznosu oričenja više su vidljivi u segmentu depozitnih računa s manjim iznosima sredstava, s obzirom da nije evidentirano smanjenje depozitnih sredstava na računima u kategoriji preko 70 hiljada KM.

Pod uticajem niskih kamatnih stopa na međunarodnim finansijskim tržištima, pasivne kamatne stope su nastavile padati i u 2019. godini, što nije bio motivirajući faktor za štednju stanovništva. Prosječna ponderisana kamatna stopa na depozite stanovništva s dogovorenim dospijećem (oričeni depoziti) u 2019. godini je iznosila 1,17% i za 4 bazna poena je niža u odnosu na prethodnu godinu, a prosječne ponderisane kamatne stope nastavile su značajnije padati od januara 2020. godine i u prvih pet mjeseci 2020. godine prosječna ponderisana kamatna stopa na nove dugoročne depozite bila je niža za 16, a na kratkoročne depozite za 3 bazna poena (grafikon 4.12).

Grafikon 4.12: Oročeni depoziti stanovništva i kamatne stope na depozite

Izvor: CBBiH, kalkulacija CBBiH

5. Preduzeća

Ukupna zaduženost sektora nefinansijskih preduzeća prema domaćim finansijskim posrednicima u 2019. godini blago je povećana u odnosu na prethodnu godinu. Nastavljeno je smanjenje nekvalitetnih kredita u sektoru nefinansijskih preduzeća, a stopa defaulta ukazuje da je urednost u servisiranju obaveza po osnovu kreditnih zaduženja ovog sektora poboljšana. U finansiranju svojih poslovnih aktivnosti sektor preduzeća se, kao i prethodnih godina, najviše oslanjao na kreditnu podršku banaka. Prosječne kamatne stope na kredite

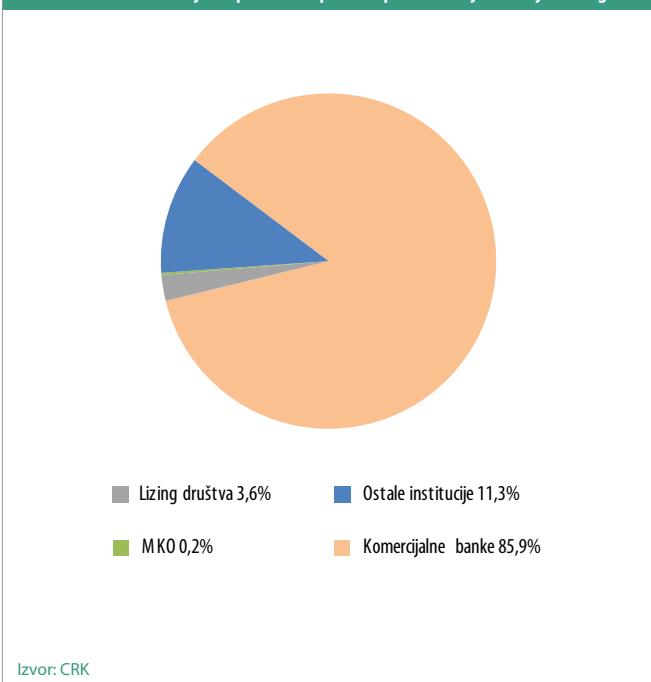
zadržale su opadajući trend, što je omogućavalo zaduženje preduzeća po relativno povoljnim uslovima. S druge strane, šok u realnom sektoru koji je pogodio nekoliko industrija u 2019. godini, prvenstveno industrijsku proizvodnju, kao i smanjenje izvoza roba, nepovoljno djeluju na perspektivu ovog sektora, a posljedice prelijevanja krize izazvane pandemijom koronavirusa najbrže će se materijalizovati u sektoru nefinansijskih preduzeća zbog snažnog pada prihoda i visokih fiksnih troškova u djelatnostima u kojima je djelimično ili u potpunosti došlo do zaustavljanja ekonomске aktivnosti. Posjedično, u narednom periodu, a naročito nakon isteka privremenih mjera koje su donijele vlade i regulatori u cilju ublažavanja negativnih ekonomskih posljedica pandemije, očekuje se značajan rast rizika u sektoru nefinansijskih preduzeća.

Obim vanjskotrgovinske razmjene u 2019. godini zabilježio je smanjenje uslijed blagog rasta vrijednosti uvoza i smanjenja vrijednosti izvoza. Stopa rasta izvoza u 2019. godini bilježi smanjenje u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 3,4%, dok je uvoz rastao po stopi od 1,2%. Ukupna vrijednost izvoza u 2019. godini je iznosila 11,50 milijardi KM, što predstavlja smanjenje za 407,7 miliona KM u odnosu na prethodnu godinu. Najznačajniji izvozni proizvodi i dalje su *bazni metali*, odnosno *željezo i čelik* i *aluminij i proizvodi od aluminija*, međutim rast izvoza ovih proizvoda značajnije je oslabio u odnosu na prethodnu godinu i bilježi smanjenje od 8,3%. Najveći uticaj na smanjenje izvoza u ovoj grupi proizvoda imalo je zatvaranje starteškog preduzeća u aluminijskoj industriji, uslijed čega je izvoz aluminija smanjen za 25%. Vrijednost izvoza željeza i čelika takođe je smanjena za 8,7%, zbog pada cijene željezne rude na svjetskom tržištu, dok je izvoz proizvoda od čelika i željezne rude zabilježio pozitivne stope rasta. Iz grupe najznačajnijih izvoznih proizvoda, proizvodi mineralnog porijekla zabilježili su najveći pad izvoza u 2019. godini (17,7%). Rafinerija nafte Bosanski Brod je u remontu tokom cijele 2019. godine, što je negativno uticalo na proizvodnju i izvoz naftnih derivata. U grupi *drvo i proizvodi od drveta* na slabiji rast izvoza od 5,7% u odnosu na prethodnu godinu, najveći uticaj imao je pad izvoza u grani *prerada drva i proizvoda od drva i pluta*. S druge strane, izvoz električne energije je ostao skoro nepromijenjen u odnosu na prethodnu godinu, dok izvoz mašina, aparata i električnih uređaja bilježi rast od 5,1%. Ostvarena vrijednost robnog uvoza u 2019. godini iznosila je 19,5 milijardi KM i u odnosu na prethodnu godinu veća je za 224,5 miliona KM ili za 1,2%. Blago povećanje uvoza odraz je blagog rasta privredne aktivnosti u zemlji odnosno povećanja domaće potrošnje u proteklom periodu. Uvoz robe u prvoj polovini godine, bilježi pozitivne

stope rasta, dok je u drugoj polovini godine uvoz smanjen i zabilježene su negativne stope rasta. U kategoriji s najvećom nominalnom vrijednošću uvoza, *mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije*, rast vrijednosti uvoza determiniran je prvenstveno cjenovnim efektom, odnosno padom cijena nafte na svjetskom tržištu. Uvoz ove kategorije proizvoda smanjen je za 3,3% u odnosu na prethodnu godinu, uslijed usporavanja privredne aktivnosti i pada cijena nafte koje je dosta izraženije u drugoj polovini godine. Uvoz proizvoda *bazni metali, aluminija i proizvoda od aluminija, željezo i čelik, proizvodi od željeza i čelika* bilježe smanjenje od 2,3%. Smanjenje uvoza baznih metala zabilježeno je od druge polovine godine, a takođe je smanjena količina uvoza željeza i čelika i njihovih proizvoda, te aluminija od druge polovine godine. Od svih glavnih uvoznih grupa proizvoda, jedino uvoz *mašina i aparata i električnih uređaja* bilježi povećanje za 3,2%. Smanjenje izvoza, te povećanje uvoza, rezultiralo je smanjenjem pokrivenosti uvoza izvozom, a samim time i povećanjem trgovinskog deficitia od 8,5% čija vrijednost je na kraju godine iznosila 8,0 milijardi KM. U tabeli A4 u Statističkom dodatku prikazane su grupe s najvećim udjelom u vanjskotrgovinskoj razmjeni, te procijenjeni cjenovni efekti i efekti promjene u obimu izvezenih i uvezenih roba na vrijednost izvoza i uvoza u najznačajnijim robnim grupama u odnosu na 2018. godinu. Izvjesno je da će kriza izazvana pandemijom COVID-19 u 2020. godini imati ogroman negativan uticaj, kako na globalnu ekonomiju tako i na našu zemlju, naročito kada je riječ o vanjskotrgovinskoj razmjeni, s obzirom da je Bosna i Hercegovina mala otvorena ekonomija. Već u prvom kvartalu 2020. godine zabilježen je pad obima vanjskotrgovinske razmjene u BiH. Izvoz na kvartalnom nivou se smanjio za 199 miliona KM ili 7,0%, a došlo je i do smanjenja uvoza za 583 miliona KM ili za 11,9%.

Ukupna zaduženost sektora nefinansijskih preduzeća prema domaćim finansijskim posrednicima u 2019. godini viša je nego u prethodnoj godini. Prema podacima iz CRK, ukupna zaduženost pravnih lica prema svim grupama finansijskih posrednika na kraju 2019. godine iznosi 13,25 milijardi KM. Mjereno udjelom u BDP-u, ukupna zaduženost preduzeća prema svim grupama finansijskih posrednika iznosi 37,8% BDP-a, što u poređenju sa prethodnom godinom predstavlja povećanje od 3,6 procenatnih poena. Zaduženost sektora preduzeća na domaćem finansijskom tržištu, najvećim dijelom se odnosi na zaduženost prema bankarskom sektoru. Zaduživanje na tržištu kapitala i dalje je neznatno. Zaduženost pravnih lica u bankarskom sektoru čini 85,9% ukupnog duga prema svim finansijskim posrednicima u BiH (grafikon 5.1).

Grafikon 5.1: Potraživanja od preduzeća prema tipu zaduženja na kraju 2019.godine

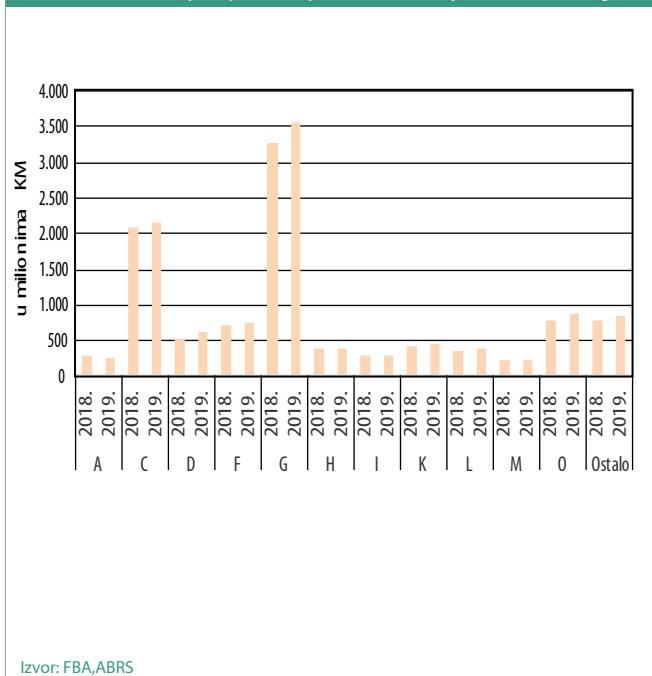
Prema podacima iz CRK, ukupan dug pravnih lica prema bankama u BiH na kraju 2019. godine veći je za 5,6% i iznosi 11,38 milijardi KM ili 32,5% BDP-a. Dug pravnih lica prema mikrokreditnim organizacijama bilježi povećanje od 4,4%, dok je ukupan dug pravnih lica prema lizing društima manji čak za 27,6% poredeći s prethodnom godinom.

U 2019. godini kreditna aktivnost u sektoru nefinansijskih preduzeća nešto je slabija u odnosu na prethodnu godinu. Tokom 2019. godine sektoru nefinansijskih privatnih preduzeća od strane komercijalnih banaka u BiH odobreno je 3,66 milijardi KM novih kredita, što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja smanjenje od 2,9%. Kao i prethodne godine, u 2019. godini finansiranje većih investicijskih projekata u sektoru nefinansijskih preduzeća kreditima banaka bilo je slabije, imajući u vidu da je iznos novoodobrenih dugoročnih plasmana u kategoriji preko jedan milion eura manji za 21,3%, u odnosu na prethodnu godinu.

Preduzeća iz djelatnosti koje bilježe značajniji rast bruto dodane vrijednosti zabilježila su povećanje kreditne zaduženosti. Pad bruto dodane vrijednosti u 2019. godini registrovan je u djelatnosti: A (*poljoprivreda, šumarstvo i ribolov*), B (*vađenje ruda i kamena*), C (*prerađivačka industrija*), F (*građevinarstvo*) i R (*umjetnost, zabava i rekreacija*). S druge strane, najviše stope rasta bruto dodane vrijednosti tokom 2019. godine bilježe djelatnosti I (*hotelerstvo i ugostiteljstvo*), G (*trgovina na veliko i malo*), K (*finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja*), N (*administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti*) i J (*informacije i komunikacije*), te se može zaključiti kako ukupna ekonomska aktivnost sve više zavisi od uslužnog sektora.

Tradicionalno, izloženost bankarskog sektora u BiH najveća je prema preduzećima iz djelatnosti *trgovina i prerađivačka industrija* i potraživanja bankarskog sektora prema preduzećima iz ove dvije djelatnosti čine 53% ukupnih potraživanja. Kreditno zaduženje preduzeća iz djelatnosti *trgovina* povećano je za čak 8,6%, dok je uslijed pada bruto dodane vrijednosti u djelatnosti *prerađivačka industrija* zabilježen skroman rast zaduženja preduzeća od svega 2,4%. Ukupna kreditna zaduženost preduzeća iz ostalih industrijalnih sektora blago su povećana, izuzev u industriji *poljoprivreda, šumarstvo i ribolov*, gdje je zabilježeno smanjenje kreditnog zaduženja preduzeća za 12,6%.

Grafikon 5.2: Potraživanja od preduzeća prema odabranim djelatnostima u 2019.godine

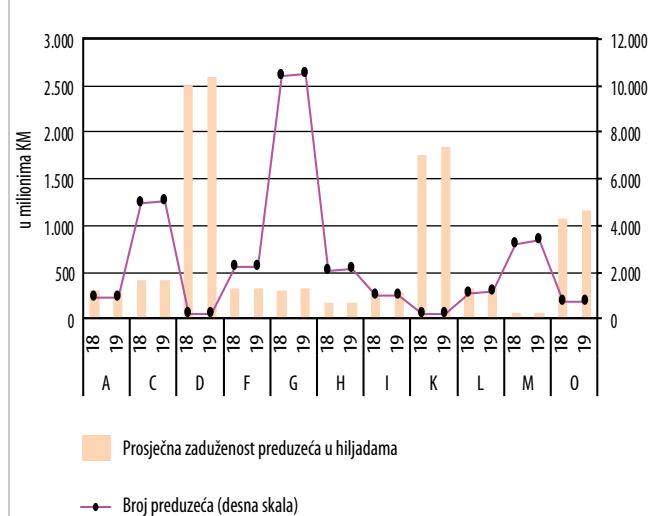

Izvor: FBA,ABRS

N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
P	- Obrazovanje
Q	- Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite
R	- Umjetnost, zabava i rekreacija
S	- Ostale uslužne djelatnosti

Posmatrajući prosječnu zaduženost preduzeća, ukupan broj preduzeća ali i prosječna zaduženost iz svih djelatnosti bilježi povećanje, osim djelatnosti A (*poljoprivreda, šumarstvo i ribolov*) koja bilježi smanjenje prosječne zaduženosti za 10,9% i smanjenje broja preduzeća za 1,9%. Značajnije povećanje prosječne zaduženosti zabilježeno je u djelatnosti G (*trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikla*) od 8,1 %, što je isključivo posljedica većeg iznosa duga. Skoro kod svih djelatnosti koje bilježe porast prosječnog zaduženja, u isto vrijeme bilježi se i rast broja preduzeća (grafikon 5.3)¹⁷.

Grafikon 5.3: Prosječna zaduženost preduzeća po odabranim djelatnostima u 2018. i 2019.godini

Izvor: FBA,ABRS, BHAS, kalkulacija CBBiH

Nakon prošlogodišnjeg povećanja udjela klasičnih kredita s ugovorenom ročnosti preko 10 godina u 2019. godini zabilježeno je smanjenje udjela ovih kredita za 1,2%. Prema podacima iz CRK, u 2019. godini došlo je do povećanja duga po osnovu klasičnih kredita u skoro svim kategorijama ročnosti. U sektoru preduzeća prema ugovorenoj ročnosti, kao i prethodnih godina preovladavaju dugoročni krediti. Udio kredita s ugovorenom ročnošću do 1 godine bilježi smanjenje u 2019. godini za 12,8 % u odnosu na prethodnu godinu. Posmatrajući strukturu dugoročnih kredita, najveće učešće i dalje imaju krediti s ugovorenom ročnošću od 5 do 10 godina (41,3%), a za razliku od prethodne godine, u 2019.

¹⁷ Podaci o broju preduzeća su preuzeti od Agencije za statistiku BiH iz Informacije Jedinice Statističkog poslovnog registra 30.06.2019., a odnose se na broj preduzeća na dan 30.06.2018. i 30.06.2019. godine.

godini smanjen je udio kredita s ugovorenom ročnosti preko 10 godina u ukupnim dugoročnim kreditima (1,2%) (tabela 5.1).

kompanijama ovlaštenim za otkup potraživanja, kao i trajnim otpisom nekvalitetnih potraživanja. Posljedično, kod većine

Tabela 5.1 : Krediti preduzećima, ročna i valutna struktura ostatka duga

u hiljadama KM

Ročnost	Ostatak duga i dospjela nenačplaćena glavnica					UKUPNO
	BAM	EUR	CHF	USD	KWD	
do 1 godine	423.157	211.499	0	79.747	0	714.403
1 do 3 godine	856.063	483.497	0	23.148	0	1.362.709
3 do 5 godina	673.670	782.962	215	0	66	1.456.913
5 do 10 godina	1.194.469	2.179.214	284	0	967	3.374.933
preko 10 godina	373.555	895.467	275	473	0	1.269.771
UKUPNO	3.520.915	4.552.639	774	103.368	1.032	8.178.729

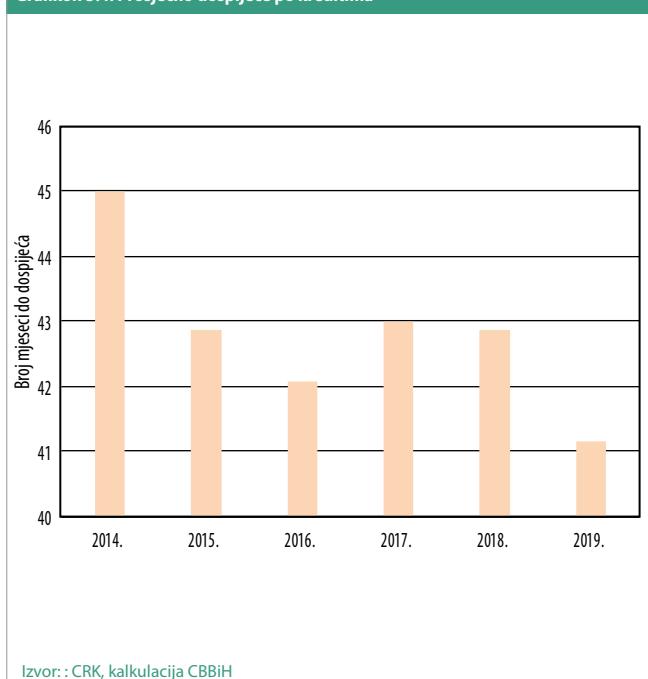
Izvor: CRK

Prosječno ponderisano dospjeće kredita¹⁸ u sektoru preduzeća, izračunato prema preostaloj ročnosti, na kraju 2019. godine iznosi 41,1 mjesec i u odnosu na prethodnu godinu kraće je za 1,7 mjeseci (grafikon 5.4).

banaka u sistemu zabilježen je niži nivo kreditnog rizika koji proizlazi iz poslovanja sa sektorom preduzeća. Posmatrajući kvalitet kreditnog portfolija po djelatnostima, u skoro svim grupama ekonomskih djelatnosti registrovano je smanjenje nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima u 2019. godini, izuzev u djelatnostima *hotelijerstvo i ugostiteljstvo i poslovanje nekretninama*.

U sektoru preduzeća u 2019. godini, pored registrovanog smanjenja nekvalitetnih kredita, registrovana je i manja stopa defaulta u odnosu na prethodnu godinu, što ukazuje na slabljenje kreditnog rizika. Stopa defaulta u 2019. godini u sektoru preduzeća iznosila je 1,01%, što je za 75 baznih poena manje u odnosu na prethodnu godinu. Kod većine banaka u sistemu došlo je do slabljenja kreditnog rizika. Evidentan je višegodišnji trend poboljšanja urednosti u otplati kredita preduzeća, čemu u prilog govori i kontinuirano smanjenje broja kreditnih partija koje prelaze iz kvalitetnih u nekvalitetne.

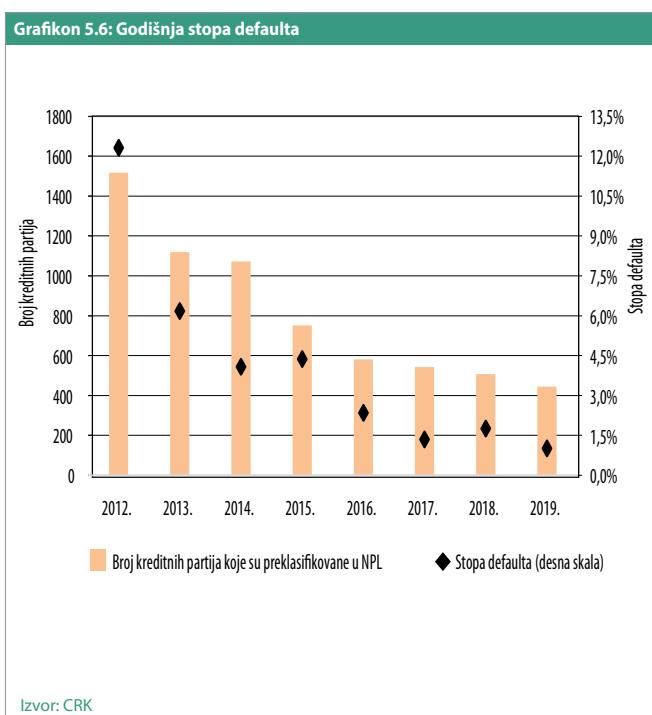
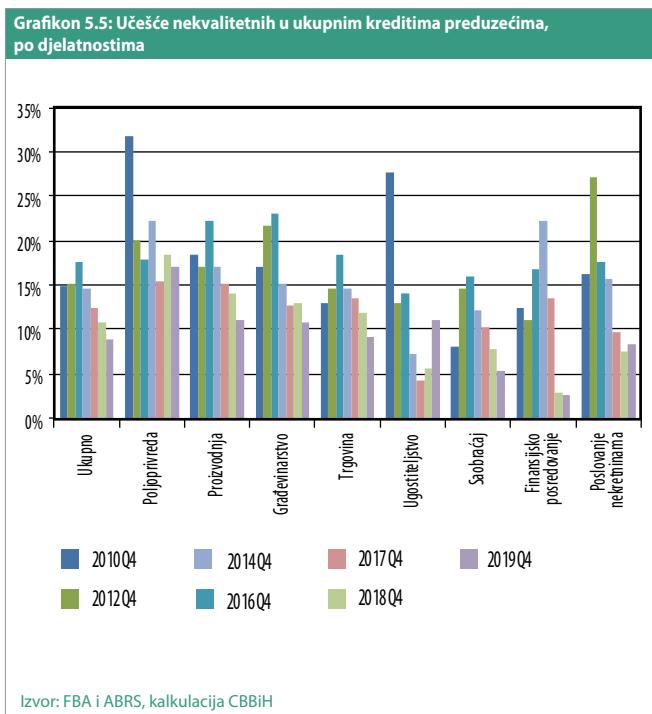
Grafikon 5.4: Prosječno dospjeće po kreditima

Izvor: CRK, kalkulacija CBBiH

Kreditni rizik sektora preduzeća u 2019. godini je smanjen, iako i dalje postoji relativno visok nivo nekvalitetnih kredita ovog sektora u bilansima pojedinih banaka. Udio nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima u sektoru preduzeća na kraju 2019. godine iznosio je 8,77%. Nekvalitetni krediti u 2019. godini manji su za 2,03% u odnosu na prethodnu godinu. U prethodnim periodima poduzimane su aktivnosti u bankama na rješavanju problema nekvalitetnih kredita prodajom dijela portfolija nekvalitetnih kredita

¹⁸ Prilikom računanja prosječnog dospjeća kredita korišteni su podaci o kreditima na kraju godine koje komercijalne banke izvještavaju u CRK. Prosječno dospjeće kredita na kraju svake godine izračunato je kao ponderisani prosjek preostalog dospjeća, gdje je kao ponder korišten ostatak duga po svakom pojedinčnom kreditu.

Zbog izbijanja pandemije koronavirusa početkom 2020. godine, očekuje se značajnije smanjenje rasta bruto dodane vrijednosti, upravo u djelatnostima koje su u 2019. godini zabilježile značajni rast. Tako su najviše pogodjene djelatnosti *hotelijerstvo i ugostiteljstvo, prevoz putnika i zabava i kreativna industrija*. Usljed smanjenja potražnje glavnih vanjskotrgovinskih partnera BiH, Njemačke i Italije, te zbog pada uvoza iz Kine, preduzeća čije poslovanje u značajnoj mjeri zavisi od vanjskotrgovinske razmjene (oblasti koje zavise

od lanca snabdijevanja u hemijskoj, automobilskoj i tekstilnoj industriji) počela su se susretati s problemima u poslovanju već od kraja 2019. godini. Ova preduzeća dodatno će biti pogođena u 2020. godini, imajući u vidu značajno smanjenje izvoza i uvoza u uslovima snažnog makroekonomskoga šoka izazvanog pandemijom koronavirusa u 2020. godini. Usporavanje ekonomske aktivnosti u zemljama glavnim vanjskotrgovinskim partnerima, imaće negativan uticaj na poslovanje preduzeća iz najznačajnijih djelatnosti C (*prerađivačka industrija*) i G (*trgovina na veliko i malo*). Posljedično, predviđa se smanjenje potražnje za kreditima iz ovih oblasti, što će dodatno uticati na kreditiranje preduzeća, imajući u vidu da se čitav bankarski sektor oslanja na kreditiranje upravo iz djelatnosti prerađivačke industrije i trgovine.

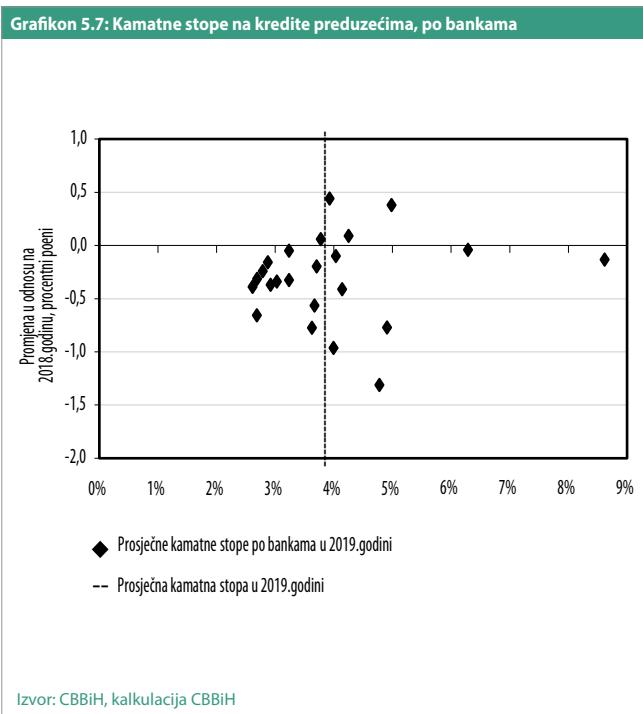
Postepeno, spomenuti negativni uticaji prenose se na sve druge djelatnosti te se očekuje porast stope *defaulta* i nekvalitetnih kredita u svim djelatnostima, a naročito nakon isteka privremenih mjera koje su donesena na svim nivoima vlasti u BiH u cilju stabilizacije privrede i ublažavanja negativnih ekonomskih posljedica pandemije koronavirusa.

Poredeći s prethodnom godinom, izloženost sektora preduzeća valutnom riziku nije se značajnije mijenjala. Valutni rizik u postojećem monetarnom režimu ne predstavlja značajan izvor rizika po poslovanje preduzeća. Dug preduzeća po osnovu klasičnih kredita denominovan ili indeksiran u euro valuti, na kraju 2019. godine iznosi 55,7% od ukupnih potraživanja banaka od sektora preduzeća. U odnosu na prethodnu godinu, njihovo učešće je smanjeno za 4,8 procenatnih poena. Istovremeno, povećano je učešće kredita odobrenih u domaćoj valuti za 5,0 procenatnih poena, te je na kraju 2019. godine ostatak duga po osnovu ovih kredita činio 43% ukupne zaduženosti sektora preduzeća. Učešće duga denominovanog u ostalim valutama iznosi svega 1,2% i bilježi blago smanjenje u odnosu na prethodnu godinu. Posmatrano po kategorijama ročnosti, u kategoriji ročnosti do 1 godine i od 1 do 3 godine najveći dio duga, kao i prethodne godine denominovan je u KM valuti, dok u svim ostalim kategorijama ročnosti najveći dio duga je denominovan u euru.

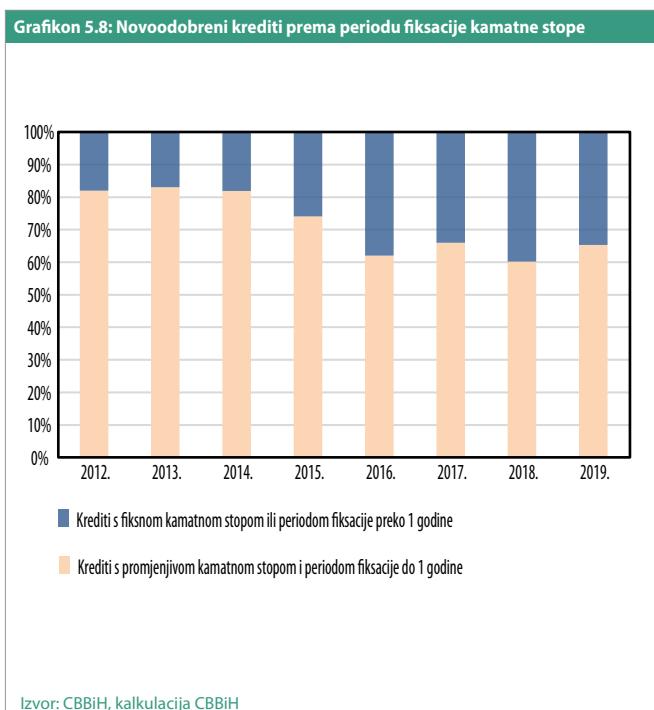
Trend snižavanja kamatnih stopa na novoodobrene kredite u sektoru nefinansijskih preduzeća nastavljen je i tokom 2019. godine. Prema podacima CBBiH, prosječna kamatna stopa¹⁹ u sektoru nefinansijskih preduzeća u 2019. godini je iznosila 3,43% i u odnosu na prethodnu godinu niža je za 0,37%. Izuzimajući četiri banke, kod svih ostalih banaka u

¹⁹ Zvanične kamatne stope se redovno objavljaju na web stranici CBBiH, a za analitičke potrebe vrši se kalkulacija, odnosno, ponderisanje kamatnih stopa obim odobrenih kredita iz svih kategorija.

sistemu, zabilježen je pad prosječne kamatne stope (grafikon 5.7). Prosječna kamatna stopa kretala se u rasponu od 2,69% do 8,62%. U 2019. godini prosječna kamatna stopa na novoodobrene kredite u domaćoj valuti nešto je niža u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 3,34%. Prosječna kamatna stopa na novoodobrene kredite indeksirane u stranoj valuti, takođe je smanjena u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 2,25%. Na pad kamatnih stopa na domaćem bankarskom tržištu, prvenstveno su uticali povoljni finansijski uslovi na međunarodnim tržištima i dalje niski troškovi finansiranja banaka. Pad kamatnih stopa takođe se može povezati s konkurenčijom između banaka na domaćem bankarskom tržištu i visokim nivoom likvidnosti. Izvjesno je da će banke zadržati politiku niskih aktivnih kamatnih stopa sve dok budu u mogućnosti amortizirati pritisak na neto kamatne marže iz operativnih prihoda, u povoljnim uslovima zaduzivanja na međunarodnim tržištima.

Tokom 2019. godine došlo je do povećanja izloženosti kamatnom riziku sektora preduzeća, uslijed nešto intenzivnijeg kreditnog zaduženja uz promjenjivu kamatnu stopu. Nakon što je 2017. godine prvi put zaustavljen višegodišnji pad udjela ovih kredita, ponovo je u 2019. godini došlo do povećanja udjela kredita s promjenjivom kamatnom stopom i periodom fiksacije do 1 godine. U strukturi novoodobrenih kredita u 2019. godini, udio kredita s promjenjivom kamatnom stopom odnosno inicijalnim periodom fiksacije kamatne stope do 1 godine iznosi 65% i veći je za 5,3% u odnosu na prethodnu godinu (grafikon 5.8).

6. Finansijski posrednici

Blagi rast ekonomске aktivnosti u zemlji povoljno je uticao na jačanje stabilnosti i oporavak poslovanja finansijskog sistema u BiH. Ukupna aktiva finansijskih posrednika tokom 2019. godine nastavila je bilježiti rast, pri čemu i dalje dominantan uticaj na porast aktive ima bankarski sektor (tabela 6.1).

Tabela 6.1: Vrijednost imovine finansijskih posrednika

Ročnost	2017.		2018.		2019.	
	Vrijednost, milioni KM	Učešće, %	Vrijednost, milioni KM	Učešće, %	Vrijednost, milioni KM	Učešće, %
Banke ¹⁾	27.248,8	88,3	29.854,2	88,5	32.508,2	88,7
Lizing kompanije ¹⁾	260,2	0,8	297,2	0,9	323,7	0,9
Mikrokreditne organizacije ¹⁾	788,7	2,6	887,5	2,6	991,0	2,7
Investicijski fondovi ²⁾	846,9	2,7	887,3	2,6	852,1	2,3
Društva za osiguranje i reosiguranje ³⁾	1.717,2	5,6	1.818,7	5,4	1.966,9	5,4
UKUPNO	30.861,7		33.744,8		36.641,9	

Izvor:

1 - FBA i ABRS

2 - Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS

3 - Entitetske agencije za nadzor osiguravajućih društava, Agencija za osiguranje u BiH

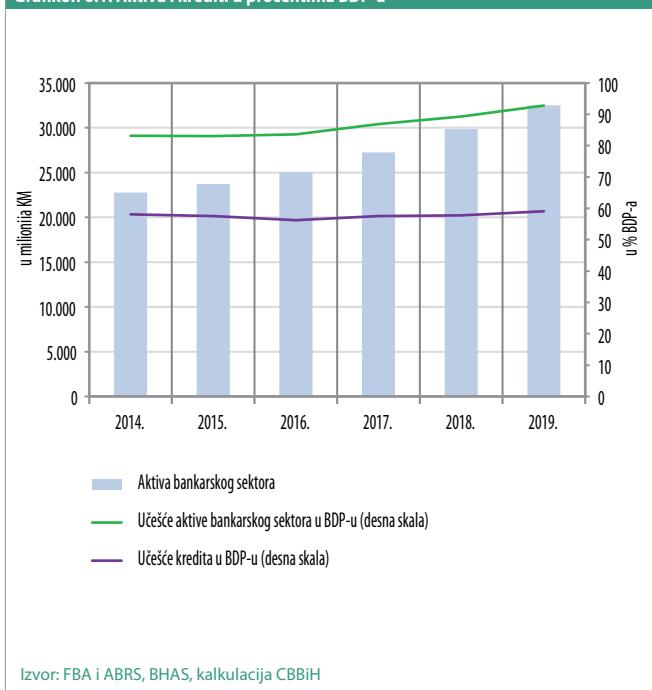
Kalkulacija CBBiH

6.1. Bankarski sektor

U 2019. godini u bankarskom sektoru BiH je zabilježen nastavak pozitivnih trendova iz prethodne godine i slabljenje rizika po finansijsku stabilnost koji proizilaze iz bankarskog sektora. Pobiljanisusvi indikatori finansijskog zdravlja, aktivne kamatne stope su blago padale uslijed povoljnih uslova finansiranja banaka, pri čemu je zabilježena umjerena kreditna aktivnost. Dobre kapitalne pozicije banaka, trebale bi omogućiti bankama da budu ključni aktor u ublažavanju negativnih posljedica na bh. ekonomiju u narednom periodu. Može se ocijeniti da ročna struktura izvora finansiranja trenutno predstavlja jedan od ključnih rizika po finansijsku stabilnost.

U 2019. godini aktiva bankarskog sektora ostvarila je rast koji je na godišnjem nivou iznosio 8,9%, pri čemu se rast bilanse sume blago usporio u odnosu na prethodnu godinu (grafikon 6.1). Pod uticajem rasta kreditne aktivnosti, koja je zajedno sa rastom likvidne aktive najviše doprinijela rastu imovine bankarskog sektora, aktiva bankarskog sektora izražena u procentima BDP-a dostigla je najveći zabilježeni nivo od 92,8% na kraju 2019. godine.

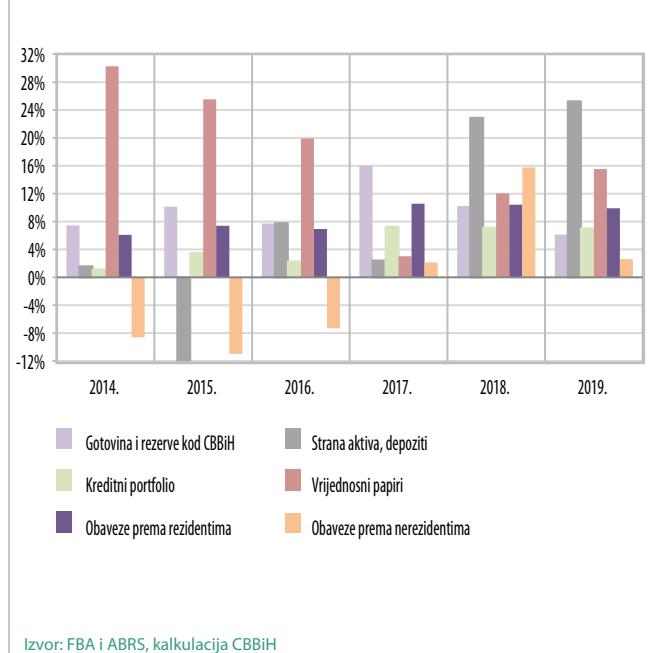
Grafikon 6.1: Aktiva i krediti u procentima BDP-a

Kao i prethodnih godina, snažan rast depozita domaćih rezidentnih sektora te rast kreditnog portfolija i likvidnih instrumenata obilježili su ključna kretanja u bilansima banaka u 2019. godini. Poslovanje u okolnostima niskih kamatnih stopa uticalo je na prilagođavanje poslovnih modela banaka. Kreditna aktivnost banaka u 2019. godini najviše je bila usmjerena prema sektoru stanovništva u kojem se zadržavaju

nešto veće kamatne stope te prema sektoru privatnih nefinansijskih preduzeća u okviru kojeg je primjetno pojačano kratkoročno kreditiranje privrede. Rast portfolija vrijednosnih papira u najvećoj mjeri ostvaren je povećanjem investicija u entitetske vrijednosne papire. Snažan rast depozita domaćih rezidentnih sektora, pretežno kraće ročnosti, uticao je na rast svih likvidnih stavki aktive. Promjene u poslovnim modelima banaka u određenoj mjeri dovele su i do promjena u strukturi likvidne aktive. U nastojanju da minimiziraju troškove negativne naknade na višak sredstva iznad obavezne rezerve, banke su jedan dio viška likvidnih sredstava s računa rezervi kod CBBiH preusmjerile na račune kod inostranih banaka, a primjetan je i trend rasta gotovine u trezorima banaka. Obaveze prema rezidentima nastavile su bilježiti dinamičan rast, dok je porast obaveza prema nerezidentima bio znatno niži nego u prethodnoj godini (grafikon 6.2).

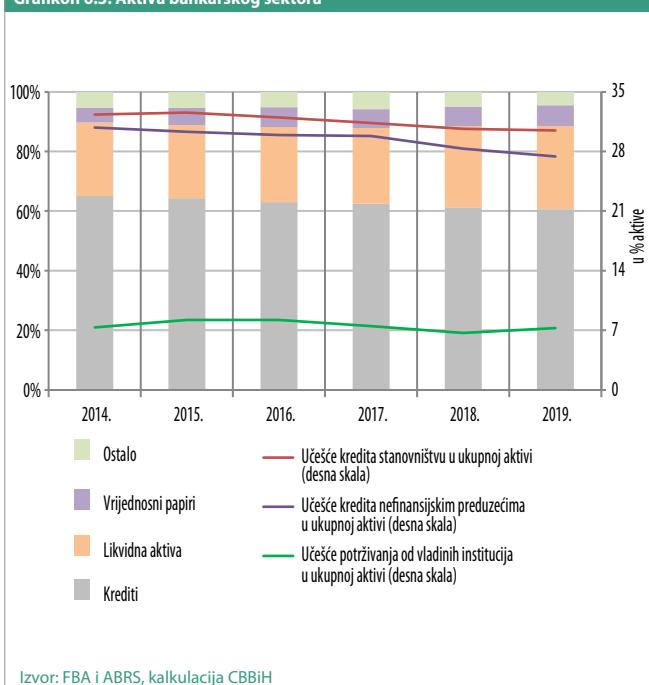
Grafikon 6.2: Promjene najvažnijih stavki bilansa bankarskog sektora

U 2019. godini ostvaren je umjereni kreditni rast koji je na godišnjem nivou iznosio 7%, pri čemu je intenzitet kreditne aktivnosti bio gotovo isti kao i prethodne godine. U toku 2019. godine banke su zabilježile rast kreditnog portfolija u iznosu od 1,35 milijardi KM. U strukturi aktive najveći rast u nominalnom iznosu ostvarili su ukupni krediti, s tim da se učešće kredita u ukupnoj aktivi nastavilo postepeno smanjivati i u ovoj godini (grafikon 6.3). Udio ukupnih kredita u aktivi bankarskog sektora iznosi 63,6% i niži je za 1,1 procentni poen u odnosu na prethodnu godinu. Stanje ukupnih kredita na kraju godine iznosilo je 20,7 milijardi KM, a od ukupnih kredita 9,9 milijardi KM ili 47,9% odnosi se na kredite stanovništvu, 8,9 milijardi KM ili 43,1%

na kredite plasirane privatnim nefinansijskim poduzećima, dok se na kredite vladinim institucijama odnosi 843,3 miliona KM ili 4,1%. U 2019. godini kreditna aktivnost u sektoru nefinansijskih poduzeća je blago intenzivirana u odnosu na prethodnu godinu i ostvarena je godišnja stopa kreditnog rasta od 5,3%. Uprkos tome, nastavljeno je smanjenje učešća kredita plasiranih nefinansijskim poduzećima u ukupnoj aktivi, koje na kraju 2019. godine iznosi 27,4% i niže je za 93 b.p. u odnosu na prethodnu godinu. Isto tako, u sektoru stanovništva zabilježeno je blago jačanje kreditne aktivnosti te je ostvaren veći kreditni rast nego u prethodnoj godini (8,5% na godišnjem nivou), ali je učešće ovih kredita u ukupnoj aktivi takođe blago smanjeno i iznosi 30,5%.

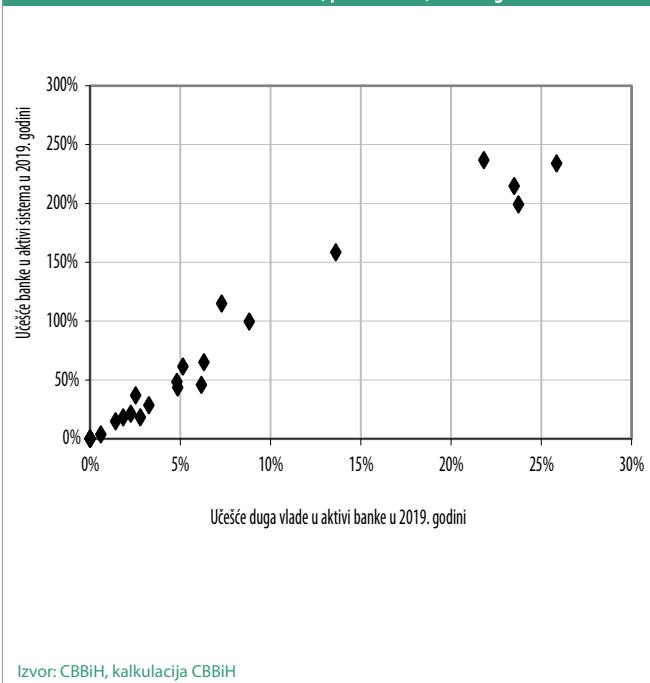
Grafikon 6.3: Aktiva bankarskog sektora

U 2019. godini ponovo se povećala izloženost bankarskog sektora prema sektoru vlade, ali se još uvijek nalazi na umjerenom nivou i nije skoncentrisana u malom broju banaka. Ukupna izloženost bankarskog sektora prema sektoru vlade na kraju 2019. godine iznosila je 2,36 milijardi KM i veća je za 364,4 miliona KM (18,3%) u odnosu na prethodnu godinu. Banke su u 2019. godini povećale izloženost prema sektoru vlade najvećim dijelom po osnovu kupovine entitetskih vrijednosnih papira, a zabilježeno je i povećanje kreditnih plasmana vladinim institucijama te je udio vladinog duga u ukupnoj aktivi bankarskog sektora dostigao nivo od 7,2% (grafikon 6.3). Na nivou cjelokupnog bankarskog sistema,

izloženost ka sektoru vlade na kraju 2019. godine je bila na nivou od 66,6% regulatornog kapitala bankarskog sistema²⁰. Na grafikonu 6.4 prikazana je pojedinačna izloženost banaka prema svim nivoima vlasti u BiH, uključujući i vanbudžetske fondove i fondove socijalne zaštite²¹. Iz grafikona se može uočiti da pojedine banke imaju visoku izloženost ka sektoru vlade, relativno blizu maksimalne dozvoljene granice. U okolnostima niskih kamatnih stopa banke koje imaju volatilne i relativno skromne stope povrata na prosječnu aktivi i kapital, nastoje na osnovu povećanog finansiranja sektora vlade stabilizovati zarade. Prilagođavanje poslovnih modela banaka koje se temelji na povećanom finansiranju sektora vlade jača povezanost bankarskog sektora s vladinim sektorom. Iako se rizici koji potiču iz fiskalnog sektora u BiH nalaze na relativno niskom nivou, uslijed negativnih ekonomskih posljedica pandemije koronavirusa može se očekivati akumulisanje neravnoteža i u vladinom sektoru, što povećava ranjivost ovih banaka s obzirom na značajnu koncentraciju izloženosti kreditnom i tržišnom riziku.

Grafikon 6.4: Izloženost ka sektoru vlade, po bankama, u 2019. godini

Likvidna aktiva nastavila se povećavati u 2019. godini i zabilježila je rast od 10,6% na godišnjem nivou, čime je udio likvidne u ukupnoj aktivi dostigao nivo od 29,3%. U okviru likvidnih stavki aktive najviše su se povećala sredstva na računima depozita kod ino banaka i to za 514,3 miliona KM ili 25,3% u odnosu na kraj prethodne godine. Saldo računa

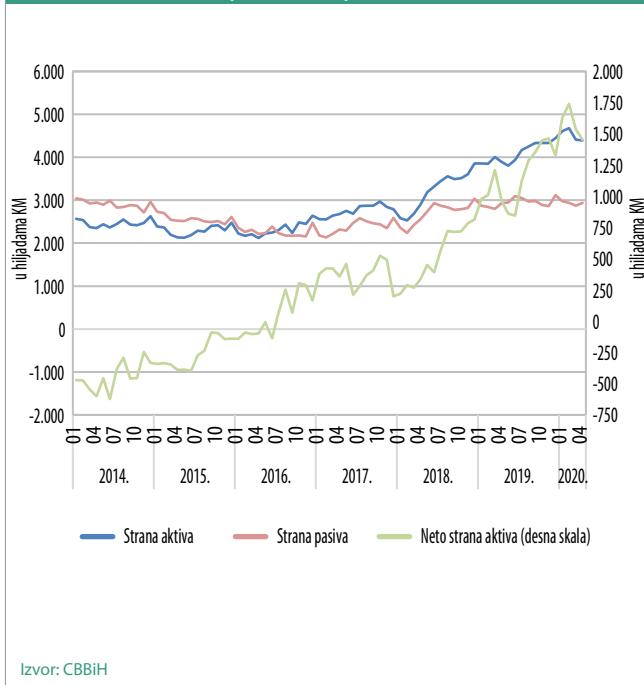
²⁰ Prema domaćim propisima, maksimalna dozvoljena izloženosti ka sektoru vlade iznosi do 300% regulatornog kapitala.

²¹ Podaci o pojedinačnim izloženostima banaka preuzeti iz monetarne i finansijske statistike CBBiH. U skladu s metodologijom MMF-a, podaci o entitetskim vrijednosnim papirima uključuju i vrijednosne papire javnih preduzeća.

rezervi²² zabilježio je povećanje u iznosu od 238,2 miliona KM ili 4,3%, dok se gotovina u trezorima povećala za 152,3 miliona KM ili 13,7% u odnosu na prethodnu godinu.

U 2019. godini zabilježen je blagi rast obaveza prema nerezidentima. Prema podacima CBBiH, strana pasiva bankarskog sektora zabilježila je porast u poređenju s krajem prethodne godine u iznosu od 79 miliona KM ili 2,6% (grafikon 6.5). Rast strane pasive bankarskog sektora ostvaren je pod uticajem rasta depozita i kreditnih obaveza prema ostalim nerezidentima, dok su obaveze prema direktnim stranim ulagačima ostale na približno istom nivou kao i prethodne godine, a obaveze prema sestrinskim pravnim licima su smanjene. Istovremeno strana aktiva komercijalnih banaka u toku 2019. godine ostvarila je dinamičniji rast u odnosu na stranu pasivu, zbog čega je neto strana aktiva nastavila bilježiti pozitivne vrijednosti i tokom 2019. godine. Višegodišnji trend razduživanja banaka prema većinskim stranim vlasnicima i povezanim društвima prvi put izjednačio je stranu pasivu sa stronom aktivom sredinom 2016. godine te su banke od tog perioda postale neto kreditori prema nerezidentima.

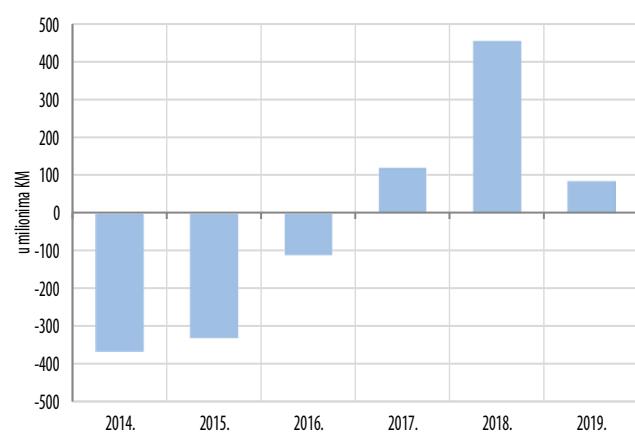
Grafikon 6.5: Strana aktiva i pasiva komercijalnih banaka

Bankarski sektor BiH je u 2019. godini zabilježio neto priliv u iznosu od 88 miliona KM (grafikon 6.6). Kao što je već spomenuto, rast strane pasive ostvaren je u najvećoj mjeri po osnovu priliva od depozita ostalih nerezidenata. Ovakvo kretanje strane pasive u toku godine, gdje su obaveze prema većinskim stranim vlasnicima zadржale stabilan nivo, a obaveze

prema povezanim društвima smanjene za 99 miliona KM ili 12%, ukazuje da se trenutna struktura kreditne aktivnosti u najvećoj mjeri finansira iz domaćih izvora. U prilog ovoj tvrdnji ide i pojačano kratkoročno kreditiranje privrede u 2019. godini, a koje bankama, u uslovima niskih kamatnih stopa, omogućuje brže prilagođavanje ukoliko dođe do promjena na tržištu odnosno rasta kamatnih stopa. Međutim, bitno je istaći da je struktura domaćih izvora još uvijek relativno nepovoljna, zbog čega postojeći nivo dugoročnih plasmana i depozita od nerezidenata daje značajan doprinos očuvanju stabilnosti izvora.

Grafikon 6.6: Tokovi strane pasive u bankarskom sektoru

Izvor: CBBiH

Tekstni okvir 5: Mrežna analiza preljevanja sistemskih rizika

Svrha analize mrežne strukture u bankarskom sektoru BiH je procjena intenziteta potencijalnih šokova uslijed međusobne povezanosti, kao i prekogranične izloženosti domaćih komercijalnih banaka. Analiza je provedena na osnovu podataka na dan 31.12.2019. godine i to u dva pravca, kao: analiza međusobnih bilansnih izloženosti 23 komercijalne banke, uz simulaciju propasti svake od njih i analiza prekogranične izloženosti domaćih komercijalnih banaka prema bankarskom i javnom sektoru 36 zemalja²³.

U analizi mrežne strukture fokus je na kreditnom riziku, a glavna pretpostavka u pogledu kreditnog šoka je maksimalni gubitak po osnovu neizmirenja obaveza, odnosno gubitak cijelokupnog iznosapotraživanja. Kaouslovpostojanja međubankarske zaraze

²² Iz podataka je isključena Razvojna banka Federacije BiH.

²³ U analizu nisu uvršteni iznosi potraživanja i obaveza komercijalne banke prema nekoj od zemalja ukoliko isti čine manje od 1% ukupnog regulatornog kapitala te banke.

uzeta je situacija kada gubici prelaze dio regulatornog kapitala iznad iznosa kojim se ispunjava regulatorni minimum stope adekvatnosti kapitala, što bi dovelo do pada stope adekvatnosti kapitala pojedinačne banke ispod propisanog nivoa od 12%. Osnovni nalaz analize predstavlja broj potkapitalizovanih banaka proistekao uslijed neizmirenja obaveza pojedinačnih banaka ili određenog stranog bankarskog sistema. Banka se smatra potkapitalizovanom u slučaju pada stope adekvatnosti kapitala ispod minimalnog regulatornog zahtjeva.

Nalazi analize međubankarske izloženosti pokazuju da izloženosti na nivou sistema i rizici finansijske zaraze na domaćem međubankarskom tržištu nisu veliki, ni pored rasta međubankarskih izloženosti u odnosu na kraj 2018. godine. Prema podacima agencija za bankarstvo, ukupne međubankarske izloženosti komercijalnih banaka u BiH na dan 31.12.2019. su iznosile 107,3 miliona KM i veće su za 14,6% u odnosu na kraj 2018. godine. Iznos ukupnih međubankarskih izloženosti komercijalnih banaka čini 2,93% ukupnog regulatornog kapitala bankarskog sektora, odnosno svega 0,33% ukupne aktive.

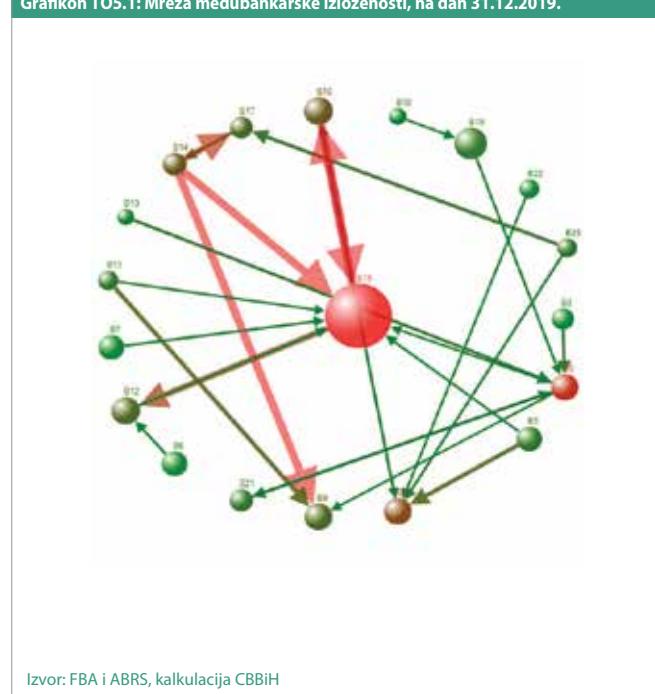
Mreža međubankarskih izloženosti u bankarskom sektoru BiH, prikazana na grafikonu TO 5.1, nije izrazito gusta, s obzirom da su na grafikonu prikazane samo međubankarske obaveze i potraživanja banaka na jedan određeni dan, dok prosječan obim prekonočnih transakcija između pojedinih domaćih banaka nije bilo moguće uključiti u analizu.

Veličina krugova na grafikonu TO 5.1., koji predstavljaju banke u bankarskom sektoru BiH, određena je iznosom ukupne aktive. Iznos međubankarskih izloženosti se prikazuje kroz debljinu veza te kroz njihovu boju, koja je prikazana u spektru od zelene do crvene. Što su veze deblje i imaju intenzivniju crvenu boju, to su bilateralna potraživanja i obaveze između banaka veća. Boja krugova ukazuje na broj veza banke s drugim bankama. Takođe je prikazana u spektru od zelene do crvene boje. Banke označene jačom crvenom bojom povezane su s većim brojem banaka u domaćem bankarskom sektoru.

Kao i u slučaju mrežne analize provedene godinu dana ranije, rezultati mrežne analize provedene na osnovu podataka s kraja 2019. godine ne ukazuju na veće prijetnje po kapitalizovanost drugih banaka koje proizlaze iz međubankarskih izloženosti. Uslijed kreditnog šoka, uz pretpostavku da bi zbog neizmirivanja obaveza jedne banke druga banka imala gubitak u iznosu od 100% svojih potraživanja prema nesolventnoj banci, nijednoj banci ne bi bila narušena adekvatnost kapitala. Rezultati analize nisu bitno drugačiji ni ako se, pored kreditnog šoka, u analizu uključi i šok finansiranja. Ukoliko se za ovaj šok kao osnovna prepostavka uzme gubitak od 50% iznosa izloženosti uslijed prestanka finansiranja koje nije moguće supstituisati, nalazi analize takođe ne ukazuju da bi se neka od banaka našla u ozbilnjijim problemima i da bi bila ugrožena njena kapitalizovanost. Pored male međubankarske izloženosti, na ovako povoljne rezultate analize najveći uticaj ima dobra kapitalizovanost banaka, koja je u odnosu na kraj 2018. godine dodatno poboljšana u većini banaka u sektoru. Takođe, za razliku od prethodne godine kada jedna banka nije ispunjavala propisanu stopu adekvatnosti kapitala, na kraju 2019. godine sve banke u sektoru su bile adekvatno kapitalizovane.

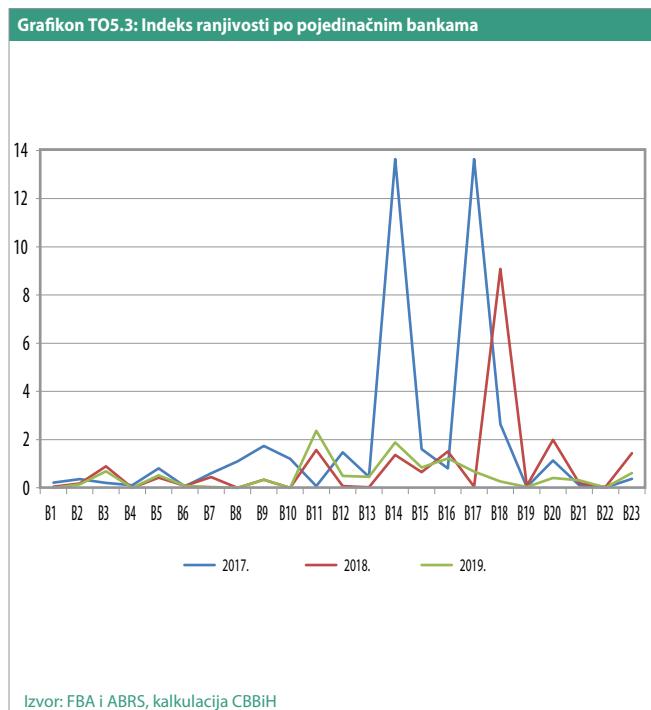
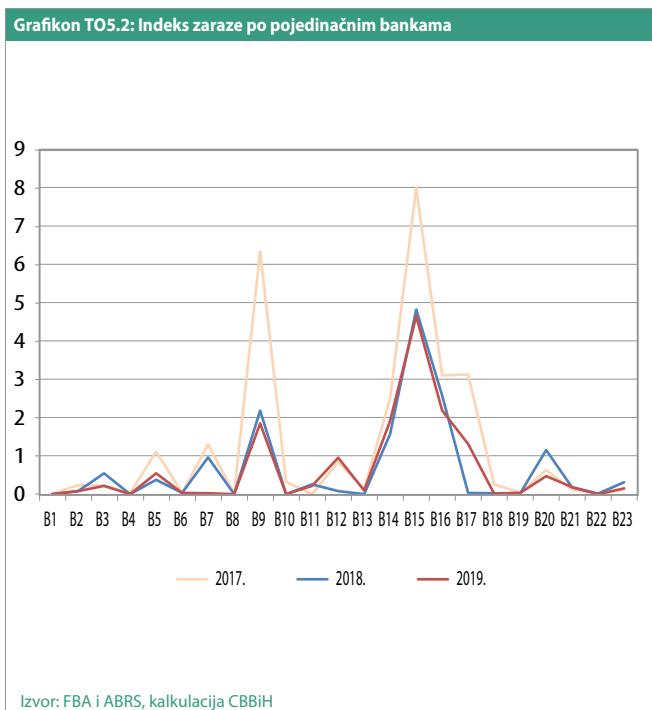
Na manje rizike u odnosu na dvije prethodne godine ukazuju indeks zaraze i indeks ranjivosti (grafikoni TO 5.2 i TO 5.3). Indeks zaraze²⁴ je kod većine banaka manji u odnosu na kraj 2017. i 2018. godine, što ukazuje na manji značaj pojedinačnih banaka za ostale banke u sektoru, čime se smanjuje prosječni postotak gubitka banaka uslijed eventualne propasti jedne banke.

Grafikon TO5.1: Mreža međubankarske izloženosti, na dan 31.12.2019.

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

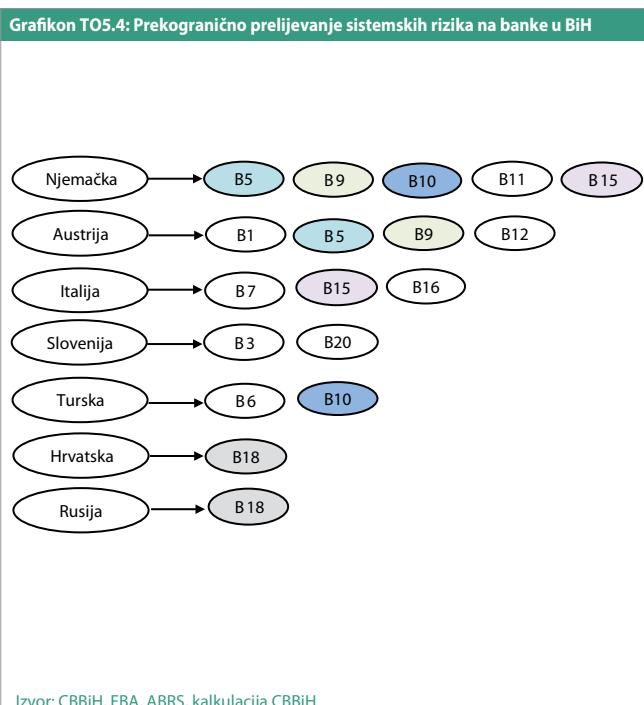
²⁴ Indeks zaraze ukazuje na značaj jedne banke po ostale banke u sektoru, odnosno pokazuje koliki je prosječni procenat gubitka drugih banaka uslijed eventualne propasti ove banke.

Indeks ranjivosti²⁵ pokazuje znatno manju osjetljivost većine banaka u sektoru u slučaju nastupanja nesolventnosti drugih banaka u odnosu na kraj 2018., a posebno u odnosu na kraj 2017. godine. Tri banake koje su na kraju jedne od proteklih dvije godine imale izuzetno visok indeks ranjivosti znatno su poboljšale svoju kapitalnu osnovu i uz nešto manje izloženosti prema ostalim bankama u sektoru smanjile svoju osjetljivost prema drugim bankama. Kod nekoliko banaka koje u odnosu na kraj prethodne godine imaju veći indeks ranjivosti nije došlo do značajnijeg porasta prosječnog procenta gubitka uslijed eventualne propasti svih drugih banaka u sektoru.

Kako bi se identificirali strani bankarski sistemi od sistemskog značaja za banke u BiH provedena je i mrežna analiza prekogranične povezanosti. Kao i u prethodne dvije godine, u analizu su uključena dva šoka: kreditni šok i šok finansiranja, a pretpostavke su identične onima koje su korištene u analizi međubankarskih povezanosti. Analiza prekogranične povezanosti je ukazala da veći rizik zaraze proizlazi iz prekograničnih izloženosti nego uslijed izloženosti na domaćem međubankarskom tržištu. Rezultati analize pokazuju da bi veliki šokovi u nekoliko zemalja prema kojima banke iz BiH imaju značajne izloženosti mogli imati direktnе efekte zaraze po pojedine banke u BiH, međutim poređenjem rezultata analize s rezultatima iz prethodne dvije godine zabilježena je manja osjetljivost banaka na prekogranične šokove, te nije bilo indirektnih efekata zaraze. Eventualni veliki šokovi u sedam zemalja bi se mogli preliti na jednu ili više banaka u BiH. Preljevanje rizika iz Njemačke, Austrije i Italije ključni je rizik prekogranične finansijske zaraze po banke u BiH, dok značajne izloženosti pojedinih banaka postoje i prema Sloveniji i Turskoj. Analiza je pokazala da bi pet banaka imalo značajnije izloženosti prema dvije zemlje (grafikon TO5.4). Za razliku od mrežne analize provedene na osnovu podataka sa 31.12.2018. godine, tri banake nisu zabilježile osjetljivost na šokove iz Austrije, dvije banake nisu iskazale osjetljivost na šokove iz Njemačke i po jedna banka manje je imala probleme s kapitalom uslijed šokova u Italiji, Sloveniji i Hrvatskoj. Takođe, eventualni šokovi u osam zemalja nisu pogodili banku koja je u 2018. godini bila potkapitalizovana.

²⁵ Indeks ranjivosti pokazuje koliko je banka osjetljiva u slučaju nesolventnosti drugih banaka, odnosno predstavlja prosječni procenat gubitka uslijed propasti svih drugih banaka u sektoru.

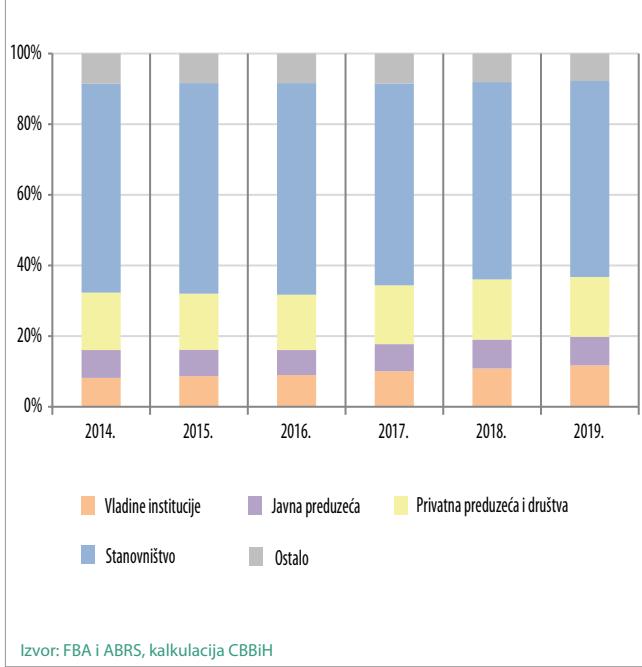
Izvor: CBBiH, FBA, ABRS, kalkulacija CBBiH

Manja osjetljivost banaka, koja proizlazi iz međubankarskih izloženosti, kao i manja osjetljivost na prekogranične šokove, te nepostojanje indirektnih efekata zaraze, u prvom redu je rezultat bolje kapitalizovanosti banaka u 2019. godini. Lako mrežnom analizom nije identifikovan rizik širenja zaraze kroz sistem, već isključivo rizici uslijed prekograničnih izloženosti po pojedinačne banke, koji se ne bi prelili na druge banke, ne treba zanemariti da se među bankama koje su osjetljive na šokove iz pojedinih zemalja, zbog svoje velike povezanosti prvenstveno s bankom majkom i sestrinskim kompanijama, nalazi i nekoliko većih banaka u sektoru. Takođe, pri ocjeni rizika koji proizlaze iz međubankarske i prekogranične izloženosti u narednim periodima u obzir treba uzeti i rast rizika u zemlji i inostranstvu u 2020. godini uslijed pandemije koronavirusa, uslijed čega se, u zavisnosti od intenziteta preljevanja rizika iz realnog u finansijski sektor, mogu očekivati i pojačani pritisci na kapitalizovanost banaka.

U 2019. godini nastavljen je dinamičan rast depozita domaćih rezidentnih sektora. Ukupni depoziti na kraju godine iznosili 23,83 milijarde KM i u odnosu na kraj 2018. godine zabilježili su porast od 9,8%. U strukturi ukupnih depozita najznačajniji su depoziti stanovništva, koji su na kraju godine iznosili 13,2 milijarde KM i zabilježili porast u iznosu od 1,1 milijardu KM ili 9,1%. Uz rast depozita stanovništva, evidentan je i porast depozita vladinih institucija i privatnih preduzeća koji su i ovoj godini povećali svoje učešće u ukupnim depozitima (grafikon 6.7). Prema podacima CBBiH, na kraju 2019. godine depoziti na transakcijskim računima i depoziti po viđenju učestvuju sa 30,4% i 26,4% u ukupnim depozitima stanovništava. Istovremeno, nastavlja se smanjivati učešće dugoročnih depozita u ukupnim depozitima stanovništva, sa

nivoa od 41,5%, koliko je iznosilo na kraju prethodne godine, na 39,5% na kraju 2019. godine. Depoziti stanovništva nastavili su višegodišnji trend rasta ponajviše zahvaljujući povećanju depozita na transakcijskim računima (604,6 miliona KM ili 17,7%) i depozita po viđenju (274,9 miliona KM ili 8,5%), ali je za razliku od prethodnih nekoliko godina u kojima je nivo oročenih depozita bio gotovo nepromijenjen, zabilježen rast i ove kategorije depozita. Plitko finansijsko tržište i slaba prisutnost institucionalnih investitora još uvijek ne pružaju mogućnost alterantivnog oblika investiranja za većinu stanovništva, zbog čega su oročeni depoziti nakon nekoliko godina ponovo počeli rasti uprkos padu pasivnih kamatnih stopa koji je nastavljen i u 2019. godini. Tako su na kraju godine oročeni dugoročni depoziti stanovništva iznosili 5,23 milijarde KM i povećali su se za 179,7 miliona KM ili 3,6% na godišnjem nivou.

Grafikon 6.7: Sektorska struktura depozita

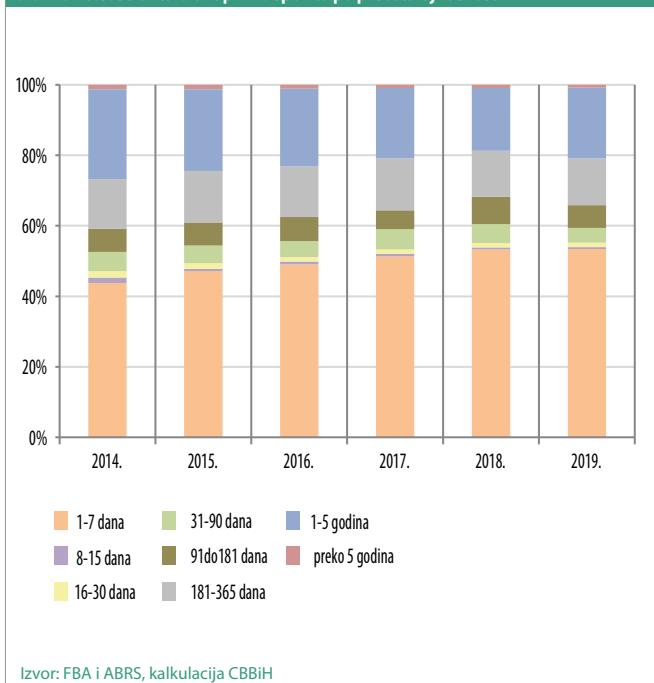
Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Zahvaljujući rastu oročenih depozita u 2019. godini, preostala ročnost ukupnih obaveza bankarskog sektora blago se poboljšala u odnosu na prethodnu godinu.

Kao rezultat dinamičnog rasta depozita na transakcijskim računima, depoziti s rokom dospijeća od 1 do 7 dana nastavili su rasti sedmu godinu uzastopno i na kraju 2019. godine čine 53,4% ukupnih depozita. Istovremeno, povećao se udio depozita s rokom dospijeća od 1 do 5 godina s nivoa od 17,9% koliko je iznosio na kraju prethodne godine na nivo od 20% na kraju 2019. godine, što je najviše pridonijelo poboljšanju ročne strukture depozita (grafikon 6.8). Na osnovu podataka s kraja 2019. godine, depoziti s preostalom ročnosti kraćom od godinu dana čine 79,2% ukupnih depozita te je udio ovih obaveza u ukupnim obavezama niži za 2,1 procentni poen

u odnosu na prethodnu godinu. Iako je u ovoj godini ročna struktura depozita blago poboljšana, još uvijek je prisutan rizik ročne transformacije kratkoročnih izvora u dugoročne plasmane. Nepovoljna struktura izvora sredstava može predstavljati ograničavajući faktor budućem kreditnom rastu, a naročito u trenutnim okolnostima snažne kontrakcije ekonomske aktivnosti izazvane pandemijom koronavirusa, gdje će za oporavak privredne aktivnosti i ekonomski rast biti neophodna podrška dugoročnog kreditiranja privrede.

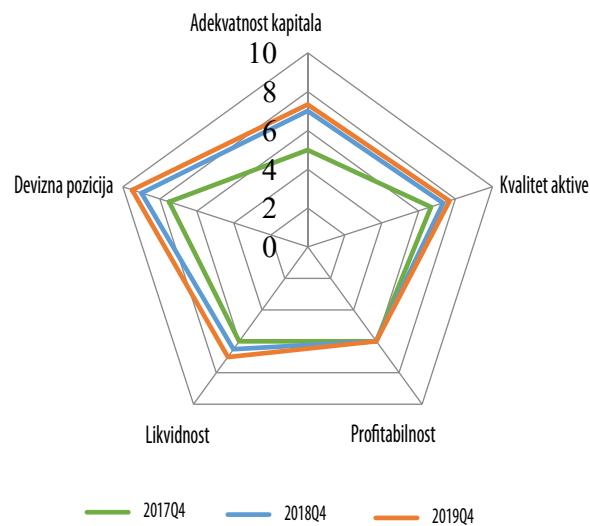
Grafikon 6.8: Struktura ukupnih depozita po preostaloj ročnosti

Ocjena stabilnosti bankarskog sektora sažeta je na dijagramu indikatora finansijskog zdravlja i prikazuje promjene glavnih indikatora na osnovu kojih se ocjenjuje adekvatnost kapitala, kvalitet aktive, profitabilnost, likvidnost i devizni rizik u bankarskom sektoru. Na dijagramu su prikazane ocjene za poslednju godinu i njihove vrijednosti za period s kojim se upoređuju, odnosno za prethodne dvije godine. Ocjena indikatora stabilnosti bankarskog sektora ukazuje da je bankarski sektor BiH stabilan i da je u 2019. godini povećao otpornost na rizike (grafikon 6.9). Sveukupna ocjena indikatora stabilnosti bankarskog sektora nalazi se na zadovoljavajućem nivou, pri čemu je zabilježeno poboljšanje indikatora u svim segmentima izuzev u segmentu profitabilnosti, u kojem je ocjena ostala na istom nivou kao i prethodne godine. U 2019. godini banke su poboljšale kapitalizovanost povećanjem osnovnog i regulatornog kapitala, čime se povećala apsorpcijska moć za potencijalne šokove, što će u novonastalim okolnostima

pandemije COVID-19 i njenih negativnih posljedica na cijelokupnu ekonomiju doprinijeti očuvanju stabilnosti bankarskog sektora BiH. Indikatori kvaliteta aktive nastavili su bilježiti petogodišnji trend poboljšanja na nivou sistema, a osjetnije poboljšanje kvaliteta kreditnog portfolija koje je prisutno u gotovo svim bankama u posljednje dvije godine uticalo je na poboljšanje ocjene u ovom segmentu. Indikatori profitabilnosti zabilježili su tek blago poboljšanje u poređenju s prethodnom godinom, zbog čega je ocjena profitabilnosti ostala nepromijenjena. Visoke ocjene u segmentu likvidnosti, a naročito u segmentu devizne pozicije ukazuju da je bankarski sektor i dalje visoko likvidan te da je zbog aranžmana valutnog odbora devizni rizik minimalan. Zahvaljujući kontinuiranom smanjenju učešća indeksiranih i kredita u stranim valutama u ukupnim kreditima zabilježen je rast ocjene u segmentu devizne pozicije.

Grafikon 6.9: Dijagram indikatora finansijskog zdravlja bankarskog sektora

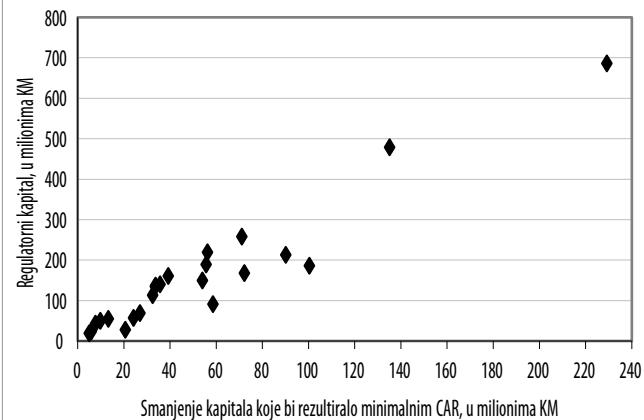

Ocjena stabilnosti za svaku varijablu zasnovana je na pojednostavljenoj standardizaciji nekoliko indikatora koji predstavljaju osnovu za kvantifikaciju sintetičke ocjene stepena stabilnosti različitih segmenata poslovanja bankarskog sektora. Da bi indikatori bili uporedivi, potrebno ih je prvo transformirati odnosno standardizirati, nakon čega se u zavisnosti od dobivene vrijednosti z-scora svakom indikatoru dodjeljuje ocjena u skladu sa relativnim položajem u odnosu na njegovu empirijsku distribuciju. Povećanje udaljenosti od središta dijagrama za svaku varijablu, odnosno viša ocjena ukazuje na porast stabilnosti u sistemu, dok ocjene koje su bliže središtu upozoravaju na porast rizičnosti ili smanjenje otpornosti bankarskog sektora i u skladu s tim i veću prijetnju stabilnosti.

Bankarski sektor BiH na kraju 2019. godine je adekvatno kapitalizovan i sve banke u sistemu ispunjavaju propisane regulatorne zahtjeve u pogledu adekvatnosti kapitala i stope finansijske poluge²⁶. Osnovni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku i regulatorni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku na kraju 2019. godine iznose 17,5% i 18% respektivno, dok stopa finansijske poluge na nivou bankarskog sektora iznosi 10,51%. Osnovni i regulatorni kapital zabilježili su rast u iznosu od 397,7 i 308,4 miliona KM, odnosno 12,6% i 9,2% u odnosu na kraj prethodne godine. Najveći pozitivan uticaj na visinu osnovnog i regulatornog kapitala imala je raspodjela dobiti iz prethodne godine u osnovni kapital, zatim prenos rezervi za kreditne gubitke formiranih iz dobiti u osnovni kapital te dokapitalizacija koju su u toku 2019. godine provele tri banke. Ukupan iznos izloženosti riziku iznosi 20,4 milijarde KM. Od ukupne izloženosti riziku na izloženosti ponderisane kreditnim rizikom odnosi se 17,63 milijarde KM ili 86,6% ukupne izloženosti riziku, izloženosti za tržišni rizik čine 372,1 milion KM ili 1,8% ukupne izloženosti riziku, a izloženosti riziku za operativni rizik čine 2,34 milijarde KM ili 11,8% ukupne izloženosti riziku.

Sve banke u sistemu su adekvatno kapitalizovane, s tim da bi u slučaju nekoliko manjih banaka relativno mala smanjenja regulatornog kapitala uslijed poslovnih aktivnosti banaka ugrozila ispunjavanje propisanog nivoa adekvatnosti kapitala (grafikon 6.10)²⁷. U pogoršanim makroekonomskim okolnostima izazvanim pandemijom koronavirusa očekuju se pritisci na kapitalizovanost bankarskog sektora, što bi u narednim periodima moglo ugroziti poslovanje banaka koje imaju znatno lošiju kapitalnu poziciju u odnosu na ostatak sistema. S druge strane, na grafikonu se uočava da bi većina banaka pri nepromijenjenom nivou rizične aktive mogla podnijeti značajno smanjenje regulatornog kapitala prije nego što bi im se CAR spustio na donju granicu regulatornog minimuma.

Grafikon 6.10: Efekat smanjenja regulatornog kapitala na CAR, Q4 2019.godine

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

U 2019. godini nastavljen je petogodišnji trend poboljšanja indikatora kvaliteta aktive na sistemskom nivou, pri čemu je osjetnije poboljšanje kvaliteta kreditnog portfolija prisutno u gotovo svim bankama u posljednje dvije godine. Udio nekvalitetne u ukupnoj aktivi na kraju 2019. godine iznosi 5,3%, što predstavlja sniženje od 1 procentnog poena u odnosu na kraj prethodne godine. Smanjenje nekvalitetne aktive na nivou sistema u najvećoj mjeri je rezultat trajnog otpisa aktive procijenjene kao gubitak i provedenih aktivnosti na naplati nekvalitetnih potraživanja. U 2019. godini banke su otpisale 110,9 miliona KM aktive i 14 miliona KM kamate procijenjene kao gubitak. Najveći dio nekvalitetne aktive čine nekvalitetna potraživanja koja su u 2019. godini zabilježila smanjenje u iznosu od 162,4 miliona KM (9,6%). Uz trajni otpis nekvalitetnih kredita, blagi ekonomski rast koji je zabilježen u 2019. godini i, još uvijek, povoljni uslovi finansiranja koji se ogledaju u nastavku pada kamatnih stopa, takođe, su manjim dijelom doprinijeli oporavku nekvalitetnih potraživanja. Prema podacima iz CRK, u toku 2019. godine 15,5 miliona KM kredita fizičkih lica i 4,5 miliona KM kredita pravnih lica je prešlo iz nekvalitetnih u kvalitetna potraživanja.

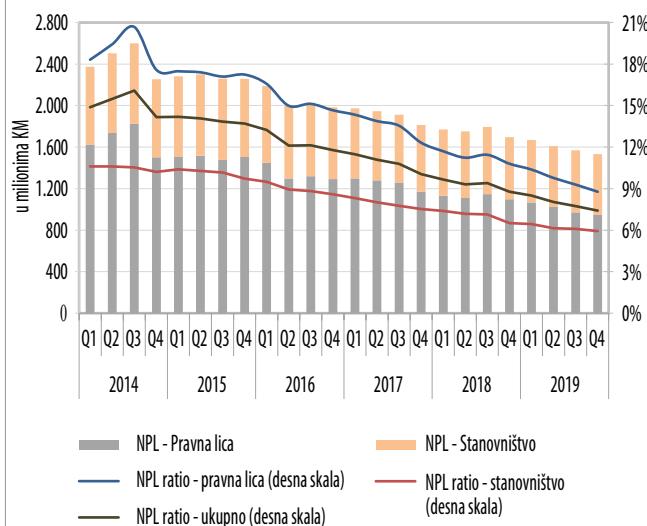
²⁶ Odlukama o izračunavanju kapitala banaka („Službene novine FBiH“, broj 81/17 i „Službeni glasnik RS“, broj 74/17) propisana je metodologija izračuna i regulatorni okvir za praćenje visine finansijske poluge. Banke su dužne da osiguraju i održavaju stopu finansijske poluge, kao odnos osnovnog kapitala i mjere ukupne izloženosti u iznosu od najmanje 6%. Ukupna izloženost predstavlja vrijednost izloženosti imovine bilansnih pozicija umanjениh za ispravke vrijednosti i vanbilansnih stavki umanjениh za rezerve za kreditne gubitke na koje se primjenjuju konverzijски faktori u skladu s nivojem rizika kojima su vanbilansne stavke izložene.

²⁷ Na grafikonu je prikazano za koliko bi se trebao smanjiti regulatorni kapital za svaku pojedinačnu banku, uz ukupni ponderisani rizik s kraja 2019. godine, da bi se stopa adekvatnosti kapitala spustila na regulatorni minimum od 12%.

Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima na kraju 2019. godine iznosio je 7,41% i zabilježio je sniženje od 1,36 procentnih poena u odnosu na prethodnu godinu. Pored smanjenja nekvalitetnih kredita, najveći pozitivan efekat na indikatore kvaliteta aktive imao je rast kreditne aktivnosti u 2019. godini. Ukupni krediti porasli su za 1,35 milijardi KM (7%). Prosječna pokrivenost nekvalitetnih kredita rezervisanjima na kraju 2019. godine na nivou bankarskog sektora iznosi 77%, te je nešto niža u odnosu na prethodnu godinu.

U 2019. godini nastavljen je trend smanjenja nekvalitetnih kredita u sektoru nefinansijskih preduzeća i stanovništva. U sektoru preduzeća, udio nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima iznosi 8,8% i manji je za 2 procentna poena u odnosu na prethodnu godinu, dok u sektoru stanovništva udio nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima iznosi 5,9% i manji je za 59 b.p. (grafikon 6.11).

Grafikon 6.11: Kvalitet kreditnog portfolija

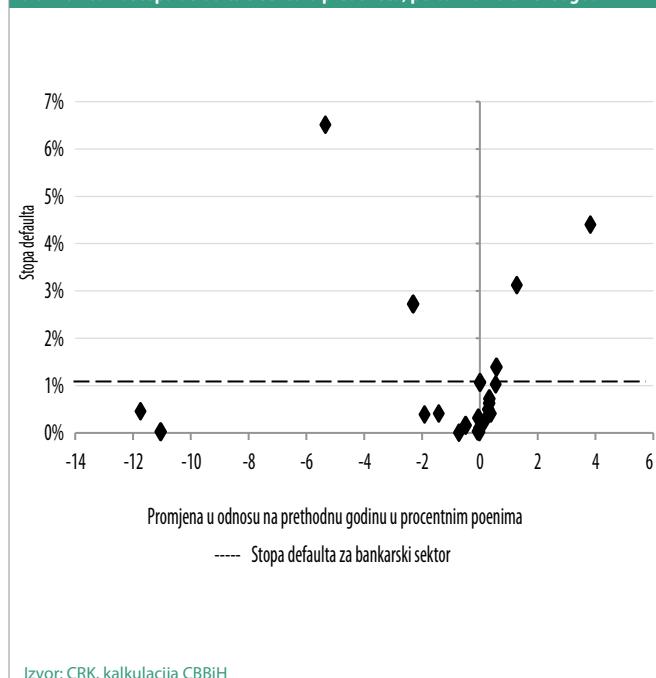

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Na poboljšanje kvaliteta kreditnog portfolija odnosno slabljenje kreditnog rizika u segmentu pravnih lica, uz smanjenje nekvalitetnih kredita ukazuje i niža stopa defaulta koja je zabilježena u 2019. godini. Na nivou bankarskog sektora stopa defaulta u sektoru preduzeća iznosi 1,01 i niža je za 75 b.p. u odnosu na prethodnu godinu. Analizom stope defaulta po bankama može se zaključiti da je kod većine banaka u sistemu došlo do slabljenja kreditnog rizika ili je kreditni rizik ostao na približno istom nivou kao i prethodne godine (grafikon 6.12). Među nekoliko banaka koje imaju više stope defaulta u odnosu na prosjek sistema nalaze se dvije banke s najvišim učešćem nekvalitetnih u ukupnim kreditima. Uprkos

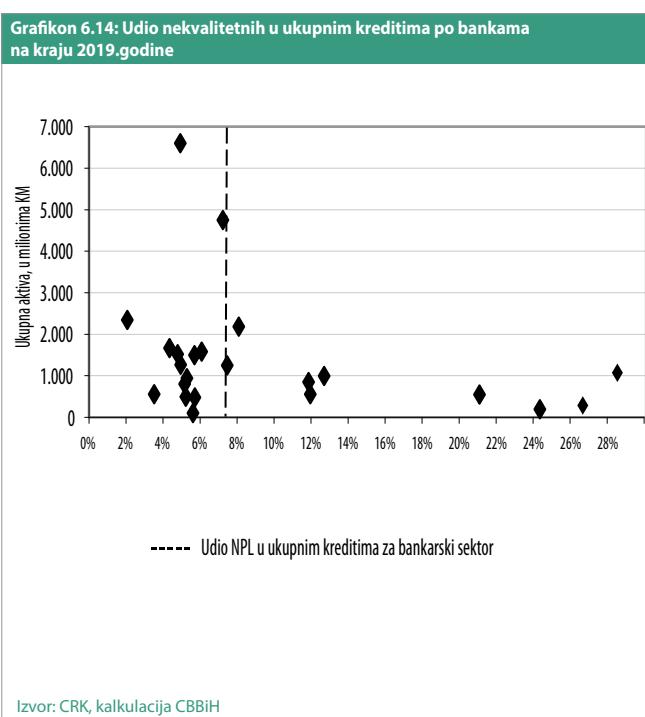
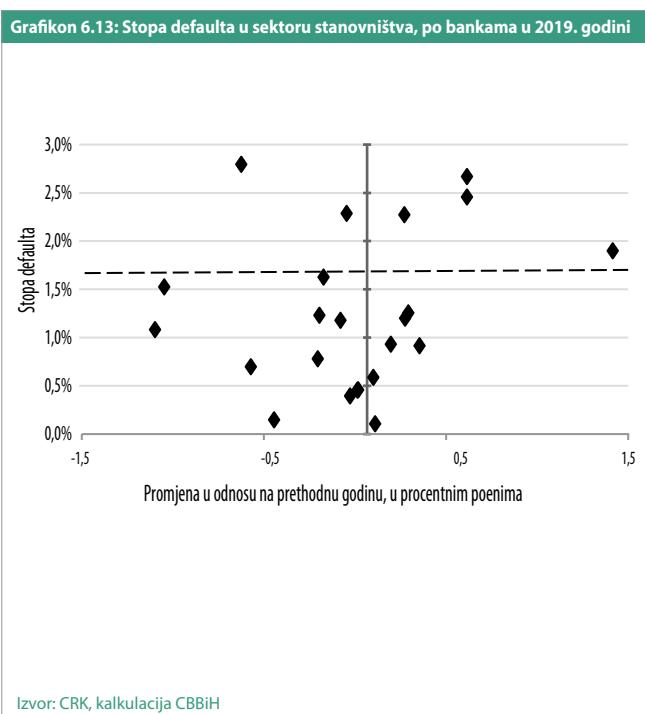
tome što ove banke bilježe niže stope defaulta u odnosu na prethodnu godinu i dalje im je intenzitet pogoršanja kvaliteta kredita u sektoru preduzeća znatno jači u odnosu na prosjek bankarskog sistema.

Grafikon 6.12: Stopa defaulta u sektoru preduzeća, po bankama u 2019. godini

Izvor: CRK, kalkulacija CBBiH

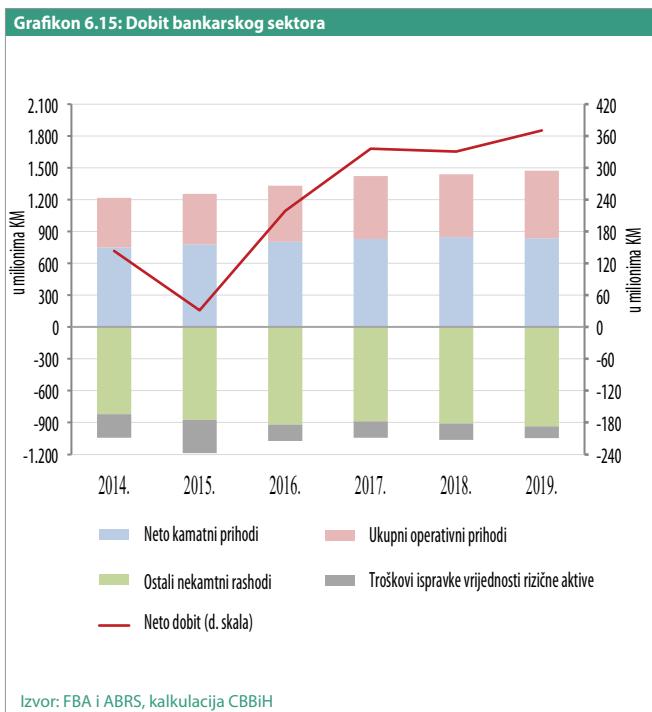
U sektoru stanovništva nastavljen je trend smanjenja nekvalitetnih kredita u 2019. godini, ali je za razliku od segmenta pravnih lica, u ovom sektoru zabilježena viša stopa defaulta. Stopa defaulta za sektor stanovništva u 2019. godini iznosi 1,62% i bilježi rast od 28 b.p. u odnosu na prethodnu godinu. Na rast stope defaulta u sektoru stanovništva najveći uticaj imale su tri banke s najvećim učešćem u ukupnoj aktivi, koje su zabilježile jači intenzitet reklassifikacije u nekvalitetne kredite u 2019. godini (grafikon 6.13). Ipak, pozitivno je istaći da 13 banaka bilježi nižu stopu defaulta u odnosu na prethodnu godinu te da se među bankama koje bilježe jači intenzitet pogoršanja kvaliteta kreditnog portfolija u sektoru stanovništva u 2019. godini, ne nalaze banke koje imaju najveće učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima.

U 2019. godini došlo je do slabljenja kreditnog rizika odnosno smanjenje nekvalitetnih u ukupnim kredita u gotovo svim bankama, ali kreditni rizik i dalje je izražen kod nekoliko manjih banaka u sistemu (grafikon 6.14). Imajući u vidu značajno pogoršanje makroekonomskih uslova i snažnu kontrakciju ekonomski aktivnosti koja se očekuje u 2020. godini kao posljedicu pandemije koronavirusa, u narednim periodima izvjestan je rast kreditnog rizika u svim bankama. Naročito će biti pogodjene one banke koje pored izraženog kreditnog rizika imaju i slabe kapitalne pozicije.

Izloženost sektora nefinansijskih preduzeća i domaćinstava kamatnom riziku u 2019. godini viša je nego u prethodnoj godini, zbog čega se povećala izloženost banaka indirektnom odnosno kamatno induciranim kreditnim riziku koji može nastati ukoliko dođe do materijalizacije kamatnoga rizika u ova dva sektora. Podaci o novoodobrenim kreditnim plasmanima sektoru stanovništva i nefinansijskih preduzeća pokazuju da je u 2019. godini došlo do rasta novoodobrenih plasmana s promjenjivom kamatnom stopom u oba sektora. Posmatrajući ukupne novoodobrene plasmane u 2019. godini, 59,9% je odobreno uz promjenjivu kamatnu stopu, odnosno inicijalni period fiksacije kamatne stope do 1 godine. Udio kredita s promjenjivom kamatnom stopom u ukupnim novoodobrenim kreditima stanovništva na kraju 2019. godine iznosio je 54,1% i zabilježio je povećanje od 23 b.p. u odnosu na prethodnu godinu. Istovremeno, banke su značajnije povećale plasmane nefinansijskim poduzećima s promjenjivom kamatnom stopom odnosno inicijalnim periodom fiksacije kamatne stope do 1 godine (5,3%), te udio ovih kredita u ukupnim novoodobrenim kreditima iznosi 65,3% na kraju 2019. godine. Iako je u 2019. godini došlo do blagog porasta novoodobrenih plasmana s promjenjivom kamatnom stopom u sektoru stanovništva, višegodišnji trend smanjenja ovih kredita u prethodnim godinama ukazuje da već duži period postoji veći oprez klijenata u vezi s preuzimanjem kamatnog rizika. Povećano kreditiranje sektora nefinansijskih preduzeća s promjenjivom kamatnom stopom u 2019. godini ukazuje da banke u uslovima izuzetno niskih kamatnih stopa nastoje prilagoditi svoje poslovne modele tržišnim uslovima u očekivanju rasta kamatnih stopa. I dok s jedne strane banke nastoje ublažiti rizike po profitabilnost, s druge strane, povećana izloženost nefinansijskih preduzeća i stanovništva kamatnom riziku u 2019. godini indirektno povećava mogućnost transformacije kamatnog u kreditni rizik u bankarskom sektoru.

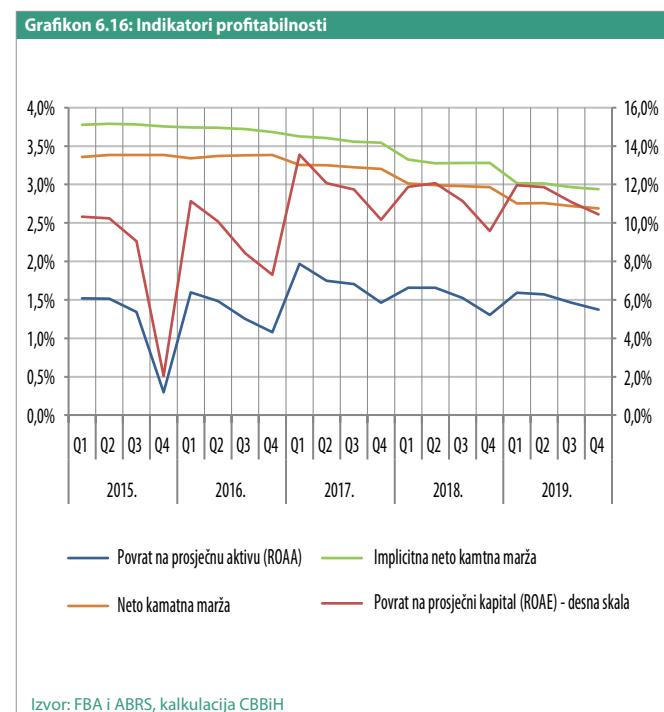
Bankarski sektor BiH na kraju 2019. godine iskazao je rekordnu dobit i ostvario veći povrat na prosječnu aktivu i prosječni kapital u odnosu na prethodnu godinu. Neto dobit bankarskog sektora u 2019. godini iznosi 370,5 miliona KM, što je za 40,1 milion KM ili 12,1% više nego na kraju prethodne godine. Rast dobiti bankarskog sektora ostvaren je zahvaljujući rastu ukupnih prihoda, i to uslijed povećanja operativnih prihoda, a istovremeno je zabilježeno smanjenje nekamatnih rashoda pod uticajem smanjenja troškova ispravke vrijednosti rizične aktive (grafikon 6.15).

Ključni uticaj na kretanje kamatnih prihoda banaka i dalje imaju kamatne stope koje su se tokom 2019. godine nastavile smanjivati. Iako je u 2019. godini ostvaren kreditni rast od 7%, kamatni prihodi nastavili su bilježiti trend pada osmu godinu zaredom. Ukupni kamatni prihodi na kraju 2019. godine iznosili su 1.029 miliona KM i niži su za 13,6 miliona KM ili 1,3% u poređenju s krajem prethodne godine. Pod dominantnim uticajem kretanja odnosno smanjenja kamatnih stopa na kreditne plasmane stanovništву i nefinansijskim poduzećima, ostvareni prihodi od plasiranih kredita niži su za 14,9 miliona KM (1,6%). Istovremeno, porast prihoda od plasmana drugim bankama u iznosu od 1,6 miliona KM te porast prihoda od depozita koje banke drže kod drugih depozitnih institucija u iznosu od 1,2 miliona KM ublažili su pad kamatnih prihoda. S druge strane, uslovi finansiranja za banke su još uvijek povoljni, što u najvećoj mjeri doprinosi smanjenju kamatnih rashoda na nivou bankarskog sektora. Ukupni rashodi po kamatama i ostali slični rashodi u 2019. godini iznosili su 193,2 miliona KM i niži su za 6,4 miliona KM ili 4,3% u odnosu na isti period prethodne godine. Međutim, za razliku od ranijih perioda kada su banke pad kamatnih prihoda u potpunosti uspijevale kompenzirati umanjenjem kamatnih rashoda, uticaj ušteda na kamatnim rashodima je oslabio. Iz tog razloga, prvi put nakon pet godina zabilježen je pad neto kamatnih prihoda, koji su za 10,2 miliona KM ili 1,2% niži u poređenju s prethodnom godinom.

Istovremeno, banke su nastavile bilježiti dinamičan rast operativnih prihoda po osnovu naknada i provizija, zbog čega su i ostvarile rast neto dobiti. Na kraju 2019. godine ostvareni su ukupni operativni prihodi u visini od 635,8 miliona KM, što predstavlja povećanje od 43,9 miliona KM ili 7,4% u odnosu na isti period prethodne godine, čime se udio operativnih prihoda u ukupnom prihodu bankarskog sektora povećao za 2 procentna poena i iznosi 43,2%.

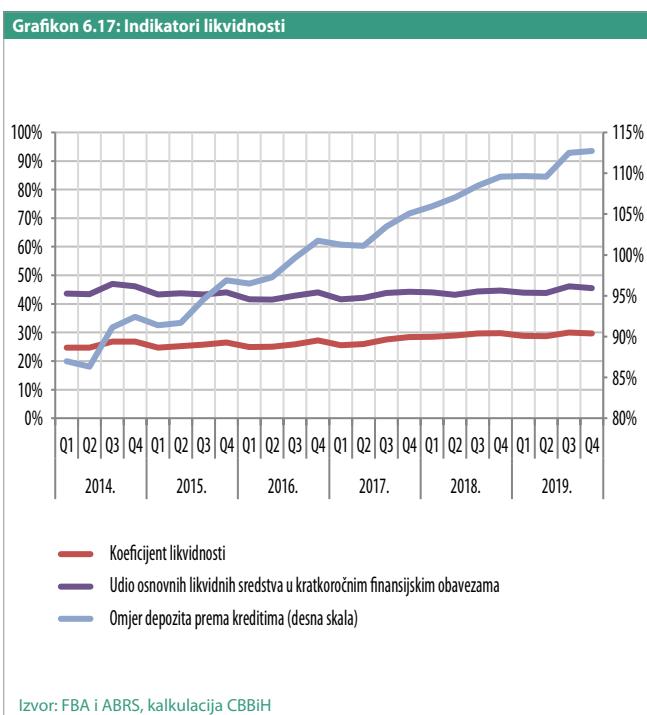
Kretanje indikatora ROAA i ROAE ukazuje da je bankarski sektor BiH u 2019. godini ostvario stabilan povrat na prosječnu aktivu i kapital, uprkos padu neto kamatnih prihoda i smanjenju neto kamatne marže (grafikon 6.16)²⁸. Ostvareni povrat na prosječnu aktivu i povrat na prosječni kapital blago su porasli u 2019. godini, uslijed značajnijeg rasta dobiti u odnosu na rast prosječne aktive i prosječnog kapitala u posmatranom periodu.

Likvidnost bankarskog sektora u BiH se u toku 2019. godine zadržala na visokom nivou, što je prije svega uzrokovano kontinuiranim trendom povećanja depozita (grafikon 6.17). Na kraju 2019. godine likvidna sredstva su činila 29,6% aktive bankarskog sektora, dok je 45,5% kratkoročne pasive bilo pokriveno likvidnim sredstvima. Koeficijent pokrića likvidnosti (engl. Liquidity Coverage Ratio – LCR) koji predstavlja odnos između nivoa zaštitnog sloja likvidnosti i ukupnih neto likvidnosnih odliva (u trajanju

²⁸ Implicitna neto kamatna marža predstavlja omjer neto kamatnih prihoda i prosječne kamatonosne aktive. Prosječna kamatonosna aktiva na kraju četvrtog kvartala izračunata je kao prosjek stanja kamatonosne aktive na kraju četvrtog kvartala prethodne godine i četvrtog kvartala tekuće godine.

od 30 kalendarskih dana tokom stresnog perioda) na nivou bankarskog sektora iznosi 242,5%. Na kraju 2019. godine sve banke ispunjavaju zahtjeve u pogledu LCR-a, a većina značajno iznad propisanog regulatornog minimuma²⁹. Visoka vrijednost indikatora na nivou sistema ukazuje da banke posjeduju značajne zaštitne slojeve likvidnosti, što će doprinijeti očuvanju stabilnosti poslovanja banaka u pogoršanim makroekonomskim uslovima izazvanim pandemijom koronavirusa.

Tekstni okvir 6: Testovi na stres

Zahvaljujući dobroj polaznoj osnovi prema podacima sa kraja 2019. godine koji ukazuju da je bankarski sektor zdrav i da je zabilježio poboljšanje indikatora kapitalizovanosti, kvalitet aktive i profitabilnosti u odnosu na kraj 2018. godine, bankarski sektor je i pri prepostavljenim šokovima u testu na stres uspio zadržati stabilnost. U osnovnom scenariju u kojem postoji šok u vidu snažnog usporavanja ekonomske aktivnosti u 2020. godini izazvanog pandemijom COVID-19, bankarski sektor ne bi pretrpio značajnije smanjenje kapitalizovanosti te bi ostao adekvatno kapitalizovan. Rezultati testova na stres ukazuju da bi se kapitalizovanost na nivou sektora zadržala iznad regulatornog minimuma od 12% čak i u snažnijem ekstremnom scenariju koji podrazumijeva značajno dodatno pogoršanje makroekonomskih uslova u zemlji i inostranstvu.

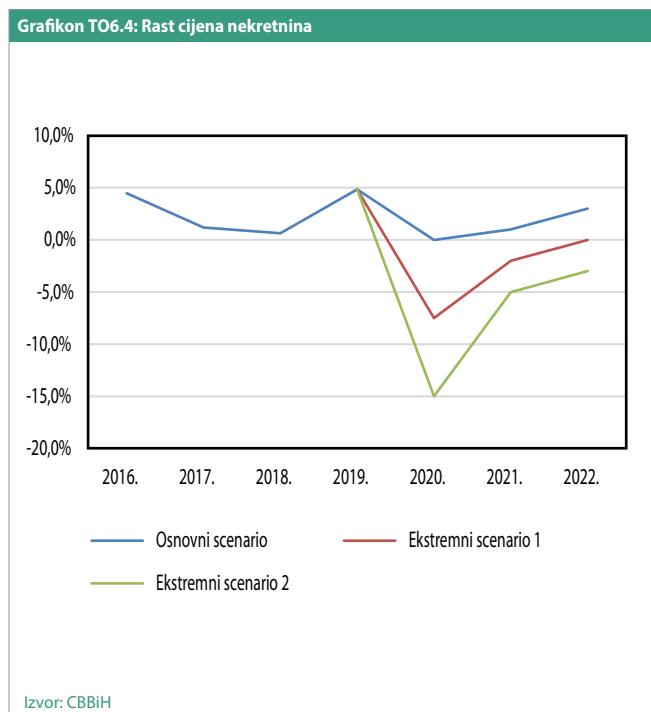
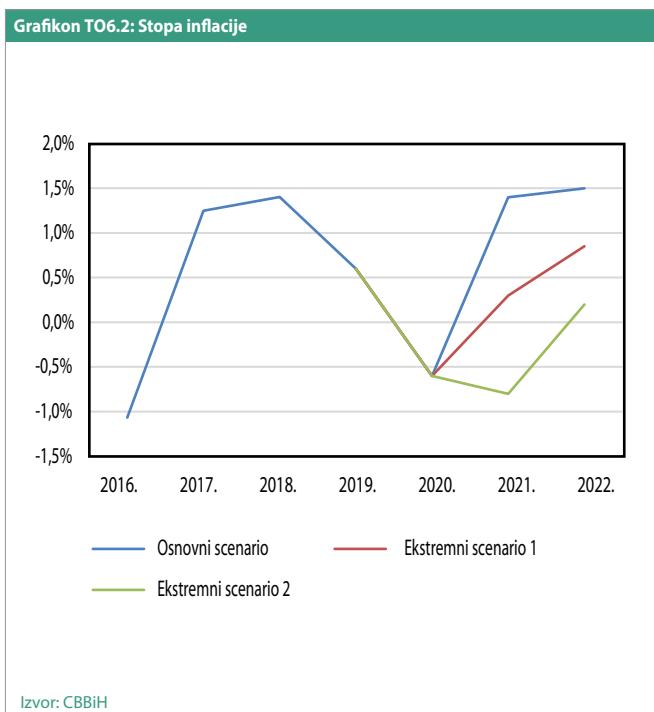
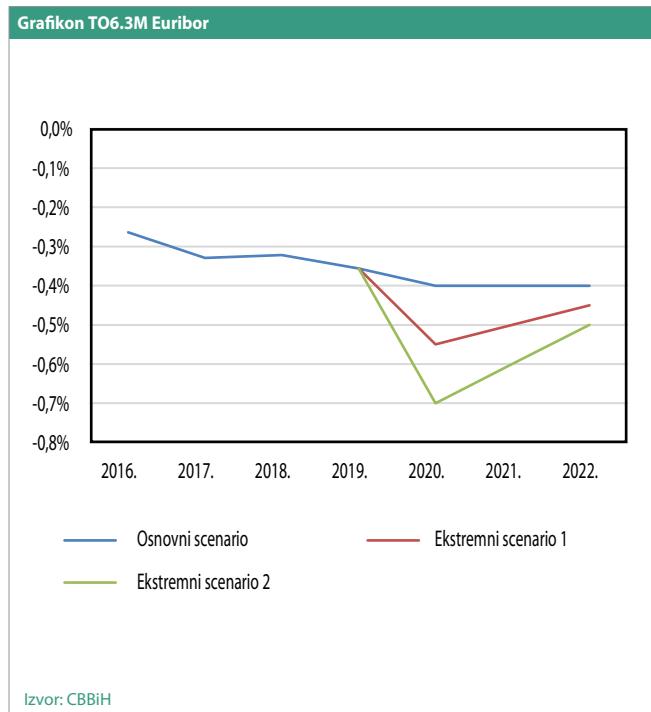
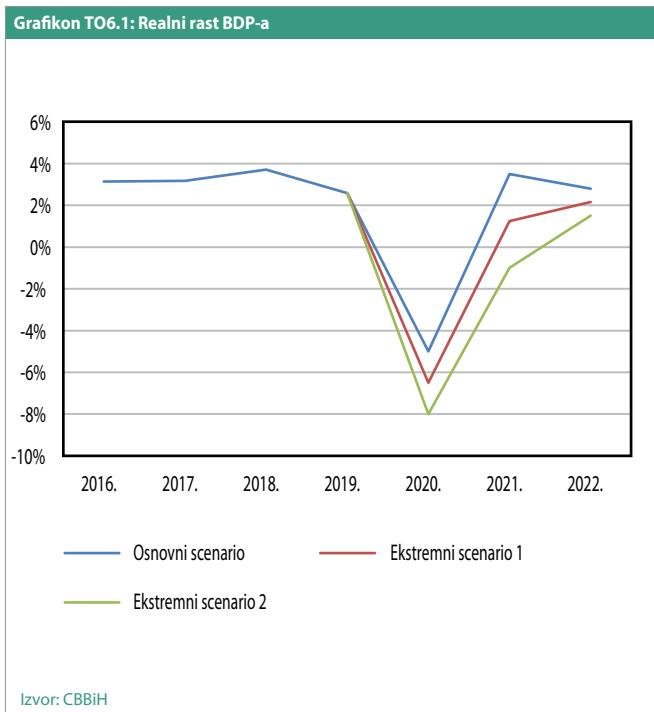
CBBiH na kvartalnoj osnovi provodi top-down testove na stres za bankarski sektor u zemlji, koji su jedan od glavnih alata za ocjenu njegove otpornosti na potencijalne šokove iz makroekonomskog okruženja i bankarskog sektora. Testiranjem na stres se procjenjuje sposobnost kako cjelokupnog bankarskog sektora, tako i pojedinačnih banaka da podnesu potencijalne gubitke koji bi nastali u slučaju materijalizacije pretpostavljenih šokova.

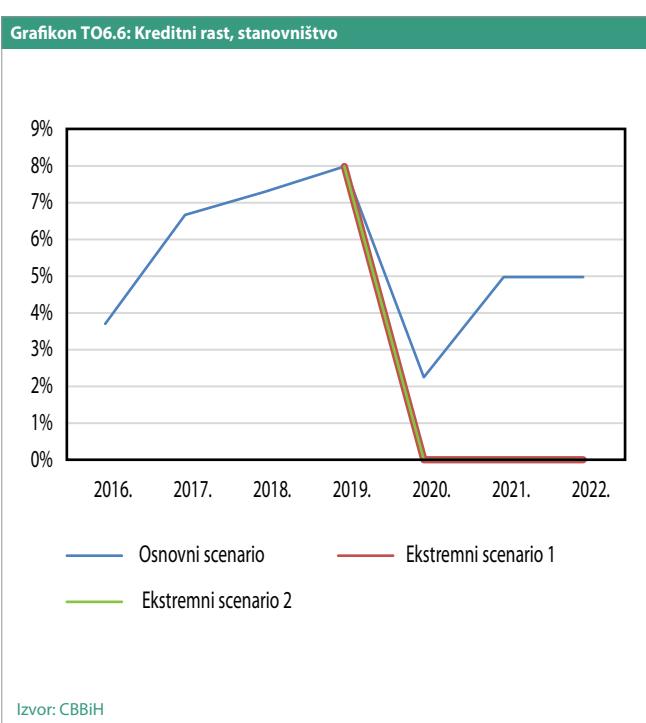
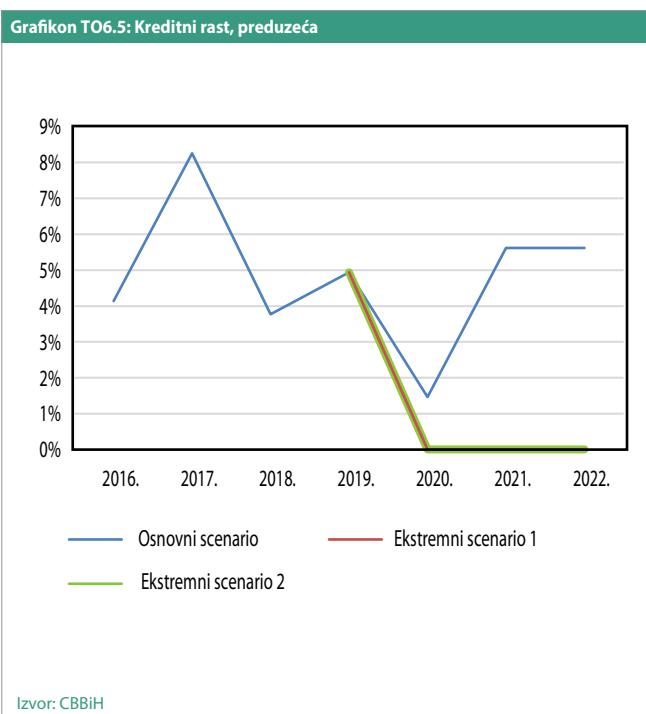
S ciljem procjene solventnosti bankarskog sektora, razmatrana su tri makroekonomска scenarija – jedan osnovni i dva ekstremna scenarija. Svaki scenario obuhvata projekcije velikog broja makroekonomskih i finansijskih varijabli za period 2020. godine - 2022. godine. Scenariji i prepostavke za testiranje na stres koje se provodi na bazi podataka s kraja 2019. godine postavljeni su u svjetlu najnovijih prilika u makroekonomskom okruženju koje su determinirane pandemijom COVID-19, kao i očekivanih implikacija po bankarski sektor u BiH.

Osnovni scenario je zasnovan na MMF-ovim projekcijama kretanja glavnih makroekonomskih indikatora, projekcijama kretanja na evropskim finansijskim tržištima Evropske centralne banke (ECB) i Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) te prepostavkama CBBiH o kretanjima relevantnih indikatora u ekonomiji BiH, na osnovu trendova koji se prate kontinuirano. Test na stres sadrži dva ekstremna scenarija, koja se razlikuju po intenzitetu šoka, kao i vremenskom periodu potrebnom za oporavak ekonomske aktivnosti. Specifičnost predmetnog testiranja na stres je postojanje šoka u osnovnom scenariju, s obzirom da je evidentno da će 2020. godinu obilježiti značajno usporavanje ekonomske aktivnosti, kako na globalnom nivou tako i u BiH.

Kvantifikacija scenarija obuhvata projekcije makroekonomskih i finansijskih varijabli – kao što su realni BDP, inflacija, kamatne stope u eurozoni, dugoročne kamatne stope na kredite stanovništvu i preduzećima, cijene nekretnina i kreditni rast. U okvir za testiranje na stres uključen je i efekat rizika međubankarske zaraze, koji se bazira na mrežnoj analizi prelijevanja sistemskih rizika u bankarskom sektoru BiH. Efekti ovog rizika ocjenjuju se na kraju treće godine testa na stres, a s obzirom da međubankarske izloženosti nisu značajne, ovi efekti su izrazito slabi i gotovo da ne bi imali uticaj na stopu adekvatnosti kapitala na nivou bankarskog sektora. Grafikoni od TO6.1 do TO6.6 prikazuju osnovne projekcije i prepostavke korištene u scenarijima testova na stres.

²⁹ U skladu s Odlukom o upravljanju rizikom likvidnosti banka („Službene novine FBiH“, br.81/17) i Odlukom o upravljanju rizikom likvidnosti („Službeni glasnik RS“, br. 04/18) minimalni koeficijent pokrića likvidnosti iznosi 100%.

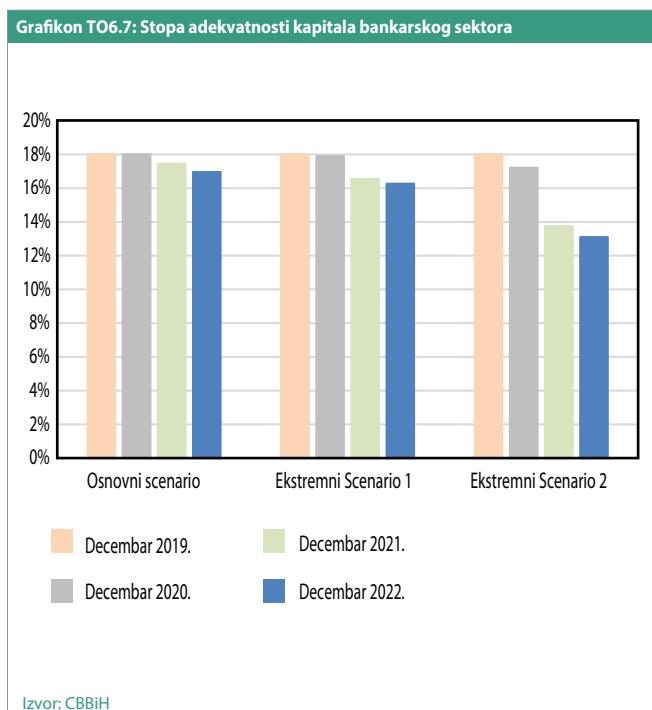

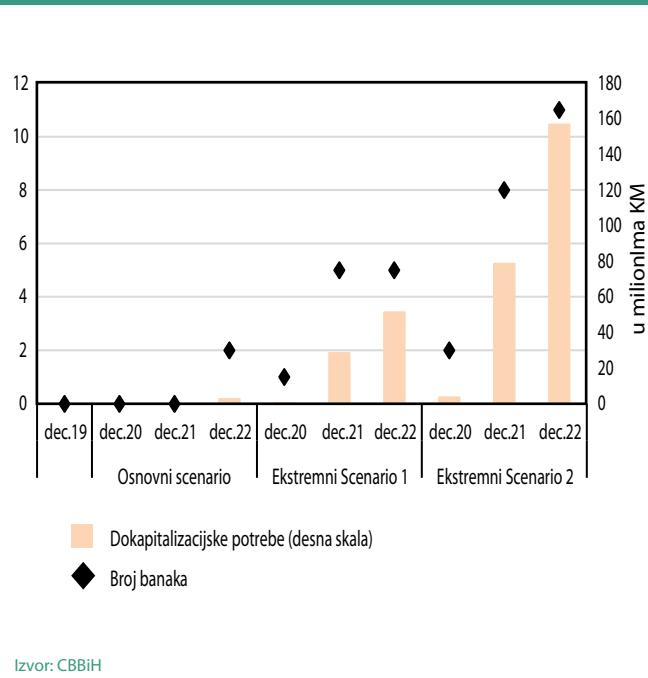
Uticaj testova na stres na stopu adekvatnosti kapitala kvantificiran je na osnovu početnog stanja na dan 31.12.2019. U osnovnom scenariju, u kojem postoji šok u vidu značajnog usporavanja ekonomske aktivnosti u 2020. godini, bankarski sektor ne bi pretrpio značajnije smanjenje kapitalizovanosti i pogoršanje ostalih indikatora. Posmatrajući po pojedinačnim bankama, pod pretpostavkom da banke ne bi imale mogućnost dokapitalizacije, dvije manje banke ne bi zadržale stopu adekvatnosti kapitala u propisanim regulatornim okvirima u trećoj godini osnovnog scenarija te bi iskazale potrebe za

dodatnim kapitalom u ukupnom iznosu od 2,5 miliona KM. Udio aktive ovih banaka u ukupnoj aktivi bankarskog sektora prema podacima s kraja 2019. godine iznosi svega 2,3%, na osnovu čega se može potvrditi da u situaciji trenutnog šoka izazvanog pandemijom COVID-19 nisu identifikovani sistemski rizici po bankarski sektor u BiH.

U slučaju materijalizacije šokova pretpostavljenih u ekstremnim scenarijima, i pored toga što bi efekti po kapitalizovanost bankarskog sektora i ostale indikatore finansijskog zdravlja bili dosta snažniji u odnosu na očekivane efekte u osnovnom scenariju, bankarski sektor bi, prvenstveno zahvaljujući postojećoj dobroj kapitalnoj osnovi, bio sposoban da apsorbuje pretpostavljene šokove. U ekstremnom scenariju 1 stopa adekvatnosti kapitala na agregiranom nivou bi se smanjila sa početnih 18,0% na 16,3% (grafikon TO6.7). U ovom scenariju bi ukupno pet banaka došlo u situaciju da im stopa adekvatnosti kapitala bude niža od regulatornog minimuma već na kraju drugog perioda u kome se vrši testiranje. Ukupni kapital, neophodan da bi se stope adekvatnosti kapitala ovih banaka vratile na regulatorni minimum od 12% u 2022. godini, iznosio bi 51,3 miliona KM. U ekstremnom scenariju 2, stopa adekvatnosti kapitala na agregiranom nivou pala bi na 13,1%, a ukupno jedanaest banaka ne bi zadovoljilo minimalni propisani nivo stope adekvatnosti kapitala. Ukupne dokapitalizacijske potrebe u ovom scenariju iznose 156,8 miliona KM, što predstavlja 0,4% bruto domaćeg proizvoda iz 2019. godine (grafikon TO6.8). I pored ovako snažnih šokova koji su pretpostavljeni u testovima na stres, bankarski sistem u cjelini bi zadržao stabilnost.

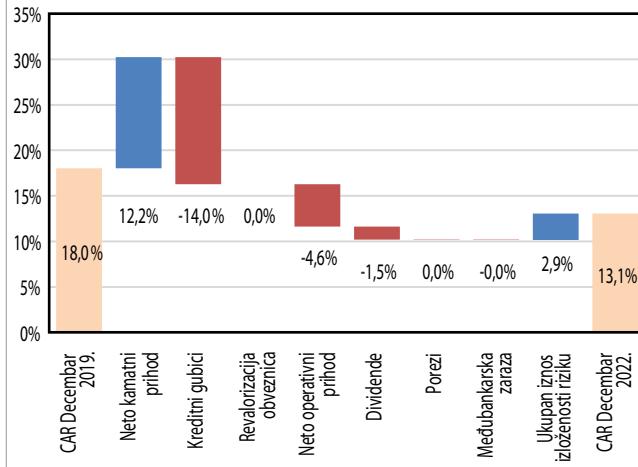

Grafikon TO6.8: Broj banaka sa nedostajućim kapitalom i dokapitalizacijske potrebe

Izvor: CBBiH

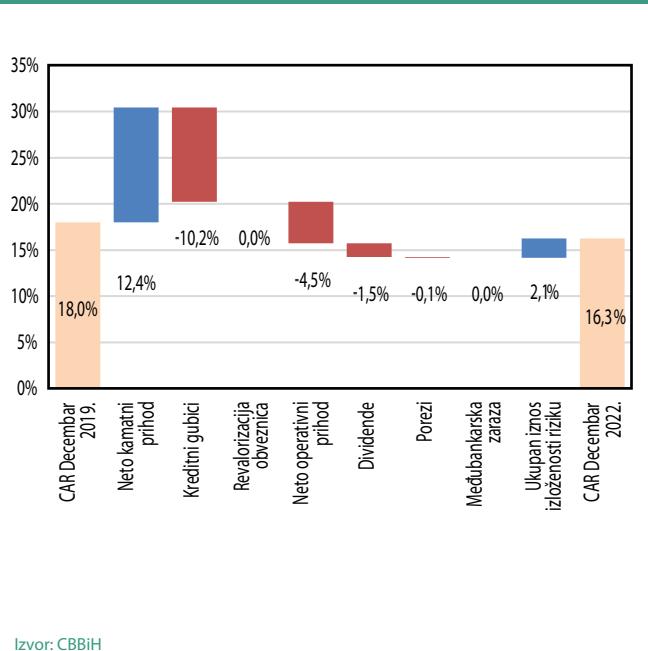
Grafikon TO6.10. Uticaj pojedinačnih pozicija na stopu adekvatnosti kapitala, Ekstremni scenario 2

Izvor: CBBiH

Na grafikonima TO6.9 i TO6.10 prikazan je doprinos pojedinih pozicija bilansa stanja i uspjeha na promjenu stope adekvatnosti kapitala na sistemskom nivou, kumulativno, u ekstremnim scenarijima, u periodu od kraja 2019. do kraja 2022. godine.

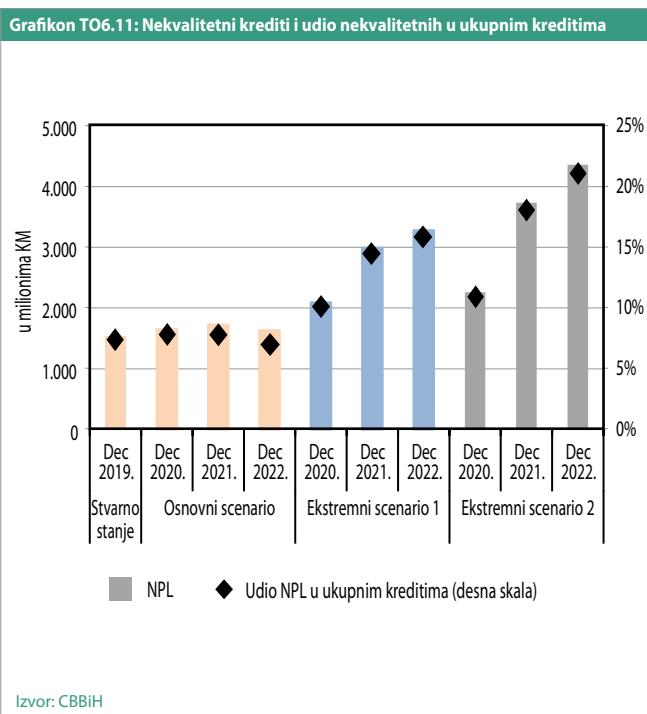
Grafikon TO6.9. Uticaj pojedinačnih pozicija na stopu adekvatnosti kapitala, Ekstremni scenario 1

Izvor: CBBiH

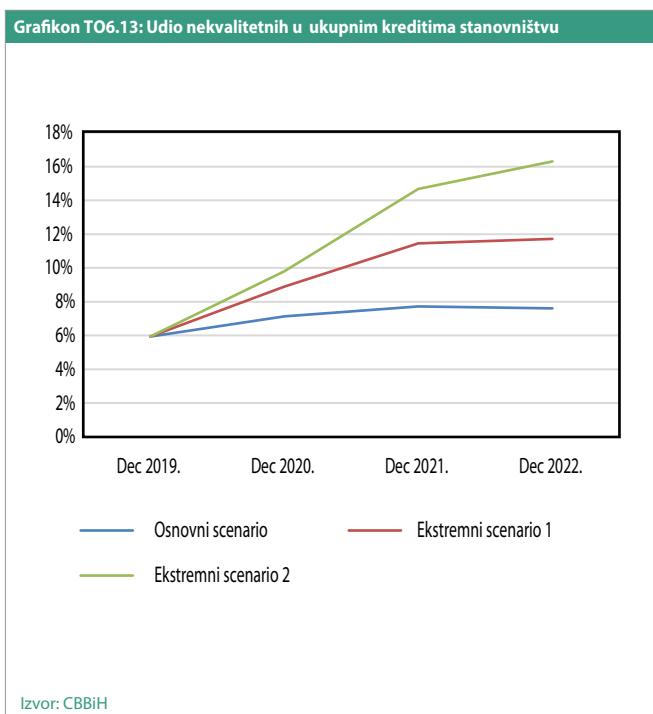
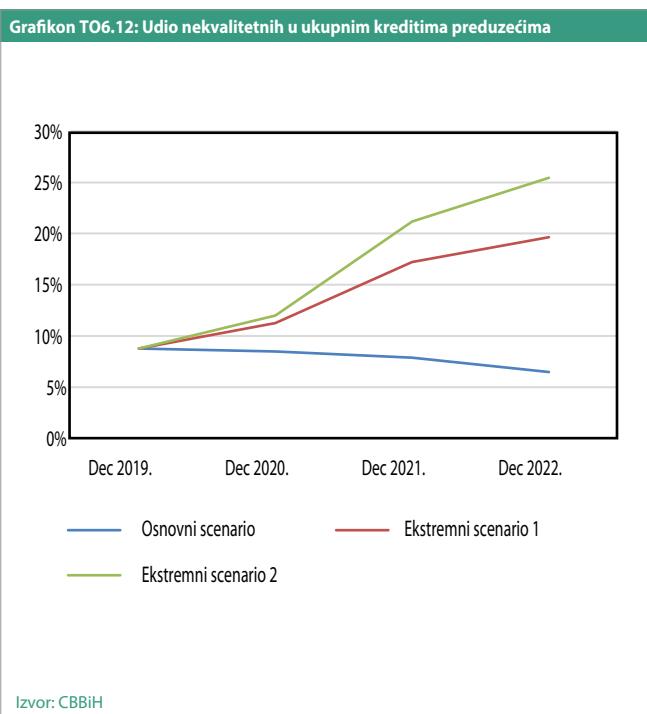
Kreditni rizik se i u testovima na stres izdvaja kao najznačajniji rizik u bh. bankarskom sektoru. Rezultati testova na stres ukazuju da je kvalitet kreditnog portfolija veoma osjetljiv na promjene u makroekonomskim uslovima. Na pad stope adekvatnosti kapitala u trogodišnjem periodu dominantan uticaj imaju gubici po osnovu rasta rezervisanja uslijed pogoršanja kvaliteta kreditnog portfolija.

Osnovnu mjeru kreditnog rizika predstavlja indikator - udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima. Indikatori kvaliteta aktive bi bili nešto slabiji u prve dvije godine osnovnog scenarija uslijed pogoršanja makroekonomskih uslova, ali predviđeni ekonomski oporavak bi se odrazio pozitivno na kvalitet kreditnog portfolija u trećoj godini testiranja na stres te bi na kraju 2022. godine osnovnog scenarija udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima bio niži za 40 baznih poena u odnosu na kraj 2019. godine. U ekstremnim scenarijima dolazi do značajnog rasta nivoa nekvalitetnih kredita, kao i udjela nekvalitetnih u ukupnim kreditima, kako u sektoru preduzeća tako i u sektoru stanovništva, s tim što su krediti u sektoru preduzeća i dalje lošijeg kvaliteta u odnosu na kredite stanovništva te su osjetljiviji na uticaj prepostavljenih šokova. Posljedično, banke će morati značajno povećati rezervisanja za kreditni rizik, što će se odraziti na njihovu profitabilnost. Na grafikonima od TO6.11 do TO6.13 prikazan je kvalitet kreditnog portfolija po godinama i scenarijima.

skromniji rast premijskih prihoda i bilansne sume u odnosu na prethodnu godinu (tabela 6.1).

U 2019. godini nastavljen je rast ukupne aktive te je zabilježeno povećanje profitabilnosti mikrokreditnog sektora. Na kraju 2019. godine u BiH je poslovalo 27 mikrokreditnih organizacija (MKO), od čega 13 mikrokreditnih fondacija (MKF) i 14 mikrokreditnih društava (MKD). U toku 2019. godine osnovana su tri nova mikrokreditna društva dok je jedna mikrokreditna fondacija izgubila dozvolu za rad. Ukupna aktiva mikrokreditnog sektora na kraju 2019. godine veća je za 103,6 miliona KM ili 11,67% u odnosu na 2018. godinu, dok su krediti zabilježili rast od 94,4 miliona KM ili 13,29% (tabela 6.2). Rast kreditne aktivnosti zabilježen je u većini MKO, ali pojedine manje MKO i dalje se suočavaju s nedostatkom izvora finansiranja te bilježe kontrakciju bilansne sume. Od ukupnog iznosa mikrokredita, 97,7% je plasirano fizičkim licima, od čega je najveći dio odobren za finansiranje sektora poljoprivrede (31,7%).

6.2. Nebankarski finansijski sektor

U 2019. godini u sektoru nebarkarskih finansijskih institucija zabilježeni su slični trendovi u poslovanju kao i prethodne godine. Aktiva nebarkarskog finansijskog sektora nastavila je bilježiti rast, ali se njeno učešće u ukupnoj aktivi finansijskih posrednika nastavilo smanjivati petu uzastopnu godinu, te je na kraju 2019. godine iznosilo 11,3%. Najveći i najznačajniji segment nebarkarskog finansijskog sektora i dalje su društva za osiguranje i reosiguranje, koja su u 2019. godini zabilježila

Na plasmane za uslužne djelatnosti otpada 16,6% mikrokredita fizičkim licima, nakon čega slijede krediti za stambene potrebe (16,3%).

U MKO sektoru u 2019. godini nije bilo značajnijih promjena u nivou rizičnog portfolija, a zahvaljujući značajnjem rastu kreditnih plasmana udio rizičnog portfolija u ukupnom portfoliju niži je u odnosu na prethodnu godinu. Od ukupnog kreditnog portfolija 2,39% ili 19,2 miliona KM kredita imalo je kašnjenje u otplati, dok je stopa rezervi za kreditne gubitke na nivou sektora iznosila 0,92%. Vanbilansna evidencija, koju

Tabela 6.2: Pojednostavljeni bilans stanja mikrokreditnih organizacija

u milionima KM

Aktiva	2018.	2019.	Pasiva	2018.	2019.
Novčana sredstva i plasmani drugim bankama	74,7	71,3	Obaveze po uzetim kreditima	462,3	515,2
Krediti	710,1	804,5	Kapital	383,3	419,9
Rezerve za kreditne gubitke	-5,1	-7,4	Ostale obaveze	41,9	56,0
Ostala aktiva	107,8	122,6	UKUPNO	887,5	991,0
UKUPNO	887,5	991,0			

Izvor: Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

u najvećem dijelu čine otpisana potraživanja na kraju 2018. godine iznosila je 155,99 miliona KM i viša je za 4,7% u odnosu na prethodnu godinu te čini 19,4% kreditnog portfolija.

U strukturi pasive, obaveze po uzetim kreditima koje predstavljaju osnovni izvor sredstava MKO iznose 515,2 miliona KM te bilježe rast u iznosu od 52,9 miliona KM ili 11,45% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupni kapital sektora na kraju 2019. godine iznosi 419,9 miliona KM i bilježi povećanje za 36,6 miliona KM (9,54%) u odnosu na prethodnu godinu. Na povećanje ukupnog kapitala mikrokreditnog sektora najznačajniji uticaj je imalo povećanje viška prihoda nad rashodima mikrokreditnih fondacija (16 miliona KM) te povećanje neraspoređene dobiti mikrokreditnih društava (15,2 miliona KM) po osnovu iskazane dobiti tekućeg izvještajnog perioda.

Mikrokreditni sektor, na kraju 2019. godine, ostvario je pozitivan finansijski rezultat u visini od 34 miliona KM i zabilježio porast profitabilnosti u iznosu od 1,9 miliona KM u odnosu na prethodnu godinu. Ukupni prihodi sektora nastavili su bilježiti rast kao rezultat osjetnijeg rasta kamatnih prihoda (14,4 miliona KM ili 15,1%), čemu u najvećoj mjeri doprinose izrazito visoke kamatne stope. Prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa na ukupne kredite u FBiH u 2019. godini je iznosila 24,38%, a u RS 22,56%. Naročito su visoke efektivne kamatne stope na kratkoročne kredite koje su u 2019. godini dodatno povećane u FBiH dok su Republići Srpskoj smanjene, ali su i dalje zadržale iznadprosječnu vrijednost. Ukupni rashodi mikrokreditnog sektora iznosili su 132 miliona KM i zabilježili su povećanje od 8,7% u odnosu na prethodnu godinu. Porast ukupnih rashoda zabilježen je pod uticajem rasta operativnih troškova, koje u najvećem dijelu čine troškovi plata i doprinos. Operativni troškovi čine 70% ukupnih troškova i veći su za 12,2% u odnosu na 2018. godinu, što je uglavnom rezultat povećanja broja zaposlenih u mikrokreditnom sektoru. Istovremeno, zabilježeno je i znatno povećanje troškova rezervisanja za kreditne i druge gubitke od 3,2 miliona KM ili 72% u odnosu na prethodnu godinu.

U 2019. godini zabilježeno je povećanje bilansne sume i obima poslovanja u lizing sektoru. Na kraju 2019. godine dozvolu za rad imalo je pet lizing društava. Ukupna aktiva lizing sektora iznosila je 323,7 miliona KM i zabilježila je povećanje za 26,5 miliona KM (8,9%) u odnosu na prethodnu godinu. Na finansijski lizing odnosi se 85% vrijednosti ugovora o lizingu, a na poslove operativnog lizinga preostalih 15%. Vrijednost novozaključenih ugovora finansijskog i operativnog lizinga u 2019. godini iznosi je 197 miliona KM, što je za 2,2% više u odnosu na isti period prethodne godine. Ukupna neto potraživanja po osnovu finansijskog lizinga iznose 241,1 milion KM i čine 74,5% ukupne aktive u 2019. godini. U poređenju s proteklom godinom, neto potraživanja po osnovu finansijskog lizinga su veća za 26,4 miliona KM ili 12,3%.

Sektor lizinga je na kraju 2019. godine ostvario negativan finansijski rezultat u iznosu od 1 milion KM, što je u najvećoj mjeri rezultat povećanih kamatnih rashoda uslijed porasta kreditnog zaduženja i značajnog porasta troškova rezervi za gubitke kod jednog lizing društva koje je iskazalo gubitak u iznosu od 3,1 milion KM. Pored toga, još jedno lizing društvo je iskazalo negativan finansijski rezultat u iznosu od 1,3 miliona KM, dok su tri lizing društva iskazala pozitivan finansijski rezultat u iznosu od 3,4 miliona KM.

Tržište osiguranja nastavilo je bilježiti rast premijskih prihoda i bilansne sume u 2019. godini. Na tržištu osiguranja u BiH u 2019. godini poslovalo je 26 društava za osiguranje i jedno društvo za reosiguranje. Ukupna obračunata premija u 2019. godini iznosi je 762,9 miliona KM i u odnosu na isti period prošle godine bilježi povećanje od 7%. Iako je zabilježen rast premije i u 2019. godini, udio premije u ukupnom BDP-u ostao je na istom nivou kao i prethodne godine (2,18% BDP-a). Od ukupne obračunate premije, na neživotna osiguranja se odnosi 79,2%, odnosno 604,5 miliona KM. Najznačajniji udio u ukupnoj premiji osiguranja i dalje ima osiguranje od automobilske odgovornosti (preko 50%).

U kategoriji neživotnog osiguranja, pored rasta osiguranja od automobilske odgovornosti, evidentan je rast i ostalih vrsta osiguranja od kojih se posebno ističu police povezane sa osiguranjem kredita i jemstava. Obračunata premija na životna osiguranja je iznosila 158,4 miliona KM i zabilježila je povećanje od 10,5% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupne bruto isplaćene štete iznose 301,3 miliona KM i čine 39,5% ukupne obračunate premije.

Prema podacima CBBiH, osiguravajuća društva su na kraju 2019. godine držala na računima komercijalnih banaka, u različitim formama depozita 33,8% ukupne aktive. Investicije sektora osiguranja u vladine vrijednosne papire na kraju 2019. godine iznosile su 452,9 miliona KM i zabilježile rast od 8,1% u odnosu na prethodnu godinu, s tim da je učešće vladinih vrijednosnih papira u ukupnoj aktivi osiguravajućih društava ostao na istom nivou kao i na kraju prethodne godine (21,8%).

Rast premije osiguranja u 2019. godini u iznosu od 50 miliona ukazuje na postepeno poboljšanje u ovoj oblasti u odnosu na 2018. godinu međutim, skroman rast učešća životnog osiguranja u ukupnoj premiji koje je zabilježeno u 2019. godini (0,7%) ukazuje da nije došlo do nekih značajnih promjena i do poboljšanja opštih ekonomskih prilika u BiH, koje su i dalje limitirajući faktor razvoja tržišta osiguranja u BiH. Niske prosječne plate kao i kontinuirano visoke stope nezaposlenosti, ključni su razlog slabe zastupljenosti dobrovoljnih vrsta osiguranja, što u konačnici predstavlja ograničavajući faktor jačanju investicijskog potencijala sektora osiguranja.

U 2019. godini dozvolu za rad je imalo 36 investicijskih fondova, od čega 17 u FBiH i 19 u RS. Od ukupno 36 investicijskih fondova, 23 su otvoreni investicijski fondovi, dok su 13 fondova zatvoreni investicijski fondovi.

Ukupna vrijednost neto imovine investicijskih fondova na kraju 2019. godine iznosila je 852,1 milion KM i manja je za 35,1 milion KM ili 3,96% u odnosu na kraj prethodne godine uslijed manje tržišne vrijednosti vrijednosnih papira iz portfolija većine investicionih fondova. Iako većina fondova i dalje bilježi smanjenje neto imovine, nekoliko fondova je povećalo vrijednost svoje neto imovine.

Ukupan promet na bh. berzama je nakon tri godine pada u 2019.godini zabilježio rast vrijednosti prometa. Ukupan promet iznosio je 903,1 milion KM i u odnosu na isti period prošle godine veći je za 186,7 miliona KM ili 26,1%. Od ukupnog prometa na Sarajevskoj berzi (SASE) ostvareno je 430,9 miliona KM, odnosno 47,7%, a na Banjalučkoj berzi (BLSE) 472,1 milion KM ili 52,28%. U 2019. godini Sarajevska berza je zabilježila povećanje prometa za 49,5% ili za 142,7 miliona KM dok je promet na Banjalučkoj berzi porastao za 40 miliona KM ili 10,3%.

U 2019.godini je zabilježeno značajno povećanje berzanske aktivnosti na primarnom tržištu, s obzirom na to da je sektor vlade kao glavni pokretač aktivnosti u ovom segmentu tržišta u velikoj mjeri povećao intenzitet zaduzivanja na domaćem tržištu kapitala (detaljnije u poglavljju Vlada). Ukupna tržišna kapitalizacija u BiH na kraju 2019. godine veća je u odnosu na prethodnu godinu, što je rezultat zabilježenog povećanja tržišne kapitalizacije na SASE u iznosu od 562 miliona KM (11,2%) i povećanja tržišne kapitalizacije na BLSE u iznosu od 156 miliona KM (4,3%) u odnosu na kraj 2018. godine.

7. Finansijska infrastruktura

7.1. Platni sistemi

Centralna banka BiH u 2019. godini izvršavala je svoju zakonsku obavezu održavanja odgovarajućih platnih sistema. Platni promet se odvijao nesmetano kroz sisteme žirokliringa i bruto poravnanja u realnom vremenu (RTGS). Nastavljene su aktivnosti na modernizaciji platnih sistema u Bosni i Hercegovini, a u cilju njihovog prilagođavanja evropskim standardima i integrisanja u evropske tokove. Nadograđen je Centralni registar kredita poslovnih subjekata i fizičkih lica (CRK), kao i sistem žirokliringa, čime je ostvaren jedan od preduslova u integraciji platnih sistema CBBiH u platne sisteme u EU.

U toku 2019. godine zabilježen je rast broja transakcija kao i ukupne vrijednosti svih transakcija kroz platne sisteme žirokliringa i RTGS-a. Ukupna vrijednost međubankarskih transakcija u platnom prometu u 2019. je povećana za 19,8%, što predstavlja najveću stopu povećanja još od 2007. godine.

Trend rasta ukupnog broja transakcija nastavljen je i u 2019. godini kao posljedica uvođenja četvrtog dnevnog poravnanja u žirokliring sistemu, čime je pravnim i fizičkim licima omogućena češća realizacija njihovih platnih naloga u toku dana. Ukupan broj transakcija je veći za 3% u odnosu prethodnu godinu. Prvi deset banaka u BiH po obimu transakcija je u 2019. godini učestvovalo u ukupnom broju RTGS i žirokliring međubankarskih transakcija sa 73,09%, što je povećanje u odnosu na 2018. godinu kada je ovo učešće

iznosilo 72,69%. Prvi deset banaka je takođe povećalo učešće u ukupnoj vrijednosti transakcija sa 75,67% u 2018. na 78,94% u 2019. godini.

Rast vrijednosti ukupnih transakcija u platnom prometu u 2019. godini i brža cirkulacija novca dovela je do smanjenja broja dana koji su potrebni da bi se izvršile transakcije u vrijednosti godišnjeg nominalnog BDP (tabela 7.1.). Trend opadanja broja unutarbankarskih a povećanja broja međubankarskih transakcija je nastavljen i u 2019. godini. Iako je broj unutarbankarskih transakcija smanjen za 3,3% a međubankarskih povećan za 3% u odnosu na isti period prošle godine, unutarbankarske transakcije su ostale i dalje dominantne u odnosu na ukupan broj transakcija sa 57% (56,9 miliona transakcija), dok je udio međubankarskih transakcija 43% (43,6 miliona transakcija). Vrijednost unutarbankarskih transakcija u 2019. godini je iznosila 113,4 milijarde KM ili 48%, dok je vrijednost međubankarskih transakcija iznosila 123 milijarde KM ili 52%.

U tabeli 7.2. prikazane su vrijednosti Herfindahl-Hirschmanovog indeksa (HHI³⁰) koji ilustruje koncentraciju ukupnog broja i vrijednosti međubankarskih transakcija u platnom prometu. Prikazane vrijednosti indeksa izračunate su za sve banke u oba platna sistema (žirokliring i RTGS), a na osnovu podataka o njihovom učešću u ukupnom broju i vrijednosti međubankarskih transakcija. Za sve banke učesnice platnog prometa koncentracija mjerena ovim indeksom je veća u odnosu na prethodnu godinu. Iako se većina međubankarskog platnog prometa odvija između

Tabela 7.1: Transakcije u međubankarskom platnom prometu

Godina	Ukupan broj transakcija, u milionima	Ukupan promet, milioni KM	Prosječni dnevni promet, milioni KM	BDP/prosječan dnevni promet
2005.	22,9	36.195	140,3	122
2006.	24,9	47.728	185,0	104
2007.	28,4	60.193	234,2	93
2008.	29,6	70.345	272,7	91
2009.	29,0	64.458	251,8	95
2010.	31,8	67.779	263,7	94
2011.	32,5	76.653	298,3	87
2012.	33,8	81.533	318,5	81
2013.	35,8	76.605	298,1	88
2014.	37,9	87.859	341,9	79
2015.	39,1	85.106	326,1	87
2016.	40,0	88.380	338,6	86
2017.	41,1	96.243	370,2	85
2018.	42,3	102.670	393,4	83
2019.	43,6	123.046	471,4	74

Izvor: CBBiH, BHAS, kalkulacija CBBiH

³⁰ HHI je mjeru koncentracije i računa se kao suma kvadrata pojedinačnih učešća u posmatranom segmentu. Indeks ispod 1.000 poena ukazuje na nekoncentrisanost, od 1.000 do 1.800 poena umjerenu, od 1.800 do 2.600 poena na visoku koncentraciju, preko 2.600 se smatra veoma visokom koncentracijom do maksimalnih 10.000 kada je koncentracija monopolaska.

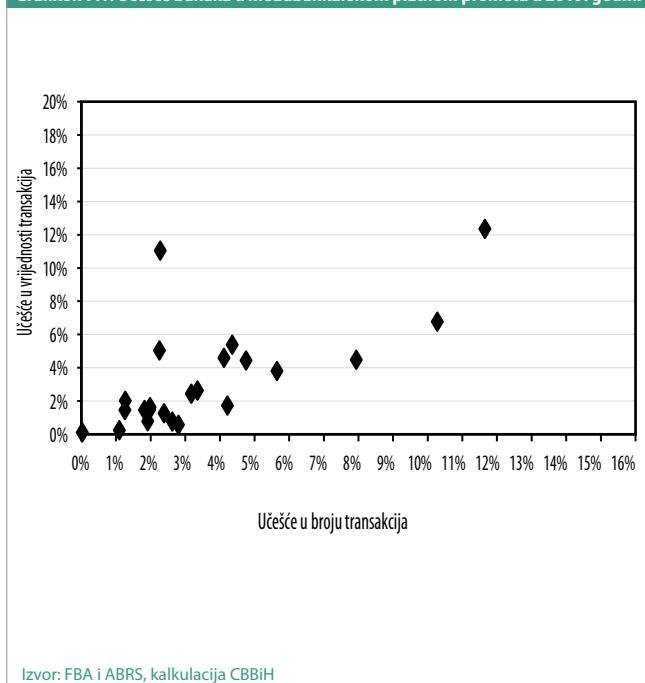
Tabela 7.2. Koncentracija transakcija u međubankarskom platnom prometu (HHI)

Period	Sve banke		10 banaka sa najvećim učešćem	
	Broj transakcija	Vrijednost transakcija	Broj transakcija	Vrijednost transakcija
Decembar 2008.	693	908	1.271	1.381
Decembar 2009.	651	989	1.233	1.413
Decembar 2010.	651	903	1.256	1.346
Decembar 2011.	626	836	1.230	1.287
Decembar 2012.	638	844	1.278	1.295
Decembar 2013.	654	810	1.337	1.378
Decembar 2014.	660	778	1.350	1.310
Decembar 2015.	689	810	1.314	1.305
Decembar 2016.	690	822	1.307	1.322
Decembar 2017.	725	853	1.320	1.349
Decembar 2018.	738	869	1.344	1.335
Decembar 2019.	767	997	1.397	1.471

Izvor: CBBiH, kalkulacija CBBiH

manjeg broja velikih banaka, vrijednosti HHI indeksa ukazuju na umjerenu koncentraciju međubankarskih platnih transakcija i nepostojanje sistemskih rizika u platnim sistemima. Zabilježeno je povećanje vrijednosti HHI indeksa koji mjeri koncentraciju broja i vrijednosti transakcija kod deset banaka sa najvećim učešćem, što ukazuje na povećanje koncentracije transakcija kod velikih banaka.

platformi, a ažuriranje podataka se vrši u realnom vremenu. CRK je tokom godine na dnevnoj osnovi podacima ažuriralo 75 institucija. Trend rasta broja pristupnih tačaka je nastavljen i u 2019. godini, a povećanje broja pristupnih tačaka je najviše uzrokovano povećanjem broja u komercijalnim bankama, koje su i dalje daleko najznačajniji korisnici informacija pohranjenih u CRK.

Grafikon 7.1: Učešće banaka u međubankarskom platnom prometu u 2019. godini

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Na grafikonu 7.1. prikazano je pojedinačno učešće svih banaka u ukupnom broju i vrijednosti međubankarskih transakcija za 2019. godinu. Banka sa najvećim učešćem u međubankarskom platnom prometu u 2019. godini čini 23,42% ukupne vrijednosti ili 16,8% ukupnog broja svih transakcija, dok prvih pet banaka sa najvećim učešćem čine 58,99% ukupne vrijednosti transakcija.

CBBiH je u 2019. godini izvršila nadogradnju CRK, te je od jula 2019. godine u funkciji modernizovani CRK na novoj

U Jedinstvenom registru računa poslovnih subjekata u BiH (JRRPS) broj pristupnih tačaka u 2019. godini iznosio je 1.946 (od čega 1.760 pristupnih tačaka u bankama) i bilježi znatno povećanje (33,6%) u odnosu na isti period prošle godine. U registru se u 2019. godini nalazilo 239.188 aktivnih i 95.593 blokirana računa. Nakon nadogradnje sistema krajem 2018. godine, Jedinstveni register računa poslovnih subjekata u BiH (JRRPS) sadrži sve račune poslovnih subjekata koji platni promet u BiH obavljaju preko računa otvorenih u bankama i CBBiH. JRRPS prvenstveno koristi komercijalnim bankama, poreznim organima, organima uprave, organima za provođenje zakona te ostalim nivoima vlasti prilikom otkrivanja finansijskih struktura i transakcija koje kompanije i pojedinci mogu iskoristiti na nezakonit način, npr. za izbjegavanje plaćanja poreza, pranje novca i sl. Registar, takođe, pruža informacije svim pravnim i fizičkim licima koja naplatu svojih potraživanja moraju tražiti prinudnim putem preko ovlaštenih institucija.

Međunarodni kliring plaćanja između banaka iz BiH i Republike Srbije nastavljen je i u 2019. godini te je kroz sistem izvršeno ukupno 11.931 platnih naloga čija je vrijednost bila 265,1 milion eura. Trend rasta vrijednosti i broja transakcija nastavljen je i u 2019. godini, tako da je vrijednost transakcija u međunarodnom kliringu sa Republikom Srbijom povećana za 18,3%, dok je broj naloga veći za 9,93% u odnosu na 2018. godinu, što ukazuje na aktivno korištenje ove platforme za poravnanje platnih transakcija.

CBBiH je od 3. juna 2019. godine počela sa produkcionim radom novog žiro kliring platnog sistema. Novi žiro kliring sistem je usklađen sa pravilima SEPA³¹ (koji se koristi u EU) i standardom ISO 20022. Poruke i formati koji se koriste u ovom platnom sistemu su u potpunosti usklađeni sa porukama i formatima koji se koriste u SEPA području, te je time napravljen iskorak i ostvaren preduslov da se platni sistemi CBBiH integrišu u platne sisteme u EU. Kroz ovaj unaprijeđeni platni sistem se vrši procesiranje kreditnih transfera, tj. međubankarskih transakcija vrijednosti do 10.000,00 KM. Projekat dogradnje žiro kliringa je podrazumijevao više faza, gdje su komercijalne banke pokazale visok nivo odgovornosti i kompetencija, a što je na kraju rezultiralo tim da početkom produkcionog rada svi učesnici budu spremni i sistem bude u potpunosti funkcionalan. Ovo predstavlja značajan korak u modernizaciji platnih sistema CBBiH, i ovim novim žiro kliring platnim sistemom je zamijenjen stari sistem koji je bez prekida funkcionsao osamnaest godina i pet mjeseci.

7.2. Regulatorni okvir

Nakon što su u prethodne dvije godine usvojeni setovi zakona kojima se reguliše poslovanje banaka u BiH i na taj način provedene reforme u finansijskom sektoru BiH, usvojene izmjene i dopune zakona o agencijama za bankarstvo te usvojeni novi podzakonski akti koji su unaprijedili postojeći regulatorni okvir za rad banaka i drugih finansijskih organizacija, donošenje novih podzakonskih akata je nastavljeno i u 2019. godini. U 2019. godini usvojene su odluke o upravljanju kreditnim rizikom i utvrđivanju očekivanih kreditnih gubitaka kojom se propisuju pravila za upravljanje kreditnim rizikom, način raspoređivanja izloženosti u nivoj kreditnog rizika i utvrđivanje očekivanih kreditnih gubitaka, te prihvatljiv kolateral za potrebe utvrđivanja očekivanih kreditnih gubitaka i ograničenja najveće dopuštene izloženosti u odnosu na priznati kapital, zatim odluke o izračunavanju kapitala banke kao i odluke i uputstva koja se odnose na izvještavanje. Donošenjem ovih odluka, koje su u primjeni od 01.01.2020. godine, u značajnoj mjeri je kompletiran ključni set regulatornih propisa. U 2019. godini realizovane su i aktivnosti u okviru dugoročnog SREP projekta te uspostavljanje novog procesa supervizijskog pregleda i ocjene u skladu sa novom SREP metodologijom. Nastavljene su aktivnosti i aktivna uloga banaka i drugih finansijskih organizacija u sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u skladu sa zahtjevima

zakona koji reguliše ovu oblast, te je unaprijeđena saradnja sa drugim kontrolnim organima i institucijama.

Za nastavak harmonizacije regulatornog okvira izuzetno je važno i usvajanje novog Zakona o osiguranju depozita BiH koji se desilo sredinom 2020. godine. Zakon o osiguranju depozita BiH bi trebao da osigura bolju zaštitu deponenata kroz obavezu članstva u programu osiguranja depozita za svaku novu banku koja dobije dozvolu za rad od nadležne agencije za bankarstvo kako to i predviđa direktiva EU iz oblasti zaštite depozita. Takođe, navedenim zakonom je omogućeno Agenciji za osiguranje depozita BiH da, kroz učešće Fonda za osiguranje depozita, učestvuje u procesu finansiranja restrukturisanja banaka u određenim slučajevima definisanim ovim zakonom i zakonima o bankama, te je skraćen rok za isplatu deponenata uslijed oduzimanja dozvole za rad banci članici na 20 radnih dana umjesto dosadašnjih 90 dana.

U 2020. godini očekuje se nastavak procesa usklađivanja bankarske regulative u BiH sa regulatornim i supervizorskim okvirom EU. EBA bi trebala uputiti prijedlog ocjene Evropske komisije za potrebe donošenja konačne odluke o usklađenosti regulatornog i supervizorskog okvira u BiH sa regulatornim i supervizorskim okvirom EU.

Nadležne agencije za bankarstvo su krajem marta 2020. godine, sa ciljem ublažavanja negativnih ekonomskih posljedica uzrokovanih pojmom koronavirusa, donijele niz odluka kojima se odobravaju olakšice klijentima koji su direktno ili indirektno pogodjeni negativnim efektima pandemije. Uvođenje mogućnosti za moratorijume, odnosno odgađanje plaćanja kreditnih obaveza bankama i mikrokreditnim organizacijama, te uvođenjem posebnih pravila za upravljanje kreditnim rizikom i preventivnih mjera sa ciljem očuvanja kapitala subjekata bankarskog sistema, agencije su omogućile subjektima bankarskog sistema široke mogućnosti prilagođavanja za vrijeme trajanja vanrednog stanja izazvanog pojmom koronavirusa.

Potencijalni izvor rizika za finansijske posrednike i finansijska tržišta predstavlja zastoj u funkcioniranju Komisije za vrijednosne papiре FBiH koji datira od kraja 2019. godine, zbog čega dionička društva u FBiH, uključujući finansijske posrednike nisu u mogućnosti provesti statusne promijene.

³¹ Single Euro Payment Area (SEPA) Jedinstveno područje plaćanja u eurima - region koji obuhvata 36 zemalja članica od kojih pojedine zemlje nisu članice ni eurozone a ni EU.

Statistički dodatak

Tabela A1: Promjene suverenog rejtinga

Država	Datum promjene	Standard & Poor's rejting		
		Dugoročni	Izgled	Kratkoročni
Grčka	do 2009.	A	Stabilan	A-1
	09.01.2009.	A	Negativan, posmatranje	A-1
	14.01.2009.	A	Stabilan	A-2
	07.12.2009.	A	Negativan, posmatranje	A-2
	16.12.2009.	BBB+	Negativan, posmatranje	A-2
	16.03.2010.	BBB+	Negativan	A-2
	27.04.2010.	BB+	Negativan	B
	02.12.2010.	BB+	Negativan, posmatranje	BB+
	29.03.2011.	BB-	Negativan, posmatranje	B
	09.05.2011.	B	Negativan, posmatranje	C
	13.06.2011.	CCC	Negativan	C
	27.07.2011.	CC	Negativan	C
	05.02.2012.	CCC	Stabilan	C
	27.02.2012.	SD	NM	SD
	02.05.2012.	CCC	Stabilan	C
	07.08.2012.	CCC	Negativan	C
	05.12.2012.	SD	-	SD
	18.12.2012.	B-	Stabilan	B
Irska	28.01.2015.	B-	Negativan, posmatranje	B
	15.04.2015.	CCC+	Negativan	C
	22.01.2016.	B-	Stabilan	B
	19.01.2018.	B	Pozitivan	B
	25.06.2018.	B+	Pozitivan	B
	25.11.2019.	BB-	Pozitivan	B
	24.04.2020.	BB-	Stabilan	B
	do 2009.	AAA	Stabilan	A-1+
	09.01.2009.	AAA	Negativan	A-1+
	30.03.2009.	AA+	Negativan	A-1+
	08.06.2009.	AA	Negativan	A-1+
	24.08.2010.	AA-	Negativan	A-1+
	23.11.2010.	A	Negativan, posmatranje	A-1
	02.02.2011.	A-	Negativan, posmatranje	A-2
Portugal	01.04.2011.	BBB+	Stabilan	A-2
	05.12.2011.	BBB+	Negativan, posmatranje	A-2
	13.01.2012.	BBB+	Negativan	A-2
	11.02.2013.	BBB+	Stabilan	A-2
	07.12.2013.	BBB+	Pozitivan	A-2
	06.06.2014.	A-	Pozitivan	A-2
	05.12.2014.	A	Stabilan	A-1
	05.06.2015.	A+	Stabilan	A-1
	29.11.2019.	AA-	Stabilan	A-1+
	do 2009.	AA-	Stabilan	A-1+
	13.01.2009.	AA-	Negativan, posmatranje	A-1+
	21.01.2009.	A+	Stabilan	A-1
	07.10.2009.	A+	Negativan	A-1
	27.04.2010.	A-	Negativan	A-2
	30.11.2010.	A-	Negativan, posmatranje	A-2
	24.03.2011.	BBB	Negativan, posmatranje	A-2
	29.03.2011.	BBB-	Negativan	A-3
	05.12.2011.	BBB-	Negativan, posmatranje	A-3
	13.01.2012.	BB	Negativan	B
	06.03.2013.	BB	Stabilan	B
	05.07.2013.	BB	Negativan	B
	09.05.2014.	BB	Stabilan	B
	20.03.2015.	BB	Pozitivan	B
	18.09.2015.	BB+	Stabilan	B
	15.09.2017.	BBB-	Stabilan	A-3
	15.03.2019.	BBB	Stabilan	A-2

	do 2009.	AAA	Stabilan	A-1+
	12.01.2009.	AAA	Negativan, posmatranje	A-1+
	19.01.2009.	AA+	Stabilan	A-1+
	09.12.2009.	AA+	Negativan	A-1+
	28.04.2010.	AA	Negativan	A-1+
	05.12.2011.	AA-	Negativan, posmatranje	A-1+
Španija	13.01.2012.	A	Negativan	A-1
	26.04.2012.	BBB+	Negativan	A-2
	10.10.2012.	BBB-	Negativan	A-3
	23.05.2014.	BBB	Stabilan	A-2
	02.10.2015.	BBB+	Stabilan	A-2
	01.04.2017.	BBB+	Pozitivan	A-2
	23.03.2018.	A-	Pozitivan	A-2
	20.09.2019.	A	Stabilan	A-1
	do 2009.	A+	Stabilan	A-1+
	20.05.2011.	A+	Negativan	A-1+
	20.09.2011.	A	Negativan	A-1
	05.12.2011.	A	Negativan, posmatranje	A-1
Italija	13.01.2012.	BBB+	Negativan	A-2
	09.07.2013.	BBB	Negativan	A-2
	05.12.2014.	BBB-	Stabilan	A-3
	27.10.2017.	BBB	Stabilan	A-2
	26.10.2018.	BBB	Negativan	A-2
	do 2009.	A+	Stabilan	A-1
	21.07.2010.	A+	Negativan, posmatranje	A-1
	16.11.2010.	A	Negativan	A-1
	30.03.2011.	A-	Negativan	A-2
	29.07.2011.	BBB	Negativan, posmatranje	A-2
	12.08.2011.	BBB+	Negativan, posmatranje	A-2
	27.10.2011.	BBB	Negativan, posmatranje	A-3
	13.01.2012.	BB+	Negativan	B
	01.08.2012.	BB	Negativan, posmatranje	B
	17.10.2012.	B	Negativan, posmatranje	B
	20.12.2012.	CCC+	Negativan	C
Kipar	21.03.2013.	CCC	Negativan	C
	10.04.2013.	CCC	Stabilan	C
	28.06.2013.	SD	-	SD
	03.07.2013.	CCC+	Stabilan	C
	29.11.2013.	CCC+	Stabilan	B
	25.04.2014.	B	Pozitivan	B
	24.10.2014.	B+	Stabilan	B
	27.03.2015.	B+	Pozitivan	B
	25.09.2015.	BB-	Pozitivan	B
	18.03.2017.	BB+	Stabilan	B
	15.09.2017.	BB+	Pozitivan	B
	14.09.2018.	BBB-	Stabilan	A-3

Izvor: Standard & Poor's

Tabela A2: Indeks cijena nekretnina

		Sarajevo	Mostar	Zenica	Tuzla	UKUPNO
2004.	Q1	47	84	60		52
	Q2	47	81	59		51
	Q3	47	82	60		51
	Q4	48	80	59		52
2005.	Q1	49	79	61		53
	Q2	49	81	60		52
	Q3	50	79	60		53
	Q4	52	82	64		56
2006.	Q1	54	84	67		59
	Q2	59	84	63		62
	Q3	58	82	66		62
	Q4	63	71	71		65
2007.	Q1	69	85	72		71
	Q2	77	90	88		79
	Q3	85	86	92		86
	Q4	94	92	95		94
2008.	Q1	100	100	100	100	100
	Q2	105	99	107	104	105
	Q3	103	102	113	114	105
	Q4	109	104	126	117	110
2009.	Q1	99	120	129	102	102
	Q2	96	125	127	105	101
	Q3	91	124	128	114	99
	Q4	89	127	119	121	97
2010.	Q1	88	119	130	119	96
	Q2	86	128	129	126	98
	Q3	85	120	126	112	94
	Q4	84	126	143	120	94
2011.	Q1	83	125	138	113	93
	Q2	84	121	140	93	92
	Q3	82	118	132	102	92
	Q4	83	124	131	107	92
2012.	Q1	84	132	130	111	94
	Q2	82	117	139	105	93
	Q3	80	124	122	103	89
	Q4	78	120	133	104	88
2013.	Q1	81	128	135	113	91
	Q2	78	127	134	113	90
	Q3	79	124	124	116	90
	Q4	76	130	136	101	88
2014.	Q1	78	121	126	104	88
	Q2	77	119	124	104	86
	Q3	77	111	126	106	86
	Q4	77	113	129	103	85
2015.	Q1	79	118	127	103	87
	Q2	80	117	127	106	89
	Q3	78	118	131	107	88
	Q4	81	114	126	106	89
2016.	Q1	78	112	125	104	87
	Q2	80	115	134	104	88
	Q3	82	131	133	108	93
	Q4	81	128	134	106	93
2017.	Q1	83	128	134	102	93
	Q2	84	113	134	102	91
	Q3	83	124	138	109	92
	Q4	86	110	135	118	94
2018.	Q1	86	119	131	104	93
	Q2	87	128	131	105	94
	Q3	85	122	135	113	94
	Q4	88	127	132	110	94
2019.	Q1	97	123	136	109	103
	Q2	95	127	142	115	102
	Q3	90	129	147	115	98
	Q4	92	127	139	115	99

Tabela A3: Glavne stavke vanjskotrgovinske razmjene roba

Glavne grupe izvoznih proizvoda	Naziv	Vrijednost izvoza, milioni BAM	Vrijednost izvoza, milioni BAM	Indeks izvoznih cijena	Nominalni rast izvoza, u %	Promjena vrijednosti izvoza (u procentnim poenima)	
		2018	2019	I - XII 2019 I - XII 2018	4 = 2/1	Cjenovni efekat	Efekat obima izvoza
		1	2	3	4 = 2/1	5	6
Bazni metali i proizvodi od baznih metala	2.290,0	2.100,1			-8,3		
Od čega: Željezo i čelik	631,1	575,5	93,2	-8,8	-6,5	-2,1	
Proizvodi od željeza i čelika	713,4	780,1	95,6	9,3	-6,6	14,4	
Aluminij i proizvodi od aluminija	721,7	542,9	106,5	-24,8	21,6	-29,4	
Mašine, aparati, mehanički i električni uređaji	1.437,1	1.590,2		10,7			
Mašine, aparati i mehanički uređaji, kotlovi; njihovi dijelovi	764,6	804,3	100,5	5,2	-1,7	4,6	
Električne mašine i oprema i njihovi dijelovi; aparati za snimanje ili reprodukciju zvuka, televizijski aparati za snimanje ili reprodukciju slike i zvuka i dijelovi i pribor za te proizvode	672,4	785,9	95,3	16,9	0,6	22,6	
Razni proizvodi	1.227,1	1.114,8			-9,2		
Od čega: Namještaj; nosači madracu; oprema za krevete i slični proizvodi; svjetiljke i druga rasvjetna tijela koja nisu spomenuta niti uključena na drugom mjestu; svjetleći znakovi, osvijetljene pločice sa natpisom; montažne zgrade	1.118,8	1.007,3	93,1	-10,0	-6,3	-3,3	
Proizvodi mineralnog porijekla	1.298,9	1.070,0			-17,6		
Od čega: Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; električna energija; bitumenske tvari; mineralni voskovi	1.162,7	929,2	114,7	-20,1	-113,9	-30,3	
Proizvodi hemijske industrije ili srodnih industrija	991,9	936,5			-5,6		
Anorganski hemijski proizvodi; organski i anorganski jedinjenja plemenitih metala, metala koji se rijetko nalaze, radioaktivnih elemenata i izotopa	635,0	622,4	136,5	-2,0	0,0	-4,0	
Drvo i proizvodi od drveta	801,7	756,3			-5,7		
Drvo i proizvodi od drveta; drveni ugalji	797,6	751,8	112,0	-5,7	10,2	-15,8	
Glavne grupe uvoznih proizvoda		Vrijednost uvoza, milioni BAM	Vrijednost uvoza, milioni BAM	Indeks uvoznih cijena	Nominalni rast uvoza, u %	Promjena vrijednosti uvoza (u procentnim poenima)	
		2018	2019	I - XII 2019 I - XII 2018		Cjenovni efekat	Efekat obima uvoza
		1	2	3	4 = 2/1	5	6
Proizvodi mineralnog porijekla	2.974,5	2.882,3			-3,1		
Od čega: Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; električna energija; bitumenske tvari; mineralni voskovi	2.845,1	1.564,1	102,3	-45,0	20,9	-6,4	
Mašine, aparati, mehanički i električni uređaji	2.664,1	2.758,6			3,5		
Mašine, aparati i mehanički uređaji, kotlovi; njihovi dijelovi	1.545,4	1.603,6	97,4	3,8	-0,5	6,6	
Električne mašine i oprema i njihovi dijelovi; aparati za snimanje ili reprodukciju zvuka, televizijski aparati za snimanje ili reprodukciju slike i zvuka i dijelovi i pribor za te proizvode	1.118,7	1.155,0	104,2	3,2	-2,8	-0,9	
Bazni metali i proizvodi od baznih metala	2.203,4	2.152,7			-2,3		
Od čega: Proizvodi od željeza i čelika	702,3	621,7	101,7	-11,5	4,8	-13,0	
Željezo i čelik	530,2	510,9	102,7	-3,6	1,5	-6,2	
Aluminij i proizvodi od aluminija	368,4	411,8	92,3	11,8	16,4	21,1	
Proizvodi hemijske industrije ili srodnih industrija	1.787,0	1.752,5	108,8	0,0	2,2	-9,9	
Anorganski hemijski proizvodi; organski i anorganski jedinjenja plemenitih metala, metala koji se rijetko nalaze, radioaktivnih elemenata i izotopa	252,9	150,9	87,5	-0,4	8,0	-31,8	
Od čega: Farmaceutski proizvodi	570,6	632,9	108,5	0,1	0,0	2,3	
Eterična ulja i smole; parfimerijski, kozmetički ili toaletni proizvodi	235,2	245,9	103,7	0,0	-3,2	0,0	
Razni proizvodi hemijske industrije	169,6	169,5	91,9	0,0	-10,2	8,7	
Prehrambene prerađevine	1.576,1	1.658,4			5,2		
Proizvodi od žitarica, brašna, skroba ili mljeka; poslastičarski proizvodi	212,8	231,9	101,1	9,0	5,2	7,7	
Razni prehrambeni proizvodi	262,4	285,3	101,8	8,7	2,7	6,8	
Pića, alkoholi i sirće	346,0	357,0	97,1	3,2	1,9	6,2	
Ostaci i otpaci od prehrambene industrije; pripremljena životinjska hrana	191,7	197,2	101,3	2,9	-3,1	1,6	

Izvor: BHAS, kalkulacija CBBiH

Tabela A4: Indikatori finansijskog zdravlja

Period	Broj banaka	Kapital		Kvalitet aktive		Profitabilnost		Likvidnost		Devizni rizik								
		Osnovni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku	Regulatorni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku	Kapital prema ukupnoj aktivi	Nekvalitetna aktiva prema ukupnoj aktivi	Nekvalitetni krediti umanjeni za rezervisanja prema osnovnom kapitalu	Nekvalitetni krediti prema ukupnim kreditima	Povrat na prosječnu aktivu	Povrat na prosječni kapital	Neto prihod od kamata prema ukupnom prihodu	Nekamatni rashodi prema ukupnom prihodu	Likvidna sredstva prema ukupnim sredstvima	Likvidna sredstva prema kratkoročnim finansijskim obavezama	Depoziti prema kreditima	Kratkoročne finansijske prema ukupnim finansijskim obavezama	Indeksirani i krediti u stranim valutama prema ukupnim kreditima	Obaveze u stranim valutama prema ukupnim finansijskim obavezama	Neto otvorena pozicija
2009.	30	12,39	16,07	10,72	3,92	25,46	5,87	0,09	0,84	61,54	97,38	30,94	52,95	85,57	66,10	73,89	69,17	1,70
2010.	29	12,64	16,17	11,77	8,14	42,01	11,42	-0,60	-5,49	60,06	108,96	28,99	49,71	86,26	66,85	70,05	66,97	4,37
2011.	29	13,57	17,07	13,61	8,79	25,92	11,80	0,67	5,78	63,87	86,52	27,19	46,67	84,89	68,14	66,86	66,16	15,99
2012.	28	14,06	17,00	14,21	10,26	30,05	13,47	0,60	4,91	63,67	87,35	25,43	44,05	84,38	67,92	63,14	65,24	5,35
2013.	27	15,23	17,84	14,37	11,42	30,97	15,12	-0,18	-1,42	62,29	101,22	26,38	46,23	87,17	67,26	62,87	63,77	6,69
2014.	26	14,35	16,26	14,38	10,55	27,92	14,17	0,65	5,16	61,59	85,74	26,78	46,14	92,42	68,46	62,26	62,68	10,23
2015.	26	13,76	14,86	14,10	10,14	26,88	13,71	0,30	2,03	62,04	94,53	26,48	44,04	96,89	70,69	67,09	60,29	8,97
2016.	23	15,03	15,82	14,35	8,43	18,48	11,78	1,08	7,30	60,40	80,75	27,21	44,09	101,73	72,82	62,57	57,43	1,67
2017.	23	14,77	15,68	14,01	7,16	14,35	10,05	1,46	10,17	58,31	73,34	28,37	44,31	105,06	75,17	60,06	55,15	-0,23
2018.	23	16,49	17,53	13,18	6,27	12,15	8,77	1,31	9,65	58,83	74,00	29,74	44,66	109,59	77,34	56,66	53,28	2,24
2019.	23	17,47	18,02	12,84	5,25	9,91	7,41	1,37	10,44	56,79	71,04	29,64	45,53	112,71	75,33	53,87	50,67	3,53

Izvor: CBBIH

Tabela A5: Statusne promjene u bankama u periodu od 2001.-2019. godine

Broj	Banka	Vrsta promjene	Datum promjene
1	Sparkasse Bank d.d. Bosna i Hercegovina Sarajevo Sparkasse Bank d.d. Sarajevo ABS banka d.d. Sarajevo Šeh-in banka d.d. Zenica	Sparkasse Bank d.d. Sarajevo promjenila ime u Sparkasse Bank d.d. BiH Sarajevo ABS banka d.d. Sarajevo promjenila ime u Sparkasse Bank d.d. Sarajevo Postala članica Steiermaerkische Bank und Sparkassen AG, Erste Group Pripojena ABS banci d.d. Sarajevo	Q3 2014 Q3 2009 Q4 2006 Q2 2002
2	Bosna Bank International (BBI) d.d. Sarajevo		
3	Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo BOR banka d.d. Sarajevo Prviredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	BOR banka d.d. Sarajevo promjenila ime u Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo BOR banci d.d. Sarajevo pripojena Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo Prvredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo pripojena BOR banci d.d. Sarajevo	Q1 2017 Q4 2016 Q4 2016
4	UniCredit Bank d.d. Mostar UniCredit Zagrebačka banka BiH d.d. Mostar Zagrebačka banka BH d.d. Mostar Univerzal banka d.d. Sarajevo HVB Central Profit banka d.d. Sarajevo HVB banka d.d. Sarajevo Central Profit banka d.d. Sarajevo Travnička banka d.d. Travnik	UniCredit Zagrebačka banka BiH promjenila ime u UniCredit Bank d.d. Mostar Spajanje sa Univerzal bankom d.d. Sarajevo u UniCredit Zagrebačku banku BiH Spajanje sa Zagrebačkom bankom BH d.d. Mostar u UniCredit Zagrebačku banku BiH HVB Central profit banka Sarajevo pripojena UniCredit Zagrebačkoj banci BiH Spajanje sa Central Profit bankom u HVB Central Profit banku d.d. Sarajevo Spajanje sa HVB bankom d.d. Sarajevo u HVB Central Profit banku d.d. Sarajevo Pripojena Central Profit banci d.d. Sarajevo	Q1 2008 Q3 2004 Q3 2004 Q1 2008 Q4 2004 Q4 2004 Q4 2002
5	UniCredit Bank a.d. Banja Luka Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka Banjalučka banka a.d. Banja Luka	Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka promjenila ime Pripojena HVB grupaciji, nastavila poslovanje kao zasebno pravno lice Privatizovana i promjenila ime u Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka	Q2 2008 Q4 2005 Q1 2002
6	Addiko Bank d.d. Sarajevo Hypo Alpe Adria Bank d.d. Mostar	Hypo Alpe Adria Bank d.d. Mostar promjenila ime i sjedište	Q4 2016
7	Addiko Bank a.d. Banja Luka Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka Kristal banka a.d. Banja Luka	Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka promjenila ime Kristal banka a.d. Banja Luka promjenila ime	Q4 2016 Q3 2003
8	ASA banka d.d. Sarajevo Investiciono komercijalna banka (IKB) d.d. Zenica MOJA banka d.d. Sarajevo FIMA banka d.d. Sarajevo VABA banka d.d. Sarajevo Validus banka d.d. Sarajevo Ljubljanska banka d.d. Sarajevo	IKB d.d. Zenica promjenila sjedište i naziv u ASA banka d.d. Sarajevo MOJA banka d.d. Sarajevo pripojena Investiciono komercijalnoj banci d.d. Zenica Promjenila ime u MOJA banka d.d. Sarajevo Promjenila ime u FIMA banka d.d. Sarajevo Promjenila ime u VABA banka d.d. Sarajevo Osnovana Validus banka preuzela dio aktive i pasive Ljubljanske banke d.d. Sarajevo	Q4 2016 Q3 2016 Q4 2010 Q3 2007 Q1 2007 Q3 2006
9	Komercionalno investiciona banka (KIB) d.d. Velika Kladuša		
10	NLB Banka d.d. Sarajevo NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla Tuzlanska banka d.d. Tuzla Comercebank bančna skupina NLB d.d. Sarajevo	NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla promjenila sjedište i ime u NLB Banka d.d. Sarajevo Tuzlanska banka d.d. Tuzla promjenila ime u NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla Pripojena Tuzlanskoj banci d.d. Tuzla	Q1 2012 Q3 2006 Q3 2006
11	NLB Banka a.d. Banja Luka NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka LHB banka a.d. Banja Luka Razvojna banka jugoistočne Evrope a.d. Banja Luka	NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka promjenila ime u NLB a.d. Banja Luka Spajanje sa Razvojnom bankom jugoistočne Evrope u NLB Razvojna banka a.d. BL Spajanje sa LHB bankom a.d. Banja Luka u NLB Razvojnu banku a.d. Banja Luka	Q4 2015 Q2 2006 Q2 2006
12	Raiffeisen Bank d.d. BiH, Sarajevo Raiffeisen Bank HPB d.d. Mostar	Pripojena Raiffeisen banci d.d. Sarajevo	Q1 2003
13	ProCredit Bank d.d. Sarajevo	Microenterprise bank d.d. Sarajevo promjenila ime u ProCredit Bank	Q4 2003
14	ZiraatBank BH d.d. Sarajevo	Turkish Ziraat Bank Bosnia d.d. Sarajevo promjenila ime u Ziraat Bank BH	Q1 2013
15	Union banka d.d. Sarajevo		
16	Sberbank d.d. Sarajevo Volksbank d.d. Sarajevo	Volksbank d.d. Sarajevo promjenila ime u Sberbank d.d. Sarajevo Sberbank grupacija preuzela Volksbank d.d. Sarajevo	Q1 2013 Q1 2012
17	Sberbank a.d. Banja Luka Volksbank a.d. Banja Luka Zepter Komerc banka a.d. Banja Luka	Volksbank a.d. Banja Luka promjenila ime Sberbank grupacija preuzela Volksbank a.d. Banja Luka Postala članica Volksbank International AG, promjenila ime u Volksbank a.d. BL	Q1 2013 Q1 2012 Q3 2007
18	Intesa Sanpaolo banka d.d. BiH UPI banka d.d. Sarajevo LT Gospodarska banka d.d. Sarajevo	Promjenila ime u Intesa Sanpaolo banka d.d. BiH Pripojena UPI banci d.d. Sarajevo	Q3 2008 Q3 2007

	Gospodarska banka d.d. Sarajevo LT Komercijalna banka d.d. Livno	Spajanje sa LT Komercijalnom bankom Livno u LT Gospodarsku banku d.d. Sarajevo Spajanje sa Gospodarskom bankom Sarajevo u LT Gospodarsku banku d.d. Sarajevo	Q1 2003 Q1 2003
19	Vakufska banka d.d. Sarajevo Depozitna banka d.d. Sarajevo	Pripojena Vakufskoj banci d.d. Sarajevo	Q2 2002
20	Nova banka a.d. Banja Luka Agroprom banka a.d. Banja Luka	Nova banka a.d. Bijeljina promjenila sjedište Pripojena Novoj banci a.d. Bijeljina	Q3 2007 Q1 2003
21	Naša banka a.d. Bijeljina Pavlović International Banka a.d. Slobomir Bijeljina Privredna banka a.d. Doboj Privredna banka a.d. Brčko Semberska banka a.d. Bijeljina	Promjenila ime u Naša banka a.d. Bijeljina Pripojena Pavlović International banci Pripojena Pavlović International banci Pripojena Pavlović International banci	Q4 2019 Q2 2003 Q4 2002 Q4 2001
22	Komercijalna banka a.d. Banja Luka		
23	MF banka a.d. Banja Luka IEFK banka a.d. Banja Luka	Promjenila ime u MF banka a.d. Banja Luka	Q3 2010
	Banke kojima su oduzete dozvole za rad od 2002. godine:		Datum promjene
1	Camelia banka d.d. Bihać		Q1 2002
2	Privredna banka a.d. Gradiška		Q1 2002
3	Ekvator banka a.d. Banja Luka		Q1 2002
4	International Commercial Bank Bosnia d.d. Sarajevo		Q3 2002
5	Banka za jugoistočnu Evropu Banja Luka		Q4 2002
6	Privredna banka a.d. Srpsko Sarajevo		Q4 2004
7	Gospodarska banka d.d. Mostar		Q4 2004
8	Ljubljanska banka d.d. Sarajevo		Q3 2006
9	Hercegovačka banka d.d. Mostar		Q3 2012
10	Postbank BH Poštanska banka BiH d.d. Sarajevo		Q2 2013
11	Bobar banka a.d. Bijeljina		Q4 2014
12	Banka Srpske a.d. Banja Luka		Q2 2016

Izvor: CBBiH

ISSN 1840-4103

A standard one-dimensional barcode is positioned in the center of the white rectangular area. It consists of vertical black bars of varying widths on a white background.

9 771840 410007